

WILLIAM CONGREVE

VERTALING HAN VAN DER VEGT

**DE
CARROUSEL
DER LIEFDE**

De Nieuwe Toneelbibliotheek, Tekst
#264

© 1695, William Congreve

Oorspronkelijke titel: Love for Love

© 2015, vertaling Han van der Vegt

Eerste druk 2015

isbn 978-94-6076-264-2

nur 307

Niets uit deze uitgave mag worden
opgevoerd of verveelvoudigd zonder
schriftelijke toestemming van de vertaler
en De Nieuwe Toneelbibliotheek

No part of this book may be reproduced
in any way without written permission
from the translator and
De Nieuwe Toneelbibliotheek

De Nieuwe Toneelbibliotheek bestaat uit

Margreet Huizing

Connie Nijman

Ditte Pelgrom

Redactie

Marije Koens, Czeslaw de Wijs

Typografie en basis lay-out

Connie Nijman

Printwerk

Hollandridderkerk, Ridderkerk

info@denieuwetoneelbibliotheek.nl

Postadres

De Nieuwe Toneelbibliotheek

Willem Beukelsstraat 42
1097 ct Amsterdam

Dit boekje is online te bestellen op:

www.denieuwetoneelbibliotheek.nl

Nu hij zijn land en de rijkdom van zijn vader kwijt is, maakt hij zich op om ordelijk en systematisch gek te worden.

Horatius

Opdracht

Aan de edele heer Charles, graaf van Dorset en Middlesex, opperkamerheer van het koninklijk huishouden, en ridder in de Orde van de Kousenband, etc.

Mijnheer,

Net als een jonge minnaar is een jonge dichter geneigd tot ijdelheid en indiscretie: zowel de hooggeplaatste heer die de één zijn glimlach schenkt als de mooie vrouw die de ander welwillend bekijkt, loopt het gevaar dat deze gunst bij de eerste de beste gelegenheid openbaar wordt gemaakt.

Maar misschien is er een beweegreden die ons in staat stelt de overtreders enigszins van elkaar te onderscheiden. Want waar de een zo ijdel is andermans reputatie te verwoesten, heeft de ander mogelijk slechts de ambitie zijn eigen reputatie te bevorderen. En ik vraag u toestemming, meneer, te beweren dat bij mij het laatste het geval is. Dat is zowel de reden van deze opdracht, als het excuus ervoor.

Wie koning is, is tevens de vader van zijn land; en omdat niemand u het koningschap over de poëzie kan betwisten, zullen alle betrokkenen moeten erkennen dat uw steun daarbinnen algemeen is. Uitsluitend omdat ik staat meen te mogen maken op mijn privilege als uw onderdaan, heb ik het aangedurfd u deze dankbetuiging te sturen, die tegelijk een verzoek inhoudt om uw bescherming.

Ik ben zeker niet onbekend met de gangbare vorm van poëtische opdrachten, die meestal zijn opgebouwd uit jubelklanken waarmee schrijvers schitterende karakterisering geven om hun mecenasen boven andere mensen te verheffen. Maar dat is in dit geval niet mijn bedoeling, meneer, en op dit moment zal ik u ook niet als zodanig verheffen. Ik stel me tevreden met de eer die ik mezelf met deze brief doe, zonder zo ijdel te zijn te denken dat ik uw karakter zou kunnen verheffen of verklaren.

Ik beken dat ik moeite moet doen mij hier naar behoren te gedragen, want als je zo'n geschikt onderwerp hebt gevonden dan is het niet eenvoudig daar niet over te schrijven.

Maar ik volg hier liever Plinius' voorschrift dan zijn voorbeeld, als hij in zijn rede tot keizer Trajanus, zegt:

Terwijl ik zijn kwaliteiten prijs, houd ik scherp voor ogen wat zijn oren kunnen verdragen.

Ik hoop dat ik mij de pedanterie van een citaat kan veroorloven, zolang het maar van toepassing is. Een aantal van de hier afgedrukte regels (die u hebt gelezen voordat het stuk werd opgevoerd) is op het toneel weggelaten; waaronder met name een hele scène in het derde bedrijf, die niet alleen de plot iets minder onbesuisd laat voortrazen, maar bovendien het belachelijke karakter van Gnostus beter uit doet komen, dat zonder die scène werkelijk verminkt lijkt. Maar ik merkte dat mijn toneelstuk gevaar liep te lang te worden en ik was blij het noodzakelijke te kunnen doen. Ondanks mijn zorg en het vriendelijke onthaal dat het in de stad heeft genoten,

zou ik toch willen dat het nog korter was; maar het aantal verschillende personages dat hier wordt voorgesteld zou met minder armslag beklemd raken.

Deze overdenking over wijdlopigheid (een fout die vrijwel onmogelijk met schoonheid valt te compenseren) waarschuwt me dat ik nu niet langdradig moet worden. Ik zal u niet langer lastigvallen met de beuzelarijen van uw gehoorzaamste en nederigste dienaar,

William Congreve

proloog 1

Voor de opening van het nieuwe theater, bedoeld om te worden uitgesproken door Mrs. Bracegirdle, in mannenkleren.
Door onbekende hand gestuurd.

Het vast gebruik, dat komt met vast gezag,
zegt dat ik hier de spreker spelen mag.
Een vrouw die spreekt is menigeen een vloek!
Vandaar dat ik mij tot u richt in broek.
Maar niet als voorbeeld voor de stadse vrouwen,
die zich naar aloud voorschrift dienstbaar houden,
want zo, dacht ooit hun man, groeit mijn fortuin.
En zie, het fortuin groeit hem nu uit de kruin.
Ze maakt met haar handen horens op haar hoofd.
Want naast een vrouw die eigen wegen gaat,
als ik, is voor een man meestal geen plaats,
vandaar dat ik zo'n huwelijk afraad.
Mijn toespraak dus: van alle overheden
wordt de vergadering geopend met een rede.
Ik deel bij aanvang onze schatplicht mede.
Voor u, onze weldoeners buig ik in dank.
Zonder uw gunst dreigde de ondergang.
Vóór uw gerechtigheid ons had bevrijd
zwoegden wij in Egyptische slavernij
en onze meesters, hard in hun bevelen,
hadden ons vast op klompen laten spelen

© 2015, vertaling Han van der Vegt

als u uw rijkdom niet had willen delen.
De vrijheid is een Engelse verworvenheid.
Geen Engelsman wil ooit zijn vrijheid kwijt.
Acteurs, ooit vrij geboren, zijn niet bang!
Dus kwamen wij in opstand tegen dwang
Vrijheid! Wens van de wijze, rijkdom van de sloof,
net aan geroken voor ze weer verstoof.
Het levensmerg, de ziel van elke vreugd,
het privilege der vrouw, in elke staat van deugd,
waarvoor gevochten is zolang als het ons heugt.
Maar goed, nu wilt u dat ik u mededeel
hoe ik uw gunst won. Hebt u geen idee?
Ik zal het zeggen, want ik lieg niet graag.
Door omkoping, omkoping bruto en laag!
Ik heb het gedaan. Geen parlements lid dong
hierbij om gunsten, hoewel menig jong
en tierig lid voor mij in de houding sprong.
Ik weet hoe men de sympathie het beste steelt
zonder dat zulks de staat een stuiver scheelt.
Nu denkt u vast: ze heeft ervoor gespeeld.
Ziet u, ik ben nog jong, en aan die jeugd
schrijft de een schoonheid toe, de ander deugd.
Door aan die krachtige gaven krachtige kunst te hangen
wist ik menig ontvankelijk hart te vangen
en zo gewapend richtte ik mijn bede
tot u en kocht u om tot medelijden.
Ik lachte en steunde, zong en schmierde

© 2015, vertaling Han van der Vegt

met mijn lonkende ogen, en versierde.

Wie jong was kuste ik, werd door oud gekust

en zo verleidde ik ieder tot mijn lust.

En zelfs de vrouwen schonken ons hun gift

uit medelijden, steeds hun diepste drift.

Maar wie ook kocht, gekocht werd, vrees geen kwaad:

u houdt uw penning, en u houdt uw plaats.

proloog 2

Uitgesproken bij de opening van het nieuwe theater, door Mr. Betterton.

Elk jaar hervat de landbouwer zijn werk,
bemest hij als altijd het dorstig perk
en hoopt hij weer op rijk en weelderig fruit.
Maar ach, de bodem zuigt de wortels uit!
Aan kale takken ziet hij dat de vrucht niet komt
als hij zijn boom niet plant in betere grond.
Zo hebben ook toneelarbeiders, die
ervoeren dat hun barre grond hen niet
belonen wou, zichzelf overgeplant
en hopen op herbloei, weg van de oude stam.
Gemeten aan hoe u hen helpt, terecht!
Want zie de rijke akker hier aangelegd.
Zoals natuur de mens de aarde ten deel
gaf, zo schenkt ons uw gulheid dit toneel.
De vrijheid, die de mens gegeven is
bij zijn geboorte, is door uw bemoeienis
tot hoge bloei geraakt, als in het paradijs.
Maar in het paradijs leefde de mens niet lang.
Zowel Adam als Eva vielen voor de slang.
Het mag dus niet verbazen dat tot onze spijt
we uit ons groepje één Adam en één Eva kwijt
geraakt zijn, door een andere troep verleid.

© 2015, vertaling Han van der Vegt

Wij die nog over zijn, betalen graag
met onze kunsten wat we kunnen terug
en spelen hier een gloednieuw stuk vandaag,
waarvan we hopen dat het ieders smaak pleziert.
Al bieden wij niet veel exotisch hier,
toch geeft de brede keur wellicht vertier,
met humor voor wie naar zijn aardje giechelt,
en een intrige voor wie liever piekert.
Voor allen die vanavond slecht van zin
zijn, zit er ruim genoeg satire in,
al is wat heden nog satire heet
wat slap: het grijnslacht wel maar zet geen beet.
De dichter meesmuilt woorden als een schaap
dat op zijn distels kauwt, en als een knaap
die niet zijn zwaard durft vatten, aarzelt hij
voor hij de ondeugd aan zijn schrijfpen rijgt.
Al sinds de 'Plain-Dealer' gaat niemand meer
tegen ons huilerige tijdperk flink tekeer.
Ditmaal wil onze dichter een poging doen,
maar met inachtneming van het fatsoen.
Hij zegt zijn mening maar verklaart, door mij,
te hopen dat geen er het zuur van krijgt.
En mocht dit stuk roemloos verwaaien als het kaf
dan heeft hij dit excuus: het was al af
voordat u dit theater uw zegen gaf.

Personages

heer samson roemrucht vader van Valentijn en Ben

valentijn bij zijn vader in ongenade gevallen door zijn spilzieke levenswijze, verliefd op Angeline

smaadvlijt zijn vriend, een vrijspreker

kwebbel een halfgare vrijer, ijdel vanwege zijn veroveringen maar trots op zijn discretie

ben de jongste zoon van de Heer Samson, half thuis en half op zee opgegroeid, die met mejuffrouw Pien moet trouwen

gnostus een ongeletterde oude man, knorrig en blijmoedig, bijgelovig, die doet alsof hij astrologie, handlijnkunde, gelaatskunde, voortekens, dromen en dergelijke begrijpt; oom van Angeline

jasper bediende van Valentijn

voetangel een geldmakelaar

batist een advocaat

angeline nicht van Gnostus, met een aanzienlijk eigen vermogen

mevrouw gnostus tweede vrouw van Gnostus

mevrouw broos de zus van mevrouw Gnostus, een vrouw uit de stad

mejuffrouw pien dochter van Gnostus bij zijn vorige vrouw, een dom, onhandig plattelandsmeisje

huishoudster van mejuffrouw Pien

josje dienstmeid van Angeline

een rentmeester, gerechtsdienaren, zeelui en verschillende bedienden

Het toneelstuk speelt zich af in Londen.

eerste bedrijf

Valentijn op zijn kamer, leest. Jasper wacht.

Op tafel liggen verschillende boeken.

valentijn Jasper?

jasper Meneer?

valentijn Hier, je kunt afruimen. Ik ga een wandelingetje maken om te verteren wat ik heb gelezen.

jasper terzijde, terwijl hij de boeken meeneemt
U wordt nog eens gruwelijk dik van dat papierdieet.

valentijn En hoor je me, jij gaat ontbijten. In Epictetus zit een bladzijde dubbelgevouwen, dat is een feestmaal voor een keizer.

jasper Was Epictetus een echte kok, of schreef hij alleen recepten?

valentijn Lees, man, lees, en verfijn je smaak; leer te leven naar goede raad; verlustig je geest en tuchtig je vlees; lees en neem voedsel tot je via je ogen; houd je mond, en kauw op een korst van het inzicht. Dat is Epictetus' advies.

jasper Hemel! Ik heb veel over hem gehoord toen ik in dienst was van een heer in Cambridge. Zeg eens, wie was die Epictetus?

valentijn Een bijzonder rijk man; hij bezat geen stuiver.

jasper Hmmm, hij legde dus een verrukkelijk feestmaal aan waar niets te eten viel.

valentijn Ja.

jasper Meneer, u bent een heer, dus u begrijpt dat soort verfijnd voedsel; maar alstublieft, ik heb liever kost en inwoning. Kan die Epictetus van u, of die Seneca, of een van die andere rijke rakkers, u misschien vertellen hoe u uw schulden kunt betalen zonder geld? Kunnen zij uw schuldeisers het zwijgen opleggen? Betaalt Plato uw borg? Gaat Diogenes voor u de gevangenis in? Hij weet alles van beknellende omstandigheden, want hij woonde in een ton. Ach, meneer, waarom sluit u zich hier op met drie of vier beschimmelde boeken, als aanbeveling voor honger en armoede?

valentijn Maar man, ik heb geen geld, dat weet je; en daarom heb ik besloten om te schelden op iedereen die het wel heeft. Daarin volg ik het voorbeeld van de grootste wijzen en intellectuelen van alle tijden, de dichters en filosofen aan wie jij vanzelfsprekend een hekel hebt, om een vergelijkbare reden: zij barsten van het verstand, en jij bent een stomkop.

jasper Ja, meneer, ik ben een stomkop, dat weet ik. En toch, werkelijk, ben ik arm genoeg om intellectueel te zijn. Maar ik was al een stomkop toen ik u vertelde waar uw uitgaven u toe zouden brengen; uw koetsen en uw kostuums, uw cadeautjes en uw bals; en uw verliefdheid op een dame die geen stuiver om u gaf toen u nog rijk was; en het gezelschap van intellectuelen dat alleen maar gaf om uw rijkdom. En nu, nu u arm bent, haten ze u net zo erg als ze elkaar haten.

valentijn Goed, en nu ik arm ben, heb ik de kans me op hen allemaal te wreken. Ik zal Angeline nog feller met mijn liefde achtervolgen. In mijn berooidheid zal ik nog meer van mijn bewondering blijk geven dan toen ik moest opboksen tegen de rijke kwasten die haar het hof maakten. Zo wordt mijn armoede een aanklacht tegen haar trots. Misschien krijgt ze zo medelijden met de liefde die de hoofdoorzaak is van mijn ongeluk. En wat de intellectuelen betreft, ik weet zeker dat ik er ongeveer even erg aan toe ben als zij.

jasper Klopt, u bent er even erg aan toe als zij, dat is de waarheid.

valentijn Ik ga me maar eens in hun zaken mengen.

jasper Laten we hopen dat de papierbelasting niet omlaag gaat! U gaat toch niet schrijven, hè?

valentijn Jawel. Ik ga een toneelstuk schrijven.

jasper Ahem! Meneer, zoudt u mij alstublieft een geloofsbriefje willen geven van drie regels – om diegenen die daar belang in stellen in te lichten dat de drager ervan, Jasper Kruik, zijn meester Valentijn Roemrucht zeven jaar lang goed en trouw heeft gediend, en dat hij nu niet is weggestuurd vanwege wangedrag, maar dat hij zijn meester uit eigen vrije wil ontslaat van elke toekomstige zeggenschap over hem –

valentijn Nee, vent, jij zet je bestaan bij mij voort.

jasper Meneer, dat is onmogelijk. Ik zou met u kunnen sterven, ik zou met u kunnen verhongeren, ik zou met uw werken vervloekt kunnen worden. Maar mijn bestaan voortzetten, in een toneelstuk, al is het maar voor drie dagen, dat lijkt me even onwaarschijnlijk als dat ik na mijn dood als muze heilig word verklaard.

valentijn Je bent grappig, schurk. Ik heb je hulp nodig. Ik zal je leren om gedichtjes te schrijven aan het einde van de bedrijven. Hoor je wat ik zeg? Laat de meiden een rijmspelletje met je spelen en leer hoe je rijmen moet: misschien kun je het niveau bereiken van die anonieme liederen of spotversjes.

jasper Maar meneer, denkt u dat u zo weer bij uw vader in de gunst kunt komen? Heer Samson zal onverzoenlijk zijn. Als uw jongere broer van zee terugkomt, dan kijkt hij u nooit meer aan. Dit wordt uw einde, meneer, u bent geruïneerd. Als u dichter wordt, houdt u geen vriend meer over in de wereld. Wat is Wills Koffiehuis toch een ellendige plek! Het heeft meer kerels aan de bedelstaf gebracht dan de loterij. Niets van wat daar thuishoort komt ooit tot bloei. Als de eigenaar zijn zaak in de stad was begonnen, dan was hij nu al wethouder geweest, met de helft van zijn klandizie. Wat mij betreft, als ik daar bij de deur ga zitten lijkt mijn maag al twee keer zo groot als

bij de paardenrennen. Van de lucht rond de paardenbaan word je niet slechter. Maar dat koffiehuis kan ik niet zien zonder dat het spook van de honger me verschijnt, soms in de gedaante van een verlopen boodschapper, afgepeigerd van het pooier spelen en het bezorgen van liefdesbriefjes en liedjes, niet voor geld, zoals andere boodschappers, maar voor de grap; dan weer als de magere drager, ingeteerd tot de helft van zijn omvang, die een dichter naar de vermogende vrouw waar hij achteraan zit mag dragen; op de pof, want zijn loon wordt hem uitbetaald als het loon van de zonde, of op de bruiloftsdag, of op de sterfdag.

valentijn Heel goed, kerel; weet je nog meer?

jasper Of anders in de gedaante van een bedrogen boekhandelaar, met een ingevallen, angstig voorkomen, die eruitziet alsof hij voor zichzelf heeft geschreven, of vastbesloten is schrijver te worden en de rest van zijn broeders tot zijn staat te verlagen. En tenslotte, in de gedaante van een verlopen hoer, met verzen in haar hand die ze in haar ijdelheid heeft verkozen boven geld, met bijna geen flard meer aan haar kont, zo haveloos als een van de muzen; of terwijl ze haar linnengoed naar de papiermolen brengt waar het verwerkt kan worden tot dikke boeken die de jongedames waarschuwen om poëzie toch niet boven gezond verstand te kiezen, of terwijl ze in de armen van een nooddruftige intellectueel ligt in plaats van zich te laten omhelzen door een rijke zot.

Smaadvlijt komt op.

smaadvlijt Wat nu, Jasper, ben je aan het preken?

valentijn Deze schooier zit hier, met al het intellect dat hij bij elkaar kan sprokkelen, te oren tegen het intellect.

smaadvlijt O ja? Nou, dat bewijst, vrees ik, dat Jasper over enig intellect beschikt. Want wat het ook precies is, het zorgt altijd voor zijn eigen ondergang.

jasper Kijk, dat is precies wat ik mijn meester net vertel, meneer. Meneer Smaadvlijt, in hemelsnaam, help hem toch van het idee af dichter te worden!

smaadvlijt Dichter! Hij wordt nog eerder soldaat! Dan zal hij op de buitenkant van zijn schedel moeten vertrouwen, in plaats van op de voering. Verdomme, vent, heeft je armoede je nog niet genoeg vijanden bezorgd? Wil je laten zien hoe slim je bent om er nog meer te krijgen?

jasper Precies, nog meer: want wie wil er nu bevriend zijn met iemand die slimmer is dan hijzelf?

smaadvlijt Die Jasper lijkt wel een orakel. Zie je dan niet dat waardeloze hotemetoten en stomme rijke schooiers met een grote boog om een slimme vent zonder geld heen lopen? Voor hen is hij net een door de hemel uitgevaardigd bevelschrift om beslag te leggen op het grootste deel van hun aanspraken en vermogens.

valentijn Dat is de reden waarom ik in mijn geschriften wil razen en wraak eisen.

smaadvlijt Razen? Tegen wie? De hele wereld? Zelig en zinloos. Wie wil er nu sterven als martelaar voor het verstand in een land waar domheid de godsdienst is? Je kunt je misschien een tijdje staande houden, maar als iedereen tegen je is, dan ben je je leven niet zeker. Word je niet door de honden gegrepen, dan word je wel in de rug geschoten door de jagers. Nee, je kunt beter pooier worden, of vleier, kwakzalver, priester, kapelaan bij een atheïst, of gigolo bij een oude vrouw, alles beter dan dichter. Een moderne dichter is er erger aan toe, gedraagt zich slaafser, banger en kruiperiger, dan iedereen die ik heb genoemd. Je kunt de eer die vroeger bij die titel hoorde niet meer laten herleven, je kunt het toneel van Athene niet meer in herinnering brengen of de macht van openlijke, eerlijke satire opeisen.

valentijn Je valt onze dichters af alsof ze pas nog je karakter op het toneel hebben ontleed. Nou, zo graag wil ik ook niet schrijven.

Er wordt geklopt.

Jasper, ga eens kijken wie daar is.

Jasper af

Maar vertel eens, wat vind je dat ik dan doen moet? Wat zegt de wereld over mij en mijn gedwongen afzondering?

smaadvlijt De wereld doet wat ze bij dit soort gelegenheden altijd doet; er zijn mensen die medelijden met je hebben en je vader veroordelen; er zijn anderen die hem verontschuldigen en jou de schuld geven; alleen de dames zijn genadig en wensen je alle goeds, want liefde en goedgeefsheid waren je grootste fouten.

Jasper komt op.

valentijn Wat was er?

jasper Niets nieuws, meneer. Ik heb een half dozijn schuldeisers afgewerkt met evenveel handigheid als een hongerige rechter zijn zaken afslaat tegen etenstijd.

valentijn Wat heb je ze dan verteld?

smaadvlijt Dat ze geduld moeten hebben, lijkt me, net als altijd.

jasper Nee, meneer, ik heb ze met geduld en zelfbeheersing en andere mooie woorden zo lang afgepoeierd dat ik nu gedwongen was om hun in helder Engels te vertellen –

valentijn Wat?

jasper – dat ze betaald krijgen.

valentijn Wanneer?

jasper Morgen.

valentijn En hoe ga je je in godsnaam aan je woord houden?

jasper Me aan mijn woord houden? Helemaal niet; mijn woord is al zo ver opgerekt dat het morgen vast en zeker gebroken is, daar zal niemand van opkijken.

Er wordt geklopt.

Alweer? Meneer, als mijn manier van onderhandelen u niet bevalt, wilt u dan alstublieft zelf opendoen?

valentijn Kijk eens wie het zijn.

Jasper af

valentijn Daaraan kun je zien, Smaadvlijt, hoe het is om belangrijk te zijn. Ministers, voorzitters van de raad en generaals in het leger leiden hetzelfde leven als ik. Die krijgen 's ochtends ook zo veel bezoekers, die allemaal komen vragen naar beloften uit het verleden. Maar zij krijgen een beschaafder soort schuldeisers, dat aanspraak maakt op vrijwillige schulden.

smaadvlijt En nu je je van hun bezoeken verzekerd hebt en hun meer beloofd hebt dan je ooit van plan was te geven, ben je, zoals een waarlijk belangrijk man betaamt, meer bezig met het bedenken van uitvluchten dan het zoeken naar eerlijke manieren om je woord te houden en je schuldeisers genoegdoening te geven.

valentijn Smaadvlijt, leer nu eens je vrienden te vergeven en je vijanden niet uit te dagen. Als je zo vrijpostig je mond blijft gebruiken, dan belandt de rest van je lichaam nog eens in de gevangenis.

Jasper komt op.

jasper O, meneer, het is Voetangel, de geldmakelaar. Hij laat zich wettig beschermen door twee verdachte kerels die klaarstaan om iedereen neer te slaan met hun ambtsstokken. Dan zijn er ook nog uw vaders rentmeester en de huishoudster uit Twickenham met een van uw kinderen.

valentijn Ze kan de pot op, kon ze geen ander moment vinden om me m'n zonden in het gezicht te wrijven? Hier, geef haar dit,

geeft geld en zeg haar dat ze me niet meer lastig valt. tegen Smaadvlijt Ze is een domme, inhalige hoer en ze weet heel goed hoe ik eraan toe ben. Ze had dat kind al twee weken geleden kunnen smoren als ze een beetje had nagedacht over de gevolgen.

smaadvlijt Wat, is dat Vlotte Mientje, met mijn petekind?

jasper Jawel, meneer.

smaadvlijt Geef het kind mijn zegen, en geef hem dit als blijk van liefde. geeft geld En hoor eens, vertel Mientje dat ze haar bed beter moet vullen, het twee keer per week moet verschonen en niet zo hard moet werken. Dan stinkt ze misschien wat minder. Ik ga eens een luchtje scheppen.

valentijn Smaadvlijt, bederf mijn zoon z'n melk niet. tegen Jasper Vraag Voetangel of hij binnen wil komen.

Jasper af

Als ik die Cerberus met een bot tevreden kan stellen dan heb ik misschien de rest van de dag rust.

Voetangel en Jasper komen op.

valentijn Ach, meneer Voetangel! Mijn oude vriend! Wees welkom! Jasper, pak snel een stoel: een fles sherry en wat brood, snel. Eerst een stoel.

voetangel Goedemorgen, meneer Valentijn, en u ook, meneer Smaadvlijt.

smaadvlijt Het is een bijzonder goede morgen, als u hem tenminste niet komt verpesten.

valentijn Kom, ga zitten, u weet hoe hij is.

voetangel gaat zitten Meneer Valentijn, het gaat om een schuld van 1500 pond, die al vrij lang uitstaat –

valentijn Met een droge mond kan ik niet over zaken praten. Jasper, de sherry!

voetangel En ik wil graag weten wat u hebt ondernomen om die te kunnen voldoen.

valentijn Wis en waarachtig, meneer, wat ben ik blij u te zien! Ik sta tot uw dienst. Schenk eens in, voor de eerlijke Voetangel – voller.

voetangel Rustig, lieve man. Dat helpt onze zaken helemaal niet. Ik sta tot uw dienst, meneer Smaadvlijt.

Hij drinkt.

Ik heb zo lang mogelijk gewacht –

valentijn Nog een glaasje, dan gaan we tot zaken over. Schenk eens in, Jasper!

voetangel Meer niet, echt. Zoals ik al zei, ik heb zo lang mogelijk –

valentijn Jasper, schenk in als ik dat zeg. Hoe gaat het met uw knappe dochter? Kom, we drinken op een goede man voor haar.

Hij drinkt.

voetangel Dank u! Ik heb u dat geld geleend –

valentijn Drink toch eerst wat! Smaadvlijt, waarom drink je niet?

Ze drinken.

voetangel En, kortom, u kunt mij niet langer laten wachten.

valentijn Ik ben u zeer erkentelijk voor de lening. Die is me buitengewoon goed van pas gekomen toen ik in nood zat. Maar u geniet ervan om goed te doen. Smaadvlijt, drink op mij, op de gezondheid van mijn vriend Voetangel. Een eerlijker mens bestaat er niet, en zeker niet iemand die meer bereid is een vriend in nood bij te staan! Al zeg ik het waar hij bij zit. Kom, schenk iedereen nog eens bij!

smaadvlijt Nou, ik weet dat Voetangel vroeger pooier was, en dat hij nog steeds van de vrouwtjes houdt. En ik heb nog nooit een pooier gekend die geen eerlijk mens was!

voetangel Foei, meneer Smaadvlijt, u hebt nog nooit –

smaadvlijt Wie heb ik niet gekend? Ik ken een rondborstige zwarte weduwe in de Poultry. 800 pond erfenis per jaar via haar man, en 20.000 pond vermogen. Haha, ouwe Voetangel!

valentijn Meen je dat nou? Kom, laten we de weduwe gedenken. Ik weet wel wat je denkt! Kom, op de weduwe –

voetangel Meer niet, echt.

valentijn Wat nou, op de gezondheid van de weduwe; schenk hem in! Door het keelgat!

Ze drinken.

Een prachtige vrouw, eerlijk waar, zwarte, fonkelende ogen, zachte rode pruillipjes! Die kun je beter afsluiten dan een lening van een miljoen, wat jullie?

voetangel Nee, dit is niet te geloven. Laten we het over zaken hebben. U bent een grappenmaker.

valentijn Nee, kom, laten we het over de zaken van de weduwe hebben. Schenk nog eens in. Mooie ronde, deinende borsten, prachtig Moors gevormd, en als zij haar kont uitsteekt dan laat dat geen kluizenaar onberoerd; en prachtige voeten! Ach, als je die voeten toch eens zou kunnen volgen terwijl ze in en uit lopen, en kiekeboe zou kunnen spelen onder haar onderrokken, ach! Meneer Voetangel!

voetangel Goed dan, geef me nog een glas.
U bent een grappenmaker! Kom, op de weduwe.

Hij drinkt.

smaadvlijt Hij begint te giechelen. Blijf hem bespelen, anders valt hij nog terug.

Gerechtsdienaar komt op.

gerechtsdienaar Mag ik even, heren? Meneer Voetangel, als u wilt dat we ons werk doen, zeg dat dan. We moeten nog een half dozijn heren arresteren in Pall Mall en Covent Garden; en als we geen haast maken, dan zijn de dragers alweer op pad, dan blokkeren ze de chocoladehuizen en kunnen wij er niet meer door.

voetangel Ach ja, dat is waar ook: meneer Valentijn, ik houd van een lolletje, maar er moeten ook zaken worden gedaan. Bent u bereid om –

jasper Meneer, uw vaders rentmeester zegt dat hij is gekomen met een voorstel over uw schulden.

valentijn Vraag hem of hij binnen wil komen. Meneer Voetangel, stuur uw gerechtsdienaar maar weg. U krijgt direct antwoord.

voetangel Meneer Klem, blijft u nog even wachten, dat ik u kan bereiken.

gerechtsdienaar af

Rentmeester komt op en fluistert tegen Valentijn.

smaadvlijt Dit is een echte hond en een verrader in zijn wijn. tegen Voetangel Kerel, geef die sherry eens terug. Jasper, breng hem wat warm water, anders moet ik zijn maag openscheuren en de snelste weg tot zijn geweten nemen.

voetangel Meneer Smaadvlijt, dit is niet vriendelijk van u. Ik hecht niet aan uw sherry. Maar u kunt niet verwachten dat u hem terugkrijgt als ik hem eenmaal heb opgedronken.

smaadvlijt Hoe kunt u dan wel uw geld terugverwachten als meneer het al heeft uitgegeven?

valentijn tegen de rentmeester U hoeft niets meer te zeggen, ik begrijp de voorwaarden.

Ze zijn buitengewoon hard, maar mijn nood is dringend: ik stem erin toe. Neem meneer Voetangel met u mee en laat hem een akte opstellen. Meneer Voetangel, u kent deze man: hij zal de schuld voldoen.

voetangel Werkelijk, ik vind het heel vervelend dat ik moet aandringen, maar mijn nood –

valentijn Geen excuses, goede man, u krijgt betaald.

voetangel Ik hoop dat u me kunt vergeven; mijn zaken eisen –

rentmeester, Voetangel en Jasper af

smaadvlijt Hij strooit met excuses als een beul bij de executie.

valentijn Maar ik heb uitstel!

smaadvlijt Dat verbaast me. Hoe zit het, heeft je vader toegegeven?

valentijn Nee. Hij heeft me de zwaarst mogelijke voorwaarden opgelegd. Je weet toch dat mijn jongere broer drie jaar geleden naar zee is gestuurd? Nu heeft mijn vader gehoord dat hij weer terug is, en daarom zendt hij mij deze liefdevolle boodschap: als

ik mijn recht op de erfenis van zijn vermogen overdraag aan mijn broer, dan geeft hij me direct vierduizend pond om mijn schulden te betalen en als mijn vermogen te dienen. Dat heeft hij al eens eerder voorgesteld, en toen heb ik geweigerd. Maar mijn schuldeisers zijn nu zo benauwd dat ze niet betaald krijgen, en ik ben zo benauwd dat ik word opgesloten en van Angeline word weggehouden, dat ik wel moet toestemmen.

smaadvlijt Een wanhopig blijk van je grote liefde voor Angeline, zonder dat ze, voor zover ik weet, ooit iets van haar liefde heeft laten blijken.

valentijn Je kent haar karakter. Ze heeft me geen reden gegeven om te hopen en geen reden om te wanhopen.

smaadvlijt Vrouwen met haar levendig karakter denken zelden na voor ze iets doen, en ze laten ons dus ook zelden weten wat hun bedoeling is. Maar je hebt niet veel reden om aan te nemen dat een vrouw van deze tijd, die onverschillig tegenover je stond toen je nog rijk was, verliefd op je zal worden nu het slecht met je gaat. Daarbij, Angeline heeft zelf een enorm vermogen. Een groot vermogen is op zoek naar een ander groot vermogen, of naar een zot.

Jasper komt op.

jasper Nog meer ongeluk, meneer.

valentijn Wat, nog een schuldeiser?

jasper Nee meneer, maar meneer Kwebbel komt u bezoeken.

valentijn Nou, niets aan te doen. Breng hem maar boven. Hij weet dat ik thuis ben.

Jasper af

smaadvlijt Hij kan de pot op. Ik ga ervandoor.

valentijn Nee, blijf alsjeblieft. Kwebbel en jij zouden altijd bij elkaar moeten zijn. Jullie zijn licht en schaduw, jullie maken elkaar zichtbaar. Hij is volkomen jouw tegendeel in temperament en opvatting. Terwijl jij het liefst iedereen belastert, herstelt hij ieders reputatie.

smaadvlijt Herstelt hij ieders reputatie! Ja, net zoals hij ieders geheim bewaart, nog een deugd die hem op het lijf is geschreven. Die vent praat hardop terwijl hij doet of hij fluistert: hij verzwijgt de naam van een vrouw terwijl hij aanduidt wie ze is; hij ontkent dat hij een brief van haar heeft gekregen en laat je tegelijk haar handschrift zien in de aanhef. Maar het is evengoed mogelijk dat hij het handschrift heeft vervalst en de waarheid heeft gesproken in de hoop dat je hem niet gelooft. Hij ontkent dat hij de gunst van een dame heeft genoten, net als een priester nee zegt tegen zijn benoeming tot bisschop om die zeker te stellen. Kortom, hij zweert openlijk geheimhouding en schreeuwt van de daken dat hij verborgen kennis bezit. – Daar zal je hem hebben.

Kwebbel komt op.

kwebbel Valentijn, een goede morgen. Smaadvlijt, ik ben de jouwe. Dat wil zeggen, zolang je iets goeds over me vertelt.

smaadvlijt Dat wil zeggen, als ik de jouwe ben. Want zolang ik mezelf of iemand anders toebehoor, zal dat nooit gebeuren.

kwebbel Wat onmenselijk!

valentijn Ach Kwebbel, trek je toch niets aan van wat hij zegt. Een gesprek met Smaadvlijt is net een spelletje Verlies: je moet eerst je goede naam aan hem verliezen wil je er een winnen.

kwebbel Maar het is toch gruwelijk, en bovendien vervelend voor hemzelf, dat de wereld een hogere dunk krijgt van iedereen die hij belastert! Ik ben de hemel dankbaar dat ik vanuit mijn karakter bijzonder voorzichtig ben met andermans reputatie.

smaadvlijt Nou, met die verrotte reputaties waar jij mee te maken krijgt, kun je inderdaad maar beter heel voorzichtig zijn.

kwebbel Zeg, hoezo ‘verrot’? Waarom zeg je ‘verrot’, als je de mensen over wie je het hebt niet kent? Dat is toch wreed!

smaadvlijt Niet kent? Kom op, jij hebt nog nooit met iemand van doen gehad wiens reputatie niet een uur in de wind stonk.

kwebbel Hahaha, nee, nou maak je een grapje. Want niets geniet grotere bekendheid dan dat er niets van dien aard over mij bekend is. Op mijn hoop van zaligheid, Valentijn, ik heb nooit iets onwelvoeglijks over een vrouw verteld sinds ik weet wat een vrouw is.

valentijn En toch heb je met meerdere vrouwen omgang gehad.

kwebbel Ik zal eerlijk zijn – dat is waar. Ik vind het niet erg het toe te geven. Sterker nog (nu ga ik een groot woord gebruiken), ik zou me nooit met een vrouw inlaten die iets met een ander heeft gehad.

smaadvlijt Hoezo?

valentijn Nee, Smaadvlijt, ik denk dat ik hem geloof. Afgezien van haar man dan, hè, Kwebbel?

kwebbel O, dat –

smaadvlijt Wat vind je van die edele volkswrouw, mevrouw Treur?

kwebbel Pfff. Ik weet dat mevrouw Treur op drie of vier plekken heeft lopen opscheppen dat ik dit of dat gezegd zou hebben, haar geschreven zou hebben, en weet ik veel wat... Maar, op mijn reputatie, ze heeft me onrecht gedaan – jawel, jawel, het was kwade wil – maar ik weet hoe het zo komt. Ze is omgekocht door iemand die we

allemaal kennen – nog een man ook. Alleen om mij in kwade reuk te stellen bij een zekere hoogstaande vrouw.

smaadvlijt Die we allemaal kennen...

kwebbel Dat doet er niet toe. Goed, iedereen kent haar. Geen twijfel mogelijk, iedereen kent mijn geheimen. Maar ik heb de dame snel van mijn onschuld overtuigd. Want ik heb haar verteld, mevrouw, zei ik, er zijn mensen die graag verhalen vertellen, die dit en dat en zus en zo vertellen, en wat allemaal niet, en, zeg ik, als uwe Edele –

smaadvlijt Uwe Edele!

kwebbel O, God, wat zeg ik nu! Mijn ongelukkige tong!

valentijn Hahaha!

smaadvlijt Nou, Kwebbel, je bent nog indiscreter dan we al dachten. Ik heb respect voor je, nou, hahaha, nou, ga verder, wat zei je tegen hare Edele?

valentijn Ik moet zeggen dat dit wel buiten-gewoon is.

kwebbel Geen woord meer, op mijn hoop van zaligheid! Een stomme verspreking. Kom, laten we het over iets anders hebben.

valentijn Nou, hoe heb je jezelf vrijgepleit?

kwebbel Rustig aan, het stelt niets voor. Ik deed gewoon even met jullie mee. Een vrouw, van gewone komaf, was jaloers ten opzichte van mij, en ik vertelde haar het een of ander, ik weet het werkelijk niet meer. Kom, laten we het over iets anders hebben. neuriet een liedje

smaadvlijt Ach, stik, laat hem, hij kan er niet tegen dat we doorvragen.

kwebbel Valentijn, ik ben gisteren bij je vriendin wezen eten, en bij haar oude oom Gnostus. Ik geloof dat je vader bij Gnostus is.

valentijn Ja.

kwebbel Op mijn eer, Angeline is een prachtige vrouw. En mevrouw Gnostus ook, en haar zus, mevrouw Broos.

smaadvlijt Ja, mevrouw Broos is een prachtige vrouw, we kennen haar allemaal.

kwebbel O, dat is niet eerlijk.

smaadvlijt Wat niet?

kwebbel Om dat te vertellen.

smaadvlijt Om wat te vertellen? Hoezo, wat weet jij van mevrouw Broos?

kwebbel Wie, Ik? Op mijn eer, ik zou niet eens weten of ze een man of een vrouw is, als ik het niet kon zien aan haar gladde kin en haar volle lippen.

smaadvlijt Nee?

kwebbel Nee.

smaadvlijt Zij vertelt iets anders.

kwebbel Onmogelijk!

smaadvlijt Heus! Vraag Valentijn maar.

kwebbel Als dat zo is dan geloof ik, op mijn hoop van zaligheid, dat een vrouw een man alleen vraagt zijn mond te houden zodat ze zelf het plezier heeft het te vertellen.

smaadvlijt Ongetwijfeld. Goed, maar heeft ze je nou belasterd, of niet? Heb je haar gehad? Nou?

kwebbel Hoewel het beneden mijn eer is om als eerste te spreken, heb ik betere manieren dan tegen te spreken wat een dame heeft verteld.

smaadvlijt Dus je geeft het toe?

kwebbel Ik ben verbaasd! Ja, ja, ik kan het niet ontkennen als zij zegt dat het zo is.

smaadvlijt Ze zal zo wel komen, ze komt elke ochtend bij Valentijn op bezoek.

kwebbel Hoezo?

valentijn Ze verleent mij soms de gunst – van een bezoek, bedoel ik. Ik kan me niet voorstellen dat ze een ander meer gunt.

smaadvlijt Ik ook niet, echt niet. Maar Kwebbel liegt niet graag over een dame, dat druist in tegen zijn karakter. Hoe kun je je zo in een vrouw vergissen, Valentijn?

kwebbel Nee, wat bedoelen jullie?

smaadvlijt Ik ga het haar zeker vragen.

kwebbel O, barbaars! Waarom hebben jullie me niet verteld –

smaadvlijt Nee, jij hebt het ons verteld.

kwebbel Je zei dat ik het aan Valentijn kon vragen!

valentijn En wat heb ik gezegd? Ik hoop dat je niet het antwoord wilt afdwingen op een vraag die je nooit hebt gesteld.

kwebbel Maar dit is een buitengewoon onmenselijke manier van doen –

valentijn Nee, als je Smaadvlijt al zo lang kent en je kunt nog zo'n overduidelijke valkuil niet ontwijken, dan hebben de dames van wie jij de reputaties bewaakt een goede tijd.

Jasper komt op.

jasper Meneer, mevrouw Broos laat vragen of u al wakker bent.

valentijn Laat haar maar binnen als ze komt.

Jasper af

kwebbel Ik ben ervandoor.

valentijn Je loopt haar tegen het lijf.

kwebbel Is er geen achterdeur?

valentijn Stel dat die er zou zijn, dan staat jouw discretie je toch niet toe om Smaadvlijt zo'n voordeel te geven? Als je nu wegrent dan is dat het bewijs voor alles wat hij haar kan vertellen.

kwebbel Smaadvlijt, zo weinig genereus ben je toch niet? O, ik raak mijn reputatie voor discretie voorgoed kwijt. Ik word nergens meer uitgenodigd, behalve op openbare dagen, en ik kom nooit meer verder dan de zitkamer. Ik krijg geen slaapkamer meer van binnen te zien, ik word nooit meer in een kast opgesloten en mag me nooit meer achter een kamerscherm of onder een tafel verstoppen. De hofdames zullen me nooit meer 'de trouwhartige Kwebbel' noemen. Zo wreed ben je toch niet?

valentijn Smaadvlijt, heb medelijden met hem. Hij aanvaardt alle voorwaarden.

kwebbel Alle, echt alle voorwaarden.

smaadvlijt Goed dan, offer dan maar een half dozijn vrouwen met goede naam aan mij op. Kom op, met wie sta je op goede voet? En denk erom, het moeten wel vrouwen van stand zijn – van de hoogste stand.

kwebbel Dat is werkelijk hard. Is de vrouw van een burggraaf niet genoeg?

smaadvlijt Nee, niets beneden hoge adel.

kwebbel O, onmenselijk! Je hoeft hun naam toch niet te weten?

smaadvlijt Nee, titels zijn voldoende.

kwebbel Dat komt op hetzelfde neer! Mag ik de titels niet voor me houden? Ik beschrijf hun uiterlijk wel.

smaadvlijt Nou, begin dan maar. Maar denk erom, als je zo'n slechte schilder bent dat ik de persoon niet herken aan jouw schets, dan word je er net als andere slechte tekenaars toe veroordeeld de naam onder je tekening te zetten.

kwebbel Goed, de eerste dan –

Mevrouw Broos komt op.

O, wat een ellende! Daar is ze al. Kun je geduld hebben tot een volgende keer? Ik geef je er twee keer zo veel.

smaadvlijt Goed, op die voorwaarde. Denk erom dat je me niet tekortdoet.

mevrouw broos Goedendag! Dat zal mijn reputatie goed doen, dat ik u drieën 's morgens kom bezoeken. Smaadvlijt, duivel die u er bent, ook hier? O, meneer Kwebbel, bij u is alles veilig, dat weten we!

smaadvlijt Kwebbel –

kwebbel Stil. Ach, mevrouw, u geeft me teveel eer.

valentijn Nou, mevrouw Kataklop, hoe maakt Angeline het?

mevrouw broos Angeline? Wat een manieren!

valentijn Hoezo? Gunt u een van zijn geliefde gescheiden minnaar niet –

mevrouw broos Nee, een met zijn geliefde verenigde minnaar mag kieskeurig zijn. Maar van elke andere minnaar vind ik dat zijn hartstocht moet wijken voor zijn manieren.

valentijn Maar als hij nu eens meer hartstocht dan manieren heeft?

mevrouw broos Dan moet hij trouwen en zijn leven beteren.

valentijn Het huwelijk kan inderdaad de razernij van de hartstocht bekoelen, maar manieren worden er zelden beter op.

mevrouw broos U vergist u vreselijk in de wereld. Er is geen schepsel zo beschaafd als een echtgenoot. Want het duurt niet lang voordat hij alleen nog maar grof is tegen zijn vrouw, en dat is de hoogste vorm van beschaving, want daarmee wordt hij beleefd tegen ieder ander. Goed, ik zal u eens iets nieuws vertellen. U zult wel hebben gehoord dat uw broer Benjamin is geland. En de dochter van mijn broer Gnostus is van het platteland gekomen. Nou, de oude mensen hebben het erover om hen te koppelen. Als hij net zo'n zeebeest is als zij een landmonster, dan krijgen we een nieuw soort amfibie. Hun kinderen worden vast otters. Hij is groot geworden op zee, en zij is nooit van land geweest.

valentijn Ach, ze kunnen me wat! Als zij elkaar vinden, kan dat voor mij weinig goeds betekenen.

mevrouw broos Nu u het toch over elkaar vinden hebt; mijn broer Gnostus heeft hun horoscoop bestudeerd en hij voorspelt dat hun lendenen een admiraal en een vooraanstaand vrederechter zullen voortbrengen, dat zegt die bijgelovige oude gek! Hij wilde me overtuigen dat dit een ongeluksdag was en dat ik me niet buiten moest wagen. Maar ik heb een droom verzonnen en hem naar Artimedorus gestuurd voor een interpretatie. Zodoende kon ik naar buiten glippen om u op te zoeken. Nou, wat geeft u me daarvoor? Kom aan, ik moet wat hebben!

valentijn Loop maar vast naar de kamer hiernaast, dan zal ik u wat geven.

smaadvlijt Ja, daar kunnen we u allemaal wat geven.

mevrouw broos Nou, wat geeft u me dan?

valentijn Dat van mij is geheim.

mevrouw broos Ik dacht dat u me iets zou geven wat u lastig vast kunt houden.

valentijn En Smaadvlijt zal u een goede naam geven.

mevrouw broos Dat is meer dan hijzelf heeft. En wat geeft u me, meneer Kwebbel?

kwebbel Ik? Mijn ziel, mevrouw.

mevrouw broos Poe! Nee, dank u wel, ik heb genoeg te stellen met mijn eigen ziel. Nou, maar ik kom u binnenkort wel eens opzoeken, op een ochtend. Ik hoor dat u heel wat schilderijen hebt.

kwebbel Ik heb een vrij goede verzameling, tot uw dienst, waaronder enkele originelen.

smaadvlijt Ach wat, hij heeft alleen de Seizoenen en de Twaalf Keizers – fletse kopieën – en de Vijf Zintuigen, in even slechte toestand als die van hemzelf. Hijzelf is het enige origineel dat u te zien zult krijgen.

mevrouw broos Ach, maar ik heb gehoord dat hij een kast met schoonheden heeft.

smaadvlijt Ja, ze hebben hem allemaal hun gunsten verleend, als u hem wilt geloven.

mevrouw broos Die wil ik graag zien, meneer Kwebbel.

kwebbel Ach, mevrouw, ze zijn aan liefde en overdenking gewijd. Geen man behalve de schilder en ikzelf hebben ze ooit mogen zien.

mevrouw broos Goed, maar een vrouw –

kwebbel En geen vrouw ook, tenzij ze haar eigen portret eraan toe wil voegen – want dan is ze verplicht het geheim te bewaren.

smaadvlijt Nee, nee. Kom vooral bij mij op bezoek, als u schilderijen wilt zien.

mevrouw broos Bij u?

smaadvlijt Ja, eerlijk. Ik kan u uw eigen beeltenis laten zien, en dat van de meesten van uw kennissen, naar het leven. Ze lijken net zo goed als de schilderijen van Kneller.

mevrouw broos O, liegbeest! Valentijn, hij liegt toch, hè? Ik kan er geen woord van geloven.

valentijn Nee, echt, hij spreekt nu de waarheid. Zoals Kwebbel de beeltenissen verzamelt van alle vrouwen die hem gunsten hebben verleend, zo verzamelt Smaadvlijt de beeltenissen van alle vrouwen die hem hebben afgewezen. Dat wil zeggen, als satires, beschrijvingen, karikaturen en spotprenten beeltenissen zijn.

smaadvlijt Ja, die van mij zijn meestal in zwart-wit. En toch zitten er bij die in geuren en kleuren worden neergezet, zowel mannen als vrouwen. En daarna kan ik u in een ander vertrek trots, domheid, arrogantie, grilligheid, onmatigheid, begeerte, geveinsdheid, opschepperij, geilheid, onmacht, en lelijkheid laten zien. Toch is één daarvan gevierd als schone jongeling, en de andere is een bekende vrijer. Schilderijen heb ik ook, sommige zijn heel aardig.

mevrouw broos Kom, laat eens horen.

smaadvlijt Nou, ik heb een mooie kerel in een bordeel, die zich laat aderlaten voor zijn teint en die zweet voor zijn lijn.

mevrouw broos Nou, nou.

smaadvlijt En ik heb een dame die met een koetsier brandewijn stookt in de kelder.

mevrouw broos Verdomme! Nou, maar dat verhaal klopt niet, hoor!

smaadvlijt Ik heb ook een aantal raadselprenten. Ik heb een advocaat met honderd handen, twee hoofden en maar één gezicht. Een geestelijke met twee gezichten en één hoofd. En ik heb een soldaat met zijn hersenen in zijn buik, en zijn hart waar zijn hoofd hoort.

mevrouw broos En geen hoofd?

smaadvlijt Geen hoofd.

mevrouw broos Ach, dat is allemaal verzonnen. Hebt u geen dichter?

smaadvlijt Ja, ik heb een dichter die woorden weegt, en lof verkoopt in ruil voor lof, met een criticus die zijn zakken rooft. Ik heb nog een groot schilderij waarop een school staat, waar critici van grote omvang staan, met lange pruiken, jassen met kant, sjaaltjes en angstwekkende gezichten. Met fluitjes in hun handen en prentenboeken om hun nek. Van dat soort heb ik er nog meer, heel goed geschilderd, u zult het zien.

mevrouw broos Nou, ik kom, al was het maar om uw ongelijk aan te tonen.

Jasper komt op.

jasper Meneer, daar is de rentmeester van uw vader weer.

valentijn Ik kom al. Mag ik even weg? Ik sta zo weer tot jullie dienst.

mevrouw broos Nee, ik moet weg. Kom, wie begeleidt me naar de winkelgalerij?
Daar heb ik afgesproken met mijn zus Gnostus

smaadvlijt Ik kom mee. Ik voel wel wat voor uw zuster.

mevrouw broos Rustig een beetje!

kwebbel Ik kom mee. Ik heb een zwak voor u, mevrouw.

mevrouw broos Dat is al een betere reden, als u het mij vraagt.

smaadvlijt Goed, als Kwebbel zich met u bezighoudt, dan heb ik meer gelegenheid om met uw zus te spreken.

valentijn Zeg Angeline dat ik me aan harde voorwaarden onderwerp om naar buiten te kunnen, zodat ik de vrijheid heb haar te spreken.

smaadvlijt Ik zal haar over jou en je aangelegenheden vertellen. Als onbezonnenheid een teken van liefde is, dan ben je de beste minnaar die ik ken; je denkt dat je door afstand van je erfenis te doen dichterbij je geliefde komt. Naar mijn mening is het een gedachteloze avonturier,

die rijk wil worden door verkoop van land

of liefde wint met verliezende hand.

allen af

tweede bedrijf

een kamer in het huis van Gnostus

Gnostus en bediende komen op.

gnostus Goedendag! Wat, zijn alle vrouwen van mijn gezin het huis uit? Is mijn vrouw niet thuis gekomen? En mijn zuster en mijn dochter ook niet?

bediende Nee, meneer.

gnostus Goede genade, wat kan daarvan de betekenis zijn? De maan is toch in haar volle kracht! Is mijn nicht Angeline thuis?

bediende Ja, meneer.

gnostus Ik geloof dat je liegt, jongen.

bediende Meneer?

gnostus Ik zeg dat je liegt, jongen. Het is onmogelijk dat iets is zoals ik het wil hebben. Want mijn ascendant is de Kreeft, zodat het met al mijn zaken altijd achteruit gaat.

bediende Dat zou ik niet kunnen zeggen, meneer.

gnostus Nee, dat weet ik. Maar ik kan het wel zeggen, ik kan het voorspellen.

Huishoudster komt op.

gnostus Juffrouw, waar is de jongedame?

huishoudster Helaas, ik weet het niet. Ze zijn geen van allen thuis. Het arme kind, ze zal het wel heerlijk vinden de stad in te gaan. Als ze haar nu maar wat te eten hebben gegeven. Herelief, hahaha, o, wat vreemd! Nou vraag ik u, hebt u ooit zoiets gezien!

gnostus Nou nou, wat is er aan de hand?

huishoudster Ik hoop dat de hemel u veel geluk geeft, dat beaam ik met heel mijn hart. Maar u hebt uw ene sok binnenstebuiten aangetrokken.

gnostus Hé, hoe kan dat nu? Wis en waarachtig, daar ben ik blij om. Het is nog waar ook.

Dat zou wel eens geluk kunnen betekenen, misschien wel, heel veel geluk. Ik heb nu al een aantal voortekens gekregen. Vanochtend ben ik achterstevoren uit bed gekropen, zonder erover na te denken. Dat is ook heel goed. Maar toen struikelde ik op de trap en kwam ik een wezel tegen. Dat zijn slechte voortekens. Goede voortekens, slechte voortekens, onze levens zijn een mengelmoes. Blijdschap en

verdriet, schaarste en overvloed, nacht en dag, daaruit is ons leven samengesteld. Maar echt, ik ben blij met mijn sok, heel erg blij met mijn sok. O, daar heb je mijn nicht.

Angeline komt op.

Knecht, ga Heer Samson Roemrucht zeggen dat ik hem verwacht wanneer hem dat schikt. Het is nu drie uur, een goed uur om zaken te doen. Mercurius regeert over dit uur.

angeline Is het niet ook een goed uur voor plezier, oom? Leen me alstublieft uw koets. De mijne is kapot.

gnostus Wat, waar wil je dan naartoe? Alle vrouwen zijn vandaag gek, zoveel is zeker. Dat voorspelt niet veel goeds en betekent ellende voor de heer des huizes. Ik herinner me een oude profetie, opgetekend door Mashallah, de Arabier, en als volgt vertaald door de eerbiedwaardige bard van Buckinghamshire:

Als alle vrouwen het huis verlaten
en mannen hun eigen eten braden,
dan geldt wat men vaak ondervond:
het huis staat met het hoofd in de grond.

En zit het hoofd onder de zoden
dan is het daar al glad ontsproten.

Ontsproten, als het hoofd ontspruit, dan groeien er horens uit. Het hoofd ontspruit in horens. Lieve nicht, blijf toch thuis! Want met het hoofd van het huis wordt de man bedoeld. De profetie behoeft geen uitleg.

angeline Nou, oom, ik kan u niet de horens opzetten door uit te gaan, en ik kan u er niet voor behoeden door thuis te blijven.

gnostus Jawel, jawel, want zo lang er een vrouw is huis is, is de profetie nog niet volledig van kracht.

angeline Maar mijn eigen plannen zijn wel van kracht. Ik ben van plan om uit te gaan, en als u me uw koets niet leent, dan huur ik wel een koets of een draagstoel. Dan laat ik u achter om een complot te bedenken en uit te vinden wie er in conjunctie met uw vrouw staat. Waarom houdt u haar niet thuis, als haar afwezigheid u jaloers maakt? U weet toch dat bij mijn tante ook alles achterstevoren gaat (zoals u dat noemt)? Ach, oom, ik ben bang dat u niet de heer des ascendants bent, hahaha!

gnostus Tjonge, sloerie, wat ben je toch slim, dat je altijd de hemelse wetenschap belachelijk weet te maken.

angeline Nee, oom, niet boos zijn. Als u boos bent dan krijg ik al uw valse profetieën, belachelijke dromen en loze voorspellingen over mijn hoofd. Eerlijk hè, dan bent u een plaag voor de buurt. Wat een toestand hebt u niet gemaakt van die laatste onzichtbare zonsverduistering, u had een voorraad aangelegd alsof de stad werd belegerd. Wat een berg aan vuur en kaarsen, aan lucifers en tondeldozen had u ingekocht! Je zou bijna denken dat we voor altijd onder de grond moesten wonen of tenminste een reis naar Groenland moesten maken, om daar het hele donkere seizoen te verblijven.

gnostus Nou ja, jij vuige slet –

angeline Wilt u me de koets nog lenen? Anders ga ik. Nee, dan leg ik een verklaring af dat u de heerschappij van het katholicisme hebt verkondigd, omdat de butler een paar van de apostel-
lepelers fout had neergelegd, zodat u dacht dat ze kwijt waren. De ware godsdienst verdween tegelijk met de toetjes. Eerlijk, oom, ik laat u aanklagen als tovenaars.

gnostus Hoe dan, hoertje? Heb je ooit zo'n brutaal wijf meegemaakt?

huishoudster O, genadige Vader, wat een praat!

angeline Ja, ik kan een eed zweren op uw onwettige middernachtelijke praktijken, van u en de oude huishoudster hier –

huishoudster O nee, de hemel verhoede het! Ik, aanwezig bij middernachtelijke praktijken? Och, wat moeten we doen? Ik bij onwettige aangelegenheden met mijn meester – ach, heb je toch ooit zoiets gehoord? Meneer, heb ik me ooit met uw middernachtelijke zaken bezig-
gehouden, behalve uw bed opgewarmd, u ingestopt, en uw kaars overeind gezet, uw snuifkist en uw nachtspiegel gebracht, en zo nu en dan uw voetzolen gewreven? Och, hemel, ik?

angeline Ja, ik heb u 's nachts een keer samen gezien, door het sleutelgat van de wc, als Saul en de heks van Endor, u keek koffiedik, u prikte in uw duim en schreef de namen van onschuldige bedienden in bloed vanwege een nootmuskaatrasp die in de pap was gevallen. Ach, ik weet nog iets ergers, als ik daar tenminste over zou durven spreken...

gnostus Waag het eens, hoertje! Maar ik zal dit niet vergeten, ik krijg mijn wraak nog wel, gemene slang. Ik zal je in de wielen rijden. Je hebt de beschikking over je eigen vermogen, maar ik vind wel een manier om die vrijer van je, die spilzieke mooie meneer Valentijn, voor alles te laten betalen, dat doe ik.

angeline O ja? Mij kan het niet schelen, maar dan komt alles naar buiten. Let maar op, juffrouw. Ik kan getuigen dat u een grote tegennatuurlijke tepel onder uw linkerarm hebt, en hij ook. En dat u om beurten een jonge duivel in de vorm van een lapjeskat zoogt, reken maar!

huishoudster Een tepel, een tepel? Ik, een tegennatuurlijke tepel! O, het valse, lasterlijke kreng! Voel maar, voel hier maar, of ik er iets anders heb dan elke andere Christen.

Ze huilt.

gnostus Ik zal geduld hebben, want het is de wil van de sterren dat ik zo gekweld word.

Dit is het gevolg van kwade conjuncties en opposities in het derde huis van mijn horoscoop. Daar werd de vloek van de familie al voorzeggd. Maar ik houd mijn deuren op slot.

Ik zal je straffen. Er komt geen man mijn huis meer binnen.

angeline Doe dat, oom, doe ze op slot voordat mijn tante thuiskomt. Morgen krijgt u een brief over de alimentatie. Maar laat mij er eerst uit, en zorg daarna dat mannen van dit huis weg blijven. Overleg alleen nog met geesten en sterrenbeelden, de Stier en de Ram en de Steenbok. Tjonge, wat zitten er een gehoornde beesten in de dierenriem, oom. Maar de hoorndragers gaan naar de hemel.

gnostus Er is maar één Maagd onder de twaalf tekens, kreng dat je er bent, maar één Maagd!

angeline En als ze niet uitsluitend met astrologen te maken zou hebben gehad, dan was die ook geen Maagd meer geweest. Vandaar dat mijn tante eropuit trekt.

gnostus Wat, wat? Is dat de reden? Kom op, jij weet iets! Zeg het, en ik vergeef je. Kom, lieve nicht. Kom, je krijgt mijn koets en mijn paarden. Op mijn erewoord, je krijgt ze. Klaagt mijn vrouw? Kom, ik weet dat vrouwen elkaar dat soort dingen vertellen. Ze is jong en warmbloedig, ze heeft wulpse bruine ogen, en ze is geboren onder Tweelingen, waardoor ze altijd gezelschap zal zoeken. Ze heeft een moedervlek op haar lip, en een vochtige handpalm, en de grootte van de Venusberg duidt op losse zinnen.

angeline Hahaha!

gnostus Lach je daarom? Nou, mevrouw, ik – maar kom, wees een lieve meid, en houd je arme oom niet in onzekerheid. Vertel het me! Wil je niet spreken? Verdomme, ik zal –

Bediende komt op.

bediende Heer Samson is hier om u een bezoek te brengen.

angeline Goedendag, oom. Laat een draagstoel voor me komen. Ik zoek mijn tante wel op en zeg haar dat ze thuis moet komen.

Angeline en bediende af

gnostus Ik ben zo overstuur en geïrriteerd dat ik niet in staat ben hem te ontvangen. Ik heb zeker een uur nodig om te herstellen. Juffrouw, wilt u Heer Samson vertellen dat ik hem niet kan ontvangen.

huishoudster Jawel, meneer.

gnostus Nou ja, ik ben geboren om bedrogen te worden, daar valt niets tegen in te brengen.

Heer Samson komt op met een papier.

heer samson Er valt ook niets meer aan te doen, ouwe jongen, dat is wel duidelijk. Hier is het, ik houd het in mijn hand, ouwe Ptolemeus. Ik zal die ondankbare geldverspiller wel eens duidelijk maken wie hem verwekt heeft! Dat doe ik, ouwe Nostradamus. Mijn zoon zal wel denken dat een vader niets anders kan dan vergeven en liefhebben. Niks bevelen, niks vermanen, niks heersen in willekeur. Niets anders dan dat hij mij kwetst en ik hem vergeef. Ik zweer het je, als hij tot de dag des oordeels zou willen doordansen dan zou hij van mij verwachten dat ik de fluitspeler betaal. Nou, maar hier heb ik het, zwart op wit, voor akkoord getekend en besloten. Zodra mijn zoon Benjamin aankomt, draagt Valentijn zijn erfrechten aan hem over. Waar is mijn aanstaande schoondochter? Ha! Ouwe Merlijn, bij mijn botten, ik ben zo blij dat ik me op die ongehoorzame rotzak heb kunnen wreken.

gnostus Tjonge, laat eens zien! Laat me dat papier eens zien! Ja, wis en waarachtig, daar staat het, als dat maar goed gaat. Ik wou maar dat het was afgehandeld, dat de overdracht was verricht. Wanneer heeft hij dit getekend, hoe laat? Tjonge, je had me moeten vragen hoe laat hij het moest tekenen. Nou, maar we zullen er vaart achter zetten –

heer samson Vaart, ja, ja. Vaart genoeg. Mijn zoon Ben komt vanavond aan. Ik heb mijn advocaat opdracht gegeven om de akten van overeenkomst en bezitsdeling op te stellen. Vanavond is alles geregeld. Het doet er niet toe hoe laat. Ik vraag je, broeder Gnostus, laat je bijgeloof toch varen. Wat maakt de tijd nou uit? Er is geen tijd dan de tijd van dit moment, over wat voorbij is of nog komen gaat kunnen we niets zeggen. Als de zon overdag schijnt en de sterren 's nachts, nou, dan kunnen we elkaar in de ogen kijken zonder dat we kaarslicht nodig hebben. Voor iets anders zijn de sterren niet geschikt.

gnostus Wat nu? Heer Samson, is dat alles? Geef me toch de kans dat te weerleggen en je te laten zien dat je een onwetend man bent.

heer samson Ik zeg je dat ik een wijs man ben, en een wijs man staat boven de sterren. Wat heeft je almanak daartegenin te brengen? Onwetend! Ik zeg je, ik heb gereisd, oude Fircu, en ik ken de wereld. Ik heb de antipoden gezien, waar de zon om middernacht opkomt, en ondergaat om twaalf uur 's middags.

gnostus Maar ik zeg je, ik heb gereisd, gereisd in hemelse sferen, ik ken de sterrenbeelden en de planeten, en hun huizen. Ik kan hun bewegingen beoordelen, voorwaarts of achterwaarts, ik weet van sextielen, vierkanten, driehoeken en opposities, de grote vuurdriehoek en de grote waterdriehoek. Ik kan zeggen of het leven kort of lang zal duren, of het gelukkig of ongelukkig zal zijn, of ziekten te genezen of niet te genezen zijn. Of reizen fortuinlijk zullen zijn, of ondernemingen succesvol zullen zijn, of gestolen goederen zullen worden teruggevonden. Ik ken –

heer samson Ik ken de lengte van de voet van de Keizer van China. Ik heb de pantoffels van de Grootmogul gekust en heb samen met de Cham van Tartarië aan de jacht deelgenomen op de rug van een olifant. Beste kerel, ik heb een koning de horens opgezet, en de huidige vorst van Bantam is de vrucht van mijn lendenen.

gnostus Ik kan zeggen of reizigers liegen of de waarheid spreken, zelfs als ze dat zelf niet weten.

heer samson Ik heb een astroloog gekend die van zijn vrouw de horens opgezet kreeg in de twinkeling van een ster. En ik heb een tovenaars gezien die de duivel niet uit de cirkel van zijn vrouw kon weghouden.

gnostus terzijde Wat, bedriegt hij me ook al met mijn vrouw? Ik moet daar meer van weten. – Bedoel je mijn vrouw, Heer Samson? Je mag de koning van Bantam dan de horens hebben opgezet, maar ik zweer je bij de zonnescijf –

heer samson Bij de horens van de maan, wat wil je zeggen, broeder Steenbok.

gnostus Steenbok voor je bek, moderne Mandeville. Ferdinand Mendez Pinto was maar een voorafschaduw van jou, leugenaar van de eerste orde, die je er bent! Neem die erfenisakte maar mee. Stuur je zoon de zee maar weer op! Ik huwelijk mijn dochter liever uit aan een Egyptische mummie, dan dat ik haar laat samenliggen met een bestrijder van de wetenschap en een lasteraar van de deugd.

heer samson Bij mijn botten, ik ben te ver gegaan! Ik wil mijn bovenstebeste Albumazar toch niet beledigen! Een Egyptische mummie is zo'n eerbiedwaardig wezen, mijn trouwe hiëroglief, en zou wel eens betekenissen van toekomstigheid in zich kunnen dragen. Ach, omwille van jou zou ik haast wensen dat mijn zoon een Egyptische mummie was! Nou, ben je niet meer boos om mijn grapje, mijn beste Haly? Ik vereer de zon, de maan en de sterren met heel mijn hart. Ik weet het nog beter gemaakt, ik schenk je een mummie. Nu ik erover nadenk, beste kerel, ik heb nog een schouder van een farao liggen die ik uit een van de piramides heb geroofd, overdekt met hiërogliefen, die laat ik bij je bezorgen, tot vermaak van alle leergierigen en studenten in natuurkunde en astrologie in Londen en omstreken.

gnostus Maar wat weet je van mijn vrouw, Heer Samson?

heer samson Je vrouw is een sterrenstelsel van deugden. Ze is de maan, en jij bent het mannetje in de maan. Nee, ze is nog beroemder dan de maan. Want zij heeft haar kuisheid zonder haar wisselvalligheid. Ik maakte maar een grapje.

Jasper komt op.

Wat nu, wie heeft jou laten roepen? Ha! Wat moet je van me?

gnostus O, als je alleen maar een grapje maakte... Wie is die kerel? Zijn gelaat staat me niet aan.

Jasper fluistert iets in het oor van Heer Samson.

heer samson Mijn zoon, meneer? Welke zoon, meneer? Mijn zoon Benjamin soms?

jasper Nee, meneer, meneer Valentijn, mijn meester. Dit is de eerste keer dat hij buiten komt sinds zijn opsluiting, en hij komt u zijn plicht bewijzen.

heer samson Goed, meneer.

Valentijn komt op.

jasper Hier is hij, meneer.

valentijn Uw zegen, vader.

heer samson Die heb je al gehad, jongen.

Ik meen me te herinneren dat ik je vandaag een cheque van vierduizend pond heb gestuurd.

Heel veel geld, broeder Gnostus.

gnostus Inderdaad, Heer Samson, heel veel geld voor een jongeman. Ik vraag me af wat hij ermee doen kan!

heer samson Bij mijn botten, dat vraag ik me ook af. Luister goed, Valentijn, als het te veel is, geef me het overschot dan terug. Hoor je, jongen?

valentijn Het overschot, vader? Het is nauwelijks voldoende om mijn schulden mee te voldoen. Ik hoop dat u meer toegeeflijkheid hebt dan me tot de zware voorwaarden te dwingen waar mijn noodsituatie me toe dwong.

heer samson Jongen, wat wil je daarmee zeggen? Wat is er met mijn toegeeflijkheid?

valentijn Nou, ik hoop dat u de voorwaarden niet tot het uiterste zult afdwingen, dat u me van tenminste een deel ervan zult ontslaan.

heer samson O, jongen, ik begrijp je. Is dat alles, hè?

valentijn Ja, vader. Meer zou ik niet durven vragen. Maar alles wat u er uit vaderliefde aan toe zou willen voegen zal dubbel zo welkom zijn.

heer samson Ongetwijfeld, mijn jongen.

Maar jouw eerbied als zoon en mijn liefde als vader sluiten als twee rekeningen op elkaar aan. Broeder Gnostus, hier heb ik een schelm die 's ochtends een overeenkomst voor akkoord tekent en er 's middags alweer onderuit probeert te komen. Hier heb ik een schelm, een hond, en hier heb ik geweten en eerlijkheid. Dat is dus die slimmigheid van jou, dat is de moraal van jouw slimmigheid. Jij bent een slimme jongen, en misschien was je ooit zelfs een mooie jongen, en misschien – Maar vent, heb ik hier niet je woord, met handtekening voor akkoord? Wil je dat ontkennen?

valentijn Vader, ik ontken het niet.

heer samson Kerel, ze hangen je nog op!

Ik beleef de dag nog dat jij naar de galg wordt geleid. Heeft hij niet het gezicht van een schelm? Zeg eens, broeder, jij weet wat van gezichtskunde. Hij kijkt of hij een

strop te verwerken krijgt. Van al mijn zonen lijkt hij het minst op me. Hij heeft een galgengezicht, zonder bijstand van de dominee.

gnostus Hum, ik wil niet graag een jongeman ontmoedigen, maar er staat een gewelddadige dood op zijn gezicht geschreven. Maar ik hoop geen risico op de galg.

valentijn Vader, hoe kunt u zo uw zoon behandelen? Die ouwe sterrendolle gek, daar kan ik nog wel om lachen, maar om u, meneer –

heer samson U, meneer, en u meneer? Hoezo, wie bent u, meneer?

valentijn Uw zoon, meneer.

heer samson Dat is meer dan ik weet, jongen, en ik geloof niet dat het zo is.

valentijn Goed, ik hoop dat het niet zo is.

heer samson Wat, wil je beweren dat je moeder een hoer is? Heb je ooit zoiets gehoord? Heb je ooit zoiets gehoord? Bij mijn botten –

valentijn Het zou tenminste een excuus zijn voor uw barbaarsheid en uw onnatuurlijke gedrag.

heer samson Excuus? De brutaliteit! Hoezo, lummel, mag ik niet doen wat ik wil? Ben je niet mijn slaaf? Heb ik je niet verwekt? En mag ik dan niet kiezen of ik je verwekt wil hebben of niet? Verdomme, wie ben jij? Waar kom je vandaan? Wat heeft je op de wereld gezet? Hoe ben je hier gekomen, vent? Dat je hier op je twee benen staat, zo rechtop, met zo'n uitdagende trek op je gezicht? Geef daar eens antwoord op! Ben je uit vrije wil op de wereld gekomen? Of heb ik je vanuit mijn wettige gezag als ouder tot de dienst gedwongen?

valentijn Ik weet niet beter waarom ik ben gekomen dan u weet waarom u me hebt opgeroepen. Maar hier ben ik, en als u niet van plan bent voor mij te zorgen, dan vraag ik u me te laten zoals u me hebt gevonden.

heer samson Van ganser harte. Kom, leg alles af, kleed je uit, en verlaat de wereld naakt zoals je erin bent gekomen.

valentijn Mijn kleren heb ik zo uit. Maar u moet me ook ontdoen van rede, verstand, hartstochten, neigingen, genegenheden, voorkeuren, zintuigen en de enorme sleep consequenties die u samen met mij hebt verwekt.

heer samson Bij mijn botten, wat een veelkoppig monster heb ik voortgebracht!

valentijn Van mezelf ben ik een gewoon, meegaand, eenvoudig schepsel, dat tegen kleine kosten onderhouden kan worden. Maar die hofhouding die u me gegeven hebt is hebberig en onoverwinnelijk. Het zijn allemaal duivels, door u opgevoed, en ze moeten beziggehouden worden.

heer samson Here God, waarom moest ik ook zo nodig kinderen? Kan een privépersoon niet geboren worden zonder al die volgelingen? Nou ja, niemand lager dan een keizer zou geboren moeten worden met voorkeuren. Op deze manier zou een kerel met maar een stuiver op zak er een maag op na kunnen houden die is ingesteld op haute cuisine.

jasper Nee, het is zonneklaar. Dat zal ik getuigen voor elke rechter in Middlesex.

heer samson Daar hebben we nog zo'n veelvraat. Ik mag toch hopen dat deze kerel niet met jou geboren is. Ik heb hem toch niet verwekt, hè?

jasper Als ik moet afgaan op hoe er voor me gezorgd wordt, zou dat zomaar kunnen.

En ik zal u eens een andere waarheid vertellen: ik denk dat u me verwekt hebt, want ik ben ook met die ellendige driften geboren waar mijn meester het over heeft.

heer samson Kijk eens eventjes, jij. Als ik op mijn gezond verstand afga, moet ik beweren dat deze kerel zonder tong geboren had moeten worden. Verdomme, wat zou hij met een dure smaak aanmoeten? Ik wil wedden dat hij liever fazant eet dan een stuk stokvis, en dat hij parfum verkiest boven stank, want ik ga ervan uit dat hij ruiken kan. Nou, daar heb je het!

En muziek, hou je van muziek, vlerk?

jasper Ja, ik heb een vrij goed oor, meneer, als het gaat om de horlepiep en volksdansen en dergelijke. Maar om aria's en sonates geef ik niet veel, daar word ik zo droevig van.

heer samson Droevig, hahaha. Krijg de ziekte, vent – aria's en sonates? Verdomme, wiens zoon ben jij? Hoe ben je verwekt, strontworm?

jasper Ik ben verwekt door mijn vader, de zoon van een stoelenmaker. Mijn moeder verkocht 's winters oesters en 's zomers komkommers. Ik heb me in het leven omhoog weten te werken, want ik ben geboren in een kelder.

gnostus Als ik jou zo eens bekijk, vriend, dan zouden ze je nog wel eens verder naar boven kunnen werken, aan een touw.

heer samson Stel dat we deze kerel op de ontleedtafel zouden leggen en hem opensneden, dan zouden we zien dat zijn maagdarmkanaal groot genoeg is voor de binnenkant van een kardinaal, deze zoon van een komkommer. Dit soort dingen zijn onnavolgbaar en onredelijk. Bij mijn botten, waarom ben ik geen beer, dat mijn jongen zich zouden kunnen voeden door op mijn poten te sabbelen? De natuur heeft alleen voor beren en spinnen zo goed gezorgd. De een heeft voeding in zijn poten, en de andere weeft zijn huis uit zijn eigen ingewanden.

valentijn Het lot was voorzienig genoeg om mij alles te bieden wat ik nodig heb, als ik nog maar recht had op mijn erfenis.

heer samson Alweer! Verdomme, heb je die vierduizend pond niet? Als ik die nog had, dan zou ik je geen cent meer geven. Wil je een pelikaan van me maken, dat ik je uit mijn eigen borst moet voeden? Vent, leef van je verstand! Je bent toch altijd zo dol

op intellectuelen? Laten we dan eens kijken of je slim genoeg bent om jezelf te onderhouden. Je broer komt vanavond of morgenochtend aan, dan kun je volgens de afspraken tekenen, en je vriend en bediende ook. Kom, broeder Gnostus.

Heer Samson en Gnostus af

Jasper Ik heb u toch voorspeld waar dit bezoek op zou uitlopen.

Valentijn Het is ongeveer zoals ik verwachtte. Ik ben niet gekomen om hem op te zoeken, ik kwam voor Angeline. Omdat zij uit was gegaan, liep het anders, en van mijn kant zag het er voordelig uit. Wie komen daar aan? Mevrouw Gnostus en mevrouw Broos, eerlijke vrouwen. Ik wil ze niet spreken. Kom mee, en vraag hun wanneer Angeline terugkomt.

Valentijn en Jasper af

Mevrouw Gnostus en mevrouw Broos komen op.

Mevrouw Broos Waarom houd je mij in de gaten? Ik doe toch gewoon waar ik zin in heb!

Mevrouw Gnostus O ja?

Mevrouw Broos Reken maar. Waar maak je je druk over, dat ik in een huurkoets naar Covent Garden ga en met een vriend een ritje maak?

Mevrouw Gnostus Wel twee of drie ritjes, daar durf ik op te zweren.

Mevrouw Broos Al had ik twintig ritjes gemaakt! Ik kan je verzekeren, als jij erbij was geweest dan had je moeten toegeven dat het volkomen onschuldig vertier was. Waar moeten we nog een beetje geluk vandaan halen, als we niet eens meer mogen omgaan met wie we willen?

Mevrouw Gnostus Kun je niet thuis praten? Ik geef toe, er bestaat geen groter geluk dan de omgang met een aardige man. Dat betwist ik niet, en ik zeg ook niet dat jouw omgang niet volmaakt onschuldig was. Maar een huurkoets is een openbare plek, en het is schandalig daarin met een man gezien te worden. Stel je voor dat iemand anders dan ik je had zien instappen! Hoe kun je nou gelukkig zijn als je in voortdurende angst leeft dat je wordt gezien en belasterd? Daarbij, zusje, niet alleen jijzelf komt zo in een kwaad daglicht te staan, maar ook ik.

Mevrouw Broos Nou, dat begrijp ik niet. Waarom kom jij in een kwaad daglicht te staan? Ik weet zeker dat jij je ook ooit wel eens gelukkig hebt gevoeld in een huurkoets. Als ik met een man alleen de stad uit zou gaan, naar Knight's Bridge bijvoorbeeld, of naar Chelsea, Spring Garden of Barn Elms, dan had je reden gehad om er iets van te zeggen.

Mevrouw Gnostus Maar, ben ik ooit op een van die plaatsen geweest? Wat bedoel je, zus?

Mevrouw Broos Ik dan wel? Wat bedoel je?

mevrouw gnostus Jij bent op een nog ergere plaats geweest.

mevrouw broos Ik, op een ergere plaats, met een man?

mevrouw gnostus Nou, ik denk niet dat je alleen naar het einde van de wereld zou gaan.

mevrouw broos Naar het einde van de wereld? Wat, maak je een grapje met me?

mevrouw gnostus Ach, arme onnozelaar. Weet je niet eens dat er een plek is die World's End heet? Ik moet toegeven, je weet je gezicht strak te houden. Je speelt het werkelijk heel goed.

mevrouw broos Ik vind dat jij heel veel zelfvertrouwen hebt, volgens mij een beetje te veel voor op het toneel.

mevrouw gnostus Goed dan, we zullen eens zien wie er het meeste zelfvertrouwen heeft.

Ben je nooit in World's End geweest?

mevrouw broos Nee.

mevrouw gnostus Je durft het glashard te ontkennen, in mijn gezicht?

mevrouw broos Je gezicht, wat is er met je gezicht?

mevrouw gnostus Doet er niet toe, mijn gezicht is net zo goed als dat van jou.

mevrouw broos Behalve dan dat het tien jaar langer heeft gesleten. Maar goed, ik ontken het glashard, in je gezicht.

mevrouw gnostus Je mag op mijn gezicht aanmerken wat je wilt, want ik geef toe dat het niet bepaald vrolijk staat, met die brutaliteit van jou. Maar kijk eens, waar heb je deze gouden broche verloren? O, zusje, zusje!

mevrouw broos Mijn broche!

mevrouw gnostus Ja, het is de jouwe, kijk maar.

mevrouw broos Nou, als je zo gaat beginnen, waar heb je die broche dan gevonden? O, zusje, zusje. Op alle mogelijke manieren mijn zusje!

mevrouw gnostus terzijde O, verduveld, ik kan wat zij doet niet aan de kaak stellen zonder mezelf te verraden.

mevrouw broos Ik heb heren wel eens horen vertellen, zusje, dat het bij schermen belangrijk is jezelf in de aanval niet bloot te geven.

mevrouw gnostus Dat is een waar woord, zusje. Nou, nu alles bekend is en we zoals je zegt allebei gewond zijn, kunnen we maar het beste doen wat men bij duels zo vaak doet, elkaar verzorgen en betere vrienden worden dan we hiervoor waren.

mevrouw broos Van ganser harte. We hebben maar lichte vleeswonden opgelopen, en als we ze niet aan de lucht blootstellen zijn ze ongevaarlijk. Goed, geef me je hand als teken van zusterlijke discretie en genegenheid.

mevrouw gnostus Hier dan, met heel mijn hart.

mevrouw broos Goed, als bewijs van mijn vriendschap en vertrouwen zal ik je een plannetje vertellen waarop ik broed. Om eerlijk te zijn en om open met elkaar te spreken: ik ben bang dat de wereld ons beter in de gaten houdt dan wij elkaar. Jij hebt een rijke man, jouw kostje is gekocht. Ik zit met mijn handen in het haar, want ik heb niet veel van erfenissen te verwachten. Daarom moet ik goed om me heen kijken. Heer Samson heeft een zoon die vanavond in de stad verwacht wordt, en uit wat ik over zijn opleiding heb gehoord kan hij geen tovenaars zijn. Je weet dat de erfenis op hem wordt overgedragen? Stel nou dat ik hem kon verschalken, zusje, nou? Begrijp je wat ik bedoel?

mevrouw gnostus Ik begrijp je, en ik zal alles doen wat in mijn macht ligt om je te helpen. En ik kan je één ding vertellen dat heel goed uitkomt. Mijn klunzige stiefdochter, je weet dat het de bedoeling is dat zij met hem trouwt, is nogal gesteld geraakt op meneer Kwebbel. Als we dat nog wat kunnen stimuleren en haar een afkeer van de buit kunnen aanpraten, dan zou dat ons een eind kunnen helpen om te zorgen dat hij jou leuk gaat vinden. Daar komen ze samen. Laten we een manier verzinnen om hen alleen te laten.

Kwebbel en mejuffrouw Pien komen op.

mejuffrouw pien Moeder, moeder, moeder, kijk nu eens.

mevrouw gnostus Nou, nou, Pien, wat een kabaal! Daarbij, ik heb je toch al verteld dat je me geen moeder moet noemen?

mejuffrouw pien Hoe moet ik u dan noemen, u bent toch de vrouw van mijn vader?

mevrouw gnostus Mevrouw, je moet me mevrouw noemen. Echt, ik voel mezelf zo oud als deze grote meid me moeder noemt. Goed, maar Pien, wat is de reden dat jij zo vreselijk blij bent?

mejuffrouw pien Kijk eens, mevrouw, wat meneer Kwebbel me heeft gegeven! Kijk eens, nicht, dit is een snuifdoos. En er zit echte snuiftabak in! Hier, wil je wat proberen? O, lekker! Het is zo zacht. Meneer Kwebbel is zo zacht, zijn pruik is zacht, zijn handschoenen zijn zacht, zijn zakdoek is zacht, heerlijk zacht, zachter dan roosjes. Ruik eens, moeder – mevrouw, bedoel ik. Hij heeft me deze ring gegeven in ruil voor een kus.

kwebbel O, foei, juffrouw, dat moet u niet verraden!

mejuffrouw pien Ja, ik mag het mijn moeder toch wel vertellen. En hij zegt dat hij me iets gaat geven waarvan ik lekker ga ruiken. O, geef me even uw zakdoek. Ruik eens, nicht! Hij zegt dat hij me iets gaat geven waarvan mijn ondergoed zo gaat ruiken.

Ruikt dat niet heerlijk fris? Beter dan lavendel, vind ik. Ik heb besloten dat mijn huishoudster geen lavendel meer tussen mijn ondergoed mag leggen – nou, nicht?

mevrouw broos O, Pien, je moet zeggen, ‘tussen mijn linnengoed’! Je moet nooit ‘ondergoed’ zeggen.

mejuffrouw pien Nou, er is toch niets vies aan, nicht?

kwebbel O, mevrouw, u bent te streng voor mejuffrouw. U mag haar niet verwijten dat ze zo onschuldig is. Het staat haar bijzonder goed. Mijn lieve juffrouw, laat ze u toch niet uw onschuld uit het hoofd praten!

mevrouw gnostus Ach, pad dat/die u er bent! Ik hoop dat u haar niet haar onschuld uit haar ondergoed praat.

kwebbel Ik, mevrouw! O nee, hoe kunt u zoiets denken? U kent me zeker niet.

mevrouw broos Ach, u bent een sluwe duivel. Hij komt je zo na, zusje, als een biechtvader. Hij denkt dat we niet op hem letten.

mevrouw gnostus Een slinkse vos. Kijk eens hoe snel hij een fris, onschuldig wezentje heeft gevonden. Hij heeft ons alweer alleen achtergelaten.

kwebbel Op mijn reputatie!

mevrouw gnostus Zo zijn ze allemaal, zusje, die mannen. Ze doen niets liever dan een jong ding in het verderf storten, dat vinden ze net zo geweldig als voorop lopen in de mode of een toneelstuk zien bij de première. Meneer Kwebbels hart zou breken, bij het idee dat iemand hem voor is.

kwebbel O nee, ik zweer u dat ik nooit, voor geen geld –

mevrouw broos Ach, ga het dak op. U zult nooit bekennen voordat ze u ophangen. We kennen u – ze is heel knap. Ach, zo zuiver rood en wit! Ze ziet er zo gezond uit, alsof ze nog nooit buiten is geweest. Ik weet niet, maar ik denk dat als ik een man geweest was –

mejuffrouw pien Wat houdt je toch van pesten, nicht!

mevrouw gnostus Luister eens, zus, ik zweer je dat dit meisje al verpest is. Denk je dat zij een lompe pikbroek zou verduren? Echt, ik denk dat ze hem nog niet in haar buurt laat komen na meneer Kwebbel.

mevrouw broos O, hemel, ik ben bang van niet! Hè, een smerig wezen dat naar pek en teer ruikt? – Loop toch naar de duivel, ellendige pad! Waarom hebt u haar opgezocht vóór ze getrouwd is.

mevrouw gnostus Nee, waarom hebben wij dat toegelaten? Mijn man vermoordt ons nog. Hij zal denken dat wij ze aan elkaar hebben voorgesteld.

mevrouw broos Kom, laten we weggaan.

Als mijn broer Gnostus ons hier met hen aantreft, dan zal hij dat vast denken.

mevrouw gnostus Natuurlijk – maar hen hier samen achterlaten is al even erg. En hij is zo'n sluwe duivel, hij laat nooit een kans voorbij gaan.

mevrouw broos Kan me niet schelen! Ik wil hier niet gezien worden.

mevrouw gnostus Nou, als u zich misdraagt, meneer Kwebbel, dan moet u zich daar tegenover de wereld voor verantwoorden. Ik trek mijn handen ervan af. Ik ben volmaakt onschuldig.

Mevrouw Gnostus en mevrouw Broos af

mejuffrouw pien Waarom zijn ze weggegaan, meneer Kwebbel? Wat bedoelen ze, begrijpt u het?

kwebbel Ja, meisje. Ik denk dat ik dat wel kan raden, maar je mag me ophangen als ik het begrijp.

mejuffrouw pien Kom, moeten wij niet ook gaan?

kwebbel Nee, nee, dat bedoelen ze niet.

mejuffrouw pien Niet? Wat dan? Wat moeten u en ik samen doen?

kwebbel Ik moet je het hof maken, Pien. Mag ik je het hof maken?

mejuffrouw pien Ja, graag meneer.

kwebbel terzijde Ze is tenminste eerlijk. Ik snap niet waarom mevrouw Gnostus zo voorkomend is. Doet ze dat om me voor gek te zetten? Of laat ze ons alleen omdat het zo hoort, of omdat ze het zelf graag zo zou hebben? Nou, zo zal ik het maar opvatten.

mejuffrouw pien Nou, en hoe maakt u me dan het hof? Kom dan, ik wou maar dat u begon. Moet ik ook hofmaken? U moet zeggen wat ik moet doen.

kwebbel Je moet het spreken aan mij overlaten, Pien, je moet niet eerst praten. Ik moet je vragen stellen, en jij moet antwoorden.

mejuffrouw pien Wat, is dit een soort overhoring? Kom maar op, vraag maar!

kwebbel Denk je dat je van me kunt houden?

mejuffrouw pien Ja.

kwebbel Hè bah, je moet niet meteen 'ja' zeggen. Als je dat doet geef ik binnen een paar tellen niets meer om je.

mejuffrouw pien Wat moet ik dan zeggen?

kwebbel Je moet natuurlijk 'nee' zeggen, of dat je denkt van niet, of dat je het niet weet –

mejuffrouw pien Moet ik dan liegen?

kwebbel Ja, als je goed bent opgevoed. Alle goed opgevoede mensen liegen. Bovendien ben je een vrouw, dus je moet nooit zeggen wat je denkt. Je woorden moeten tegenspreken wat je denkt. Maar je daden moeten je woorden weer tegenspreken. Dus als ik je vraag of je van me kunt houden, dan moet je 'nee' zeggen, maar je moet ook van mij houden. Als ik je zeg dat je knap bent, dan moet je dat ontkennen en zeggen dat ik je vlei. Maar intussen vind je jezelf nog charmanter dan ik zeg. Omdat ik zeg dat ik je mooi vind, moet je me leuk vinden, net zo leuk alsof ik zelf zo mooi was als ik zeg dat jij bent. Als ik je vraag me te kussen, moet je boos zijn, maar je moet me niet afwijzen. En als ik meer vraag, dan word je alleen nog maar bozer. Maar ook toegeeffijker, en zodra ik zeg dat ik het je zal laten uitschreeuwen, dan moet je zorgen dat je je mond houdt.

mejuffrouw pien O hemel, dit vind ik geweldig. Ik vind dit veel beter dan de oude dorpse manier van zeggen wat je vindt. En moet u dan niet ook liegen?

kwebbel Hmmm. Ja, maar je moet denken dat ik de waarheid spreek.

mejuffrouw pien Tjonge! Nou, ik ben altijd geweldig goed geweest in het vertellen van leugens. Maar mensen maakten me bang omdat ze zeiden dat het zondig was.

kwebbel Nou, knap meisje, wil je mij blij maken en me een kus geven?

mejuffrouw pien Nee, beslist niet. Ik ben boos op u. rent op hem af en kust hem

kwebbel Wacht, wacht, dat ging al heel goed, maar je had me geen kus moeten geven, je had mij de kans moeten geven jou een kus te geven.

mejuffrouw pien Goed, we doen het nog een keer.

kwebbel Van ganser harte. Goed dan, mijn engeltje.

Hij kust haar.

mejuffrouw pien Jekkie.

kwebbel Zo moet het. Nog een keer, mijn liefje.

Hij kust haar nog eens.

mejuffrouw pien Oh nee, ik kan u niet langer verdragen!

kwebbel Bewonderenswaardig! Dat was zo goed alsof je in Covent Garden bent geboren en getogen. En wil je mij niet laten zien, meisje, waar je slaapkamer is?

mejuffrouw pien Nee, beslist niet. Maar ik ren ernaartoe, en ik verstop me achter de gordijnen.

kwebbel Dan volg ik je!

mejuffrouw pien Ah, maar dan houd ik de deur met beide handen dicht, en word ik boos – en u moet me eerst omver duwen voor u binnen kunt komen.

kwebbel Nee, ik kom eerst binnen, en duw je dan omver.

mejuffrouw pien Doet u dat? Dan word ik alleen maar bozer en meegaander.

kwebbel Dan zorg ik dat je het uitgilt.

mejuffrouw pien Nee, dat doet u niet, want ik houd mijn mond.

kwebbel O, mijn lieve, gretige leerling!

mejuffrouw pien Nou, ik ren ervandoor en ben sneller dan u.

Mejuffrouw Pien af

kwebbel Je kunt niet zo snel vluchten als ik je achtervolg.

Kwebbel af

derde bedrijf

Huishoudster komt op.

huishoudster Juffrouw, juffrouw, juffrouw Pien! Heb medelijden, amen. Ach, wat moet er toch van dat meisje worden! O, juffrouw, juffrouw Gnostus! – Ze heeft zich vast in haar kamer opgesloten en is gaan slapen, of ze zegt haar gebeden. – Juffrouw, juffrouw! Ik hoor haar. – Kom naar je vader, kind! Doe de deur open. Doe de deur open, juffrouw. – Ik hoor je gedempt huilen. O, hemel, wie is daar kijkt naar binnen Wat gebeurt daar? O, God de vader! Een man bij haar! Nou, juffrouw, ik zweer bij God de vader, dat is een mooie manier van doen! O, hemel, dit is het einde. O, jij kleine slet.

Ze klopt.

Bij God de vader, waarom doe je niet open?
Ik ga wel achterom.

huishoudster af

Kwebbel en mejuffrouw Pien komen op.

mejuffrouw pien O nee, daar komt ze. Ze vertelt het aan mijn vader. Wat moet ik nu doen?

kwebbel Ze kunnen de pot op! Als ze daar nog twee minuten langer had gestaan had ik haar gesmeekt om binnen te komen.

mejuffrouw pien O, lieve help, wat moet ik zeggen? Zeg het me, meneer Kwebbel, geef me een leugen.

kwebbel Er is geen reden voor een leugen. Ik zou nooit een leugen kunnen vertellen zonder reden. Maar omdat we niets hebben gedaan, hoeven we niets te zeggen, lijkt me. Ik hoor haar, geloof ik. Ik laat jullie alleen, red je er maar uit. duwt haar naar binnen en sluit de deur

Valentijn, Smaadvlijt en Angeline komen op.

angeline Je kunt me niet van wispelturigheid beschuldigen. Ik heb nooit gezegd dat ik van je hield.

valentijn Maar ik kan je wel van onduidelijkheid beschuldigen, omdat je me nooit hebt verteld of je van me hield of niet.

angeline Jij verwacht onverschilligheid met onduidelijkheid. Ik heb nooit reden gehad mezelf die vraag te stellen.

smaadvlijt En ook niet het fatsoen hem antwoord te geven toen hij ernaar vroeg.
Dat moet ik u nageven, juffrouw Angeline.

angeline Wat, hebt u het hier over fatsoen?

smaadvlijt Ik heb het over het voorwenden van fatsoen, dat is hetzelfde als wat vrouwen doen met onfatsoen.

angeline Vertel uw vriend maar dat het allemaal voorgewend is.

valentijn Aan dat inzicht heb ik weinig, want ik ken geen zinvol onderscheid tussen volgehouden voorwending en werkelijkheid.

kwebbel komt naar hen toe, terzijde tegen Smaadvlijt Smaadvlijt, hebben jullie een privégesprek? Gaat het om geheimen?

smaadvlijt Ja, maar jou kan ik het wel toevertrouwen. We hebben het over Angelines liefde voor Valentijn. Vertel je het niet verder?

kwebbel Nee, nee, met geen woord. Ik weet dat het vertrouwelijk is, want iedereen fluistert erover.

smaadvlijt Hahaha!

angeline Wat is er, meneer Kwebbel? Ik hoor dat u overal over iets hoort fluisteren?

smaadvlijt Uw liefde voor Valentijn.

angeline Wat?

kwebbel Nee juffrouw, zijn liefde voor u. Och hemel, ik vraag u om vergiffenis. Want ik heb tot op dit ogenblik nog nooit iets over uw hartstocht gehoord.

angeline Mijn hartstocht! En wie heeft u over mijn hartstocht verteld, als ik vragen mag?

smaadvlijt Zeg, is de duivel in je gevaren?
Ik heb het je toch in vertrouwen verteld?

kwebbel Jawel. Maar ik dacht dat ik haar haar eigen zaken wel toe kon vertrouwen.

smaadvlijt Is dat die discretie van jou?
Een vrouw vertrouwen met zichzelf?

kwebbel Je hebt gelijk, ik vraag verontschuldiging. Ik regel het wel. Juffvrouw, ik kon mij niet voorstellen dat iemand met uw intelligentie en fijngevoeligheid zo lang de hartstochtelijke aanbidding van iemand die zo veel bereikt heeft als Valentijn aan kon horen en daar toch ongevoelig voor kon blijven. Wilt u mij daarom vergeven dat ik, zijn kaliber afwegend tegen uw oordeelkundigheid, mij een weegschaal van wederzijdse genegenheid heb verbeeld?

valentijn O, verdomme, welke geconstipeerde dichter heeft jou dit lesje in bombast op leren zeggen?

angeline Volgens mij doet u hem nu onrecht, dit heeft hij zelf verzonnen. En meneer Kwebbel meet het succes van anderen alleen af aan zijn eigen successen. Want meneer Kwebbel is in zijn hele leven nog nooit afgewezen.

kwebbel Ach God! Toch wel, juffrouw, verschillende malen.

angeline Dat kan ik me niet voorstellen.

kwebbel Jawel, ik zweer u dat het waar is. Juffrouw, ik ben de ongelukkigste man op aarde, de vrouwen zijn zo wreed voor mij!

angeline Zeg, nu bent u ondankbaar.

kwebbel Nee, ik hoop van niet. Het is even ondankbaar van sommige gunsten toe te geven dat je ze genoten hebt als het is om andere te verhullen.

valentijn Daar heb je het!

angeline Nu begrijp ik u niet. Ik kon me niet voorstellen dat u iets anders zou vragen dan wat een dame in alle fatsoen kan toestaan, maar u bekent zo maar.

smaadvlijt Goed, jij bent hier wel uitgepraat. Nu kun je ergens anders gaan opscheppen.

kwebbel Opscheppen? O hemel. Hoezo, heb ik iemand genoemd?

angeline Dat niet. Ik denk niet dat u dat zou kunnen. Maar als u het wel zou kunnen, dan zou u het ongetwijfeld doen.

kwebbel Niet zou kunnen, juffrouw! Bedoelt u dat ik van geen enkele vrouw de reputatie zou kunnen vernietigen?

smaadvlijt terzijde Mijn God, je gaat het toch niet toegeven, hè?

kwebbel Goed, juffrouw, u hebt gelijk. Ik zou het niet kunnen, op mijn hoop van zaligheid. Mijn hele leven lang heb ik nooit reden gehad om iets ten nadele van een dame te zeggen. Want zoals ik u al zei, juffrouw, ben ik de grootst levende mislukkeling wat dit soort zaken aangaat. En ik heb nog nooit het geluk mogen smaken dat een dame mij haar geheim toevertrouwde, niet één keer.

angeline Nee?

valentijn Niet een keer, ik sta voor hem in.

smaadvlijt Ik sta ook voor hem in. Want ik weet zeker dat als het wel zo was, hij het me verteld zou hebben. Ik merk, juffrouw, dat u meneer Kwebbel slecht kent.

kwebbel Nee, werkelijk, juffrouw, u kent mij helemaal niet, merk ik. Want mijn beste vrienden zouden zeker weten...

angeline Dus als iemand u iets toevertrouwd zou hebben, dan had u het wel verteld?

kwebbel O, verdomme, Smaadvlijt, dat was een stap te ver. Ik zou nooit de details hebben verteld, juffrouw. Misschien zou ik erover gepraat hebben als over een ander; misschien heb ik mijn eigen liefdesleven wel eens in een gesprek ingebracht middels een roman. Maar ik heb nooit details verteld.

angeline Maar waar dankt meneer Kwebbel zijn reputatie voor discretie dan aan, als niemand hem ooit heeft vertrouwd?

smaadvlijt Dat is precies waar ze uit voortkomt. Er is een spreekwoord dat goed op hem van toepassing is. We zouden in algemene termen kunnen zeggen dat alleen diegene discreet is aan wie niemand een geheim toevertrouwt. Dat is een satirisch spreekwoord over ons geslacht. Er is een ander spreekwoord voor het uwe: alleen diegene is kuis, aan wie de vraag nooit is gesteld. Dat is alles.

valentijn Een stel heel keurige spreekwoorden, vind ik. Ik kan moeilijk zeggen wie je meer dank verschuldigd is, Angeline of Kwebbel. Want je baseert haar deugd op de achterlijkheid van de mannen, en zijn discretie op het wantrouwen van de vrouwen.

kwebbel Nou, juffrouw, het lijkt mij een goede zaak als we eerlijk tegen elkaar zijn. Wat mij betreft... Maar u hebt natuurlijk het eerste woord!

angeline Ik? Goed, ik beken vrijelijk dat ik heel wat verleiding heb weerstaan.

kwebbel En ik heb het een en ander aan verleiding geboden wat niet is weerstaan.

valentijn Goed.

angeline Ik roep Valentijn als mijn getuige op, dat hij het gerecht kan vertellen hoe vruchteloos zijn pogingen zijn geweest, en ik beken al zijn verzoeken en mijn eigen afwijzingen.

valentijn Ik ben bereid te getuigen dat jij onschuldig bent, en ikzelf schuldig.

smaadvlijt Kijk, zo hoort dat in het recht, een verklaring met een getuige.

kwebbel Nou, mijn getuigen zijn niet aanwezig. Maar ik beken dat ik van sommigen gunsten heb ontvangen. Maar omdat de gunsten zonder tal zijn, blijven de personen zonder naam.

smaadvlijt Ach, dat bewijst niets.

kwebbel Niet? Ik kan brieven laten zien, en medaillons, portretten en ringen. En als er getuigen nodig zijn, dan kan ik de dienstertjes uit de chocoladehuizen oproepen, en de dragers in Pall Mall en Covent Garden, de uitsmijters bij het theater, de kasteleins bij Locket, Pontack, de Rummer, Spring Garden, mijn eigen hospita en mijn kamerbediende. Die kunnen allemaal getuigen dat ik meer brieven ontvang dan het

kantoor van de Minister, en dat er meer gemaskerden naar mij komen vragen dan naar de Hermafrodiet of de Naakte Prins. Er is een berucht verhaal, dat toen iemand ooit in een plattelandskerkje vroeg wie ik was, het antwoord luidde dat ik de beroemde Kwebbel was die zoveel vrouwen in het verderf had gestort.

valentijn Daar heb je dan waarschijnlijk ook de bijnaam 'De Grote Sultan' gekregen.

kwebbel Dat klopt. In de hele gemeente werd ik 'Kwebbelsultan' genoemd. De zondag daarop hielden alle oudere vrouwen hun dochters thuis. De dominee had maar een halve kerk vol. Hij wilde me voor de kerkelijke rechtbank dagen, maar ik nam wraak op hem, want hij had een knappe dochter die ik in de wetenschap invoerde. Achteraf kreeg ik wel spijt, want in de stad werd erover gepraat. En een adellijke dame wier naam ik niet noemen zal, kreeg een aanval van jaloezie, kwam met haar koets met zes paarden naar me toe gereden en gaf zich bloot. Ach, wat heb ik daar een spijt van gehad! Je weet over wie ik het heb. Je weet, toen we iedereen...

smaadvlijt Stil, Kwebbel!

valentijn Man, schaam je je dan niet?

angeline O, wat barbaars. Ik heb nog nooit zo'n onbeschaamd staaltje ijdelheid gehoord. Foei, meneer Kwebbel, dit had ik werkelijk niet achter u gezocht. Is dat uw discretie?

kwebbel Wel verdorie, in het vuur van mijn verhaal heb ik de regels van de discretie geschonden, net als die dame toen in het vuur van de hartstocht haar reputatie schond. Maar ik hoop dat u niet weet wie ik bedoel. Een heel aantal dames was er van slag van. Verdorie, ik kan mijn tong wel afbijten.

smaadvlijt Nee, doe maar niet. Want dan zou je ons niets meer kunnen vertellen. Kom aan, bij deze gelegenheid past een lied dat naar mijn twee spreekwoorden verwijst, en ik zie iemand in de kamer hiernaast die het kan zingen. loopt naar de deur

kwebbel In vredesnaam, als u het geraden hebt, zeg dan niets. O, wat heb ik toch een pech.

Smaadvlijt komt terug met een zanger.

smaadvlijt Zing alstublieft het eerste lied uit het nieuwste toneelstuk.

lied

(op muziek van Mr. John Eccles)

i

Een jongen, verstoten, een nimf, verraden

gingen ooit samen in Delphi te rade

bij Apollo. Ze vroegen of hij weet had van

een deugdzaame nimf of een zwijgzame man.

ii.

Apollo de god dacht lang na en draalde
tot hij ten slotte zijn wijsheid verklaarde.

Wie geen geheim kent, bewaart het altijd
en een nimf is kuis als ze niet wordt verleid.

Heer Samson, mevrouw Broos, mejuffrouw Pien en bediende komen op.

heer samson Is Ben aangekomen? Zeg, is mijn zoon Ben aangekomen? Wat ben ik blij! Waar is hij? Ik wil hem zo graag terugzien. Nu krijgt u mijn zoon Ben te zien, mevrouw Broos! Bij mijn botten, hij is de hoop van dit gezin. Ik heb hem in geen drie jaar gezien. Hij zal wel gegroeid zijn. Roep hem binnen, laat hem wat opschieten. Ik sta klaar om in vreugdetranen uit te barsten.

mevrouw broos Nou, Pien, nu krijg je je echtgenoot te zien.

mejuffrouw pien terzijde tegen mevrouw Broos Kom nou, mijn echtgenoot wordt hij mooi niet.

mevrouw broos Stil. Natuurlijk niet. Laat dat maar aan mij over. Ik wenk meneer Kwebbel wel naar ons toe.

angeline Blijf je niet om je broer te verwelkomen?

valentijn We zijn tweelingsterren en kunnen niet binnen hetzelfde halfmond schijnen. Als hij rijst moet ik ondergaan. Daarbij, ik ben bang dat mijn vader me, als ik blijf, ter plekke en onmiddellijk de overdrachtsakte van de erfenis laat tekenen, en dat stel ik zo lang mogelijk uit. Goed, je komt wel tot een conclusie.

angeline Dat kan ik niet. De conclusie moet naar mij komen, anders zal ik haar nooit bereiken.

smaadvlijt Kom Valentijn, ik ga met je mee.
Ik heb een plannetje waar ik je van wil vertellen.

Valentijn en Smaadvlijt af

heer samson Wat, is mijn zoon Valentijn verdwenen? Wat, is hij ervandoor gegaan? Wil hij zijn broer niet begroeten? Wat een tegennatuurlijk jong! Wat een ongemaniëerde hond! – Wat, bent u hier ook, juffrouw, en kon u hem niet tegenhouden? Kon noch liefde, noch plicht, noch natuurlijke genegenheid hem verplichten? Ach, juffrouw, besteed toch geen aandacht meer aan hem, hij is uw aandacht niet waard. Die schelm heeft nog geen flinter warme liefde in zijn lijf – niets

dan eigenbelang, niets dan eigenbelang. Hij is een verlopen schoft en hij maakt uw vermogen het hof. O, bij mijn botten, hij geeft geen barst om u.

angeline Ik sta quitte met hem, Heer Samson. Want als er ooit iets was wat me aan hem beviel, dan was dat zijn vermogen. Die is nu verdwenen. Het aas is weg en de haak komt tevoorschijn.

heer samson Nou nou, goed gesproken, en u bent wijzer dan ik dacht. De meeste jonge vrouwen van tegenwoordig voelen zich aangetrokken tot de naakte haak.

angeline Als ik trouw, Heer Samson, dan wil ik een goed vermogen met de man die daarbij hoort, en een man met een goed vermogen. Als ik een keuze zou moeten maken, zou ik liever u nemen dan uw zoon.

heer samson Wis en waarachtig, u bent een wijze vrouw en ik ben blij dat ik u dit hoor zeggen. Ik was bang dat u verliefd was op die onverlaat. Heus, ik had zo'n medelijden met u. Hij kan de pot op, die schobbejak, werp hem van u! Hij zal nu snel laten zien hoe hij in elkaar zit en de een of andere armlastige Cadua met tachtig pond het hof maken. Wat zou ik graag zien dat die spilzieke vent zich aan een oude vrouw moet vastklampen, als klimop aan een oude eik. Ach, wat zou ik ze graag in elkaar verknoopt zien, als dons op een distel.

Ben Roemrucht en bediende komen op.

ben Waar is vader?

bediende Daar. Hij staat met zijn rug naar u toe.

heer samson O mijn zoon Ben! Gods zegen, mijn beste jongen! Bij mijn botten, je bent hartelijk welkom.

ben Dank u, vader! En ik ben blij u te zien.

heer samson Tjonge, wat ben ik blij je te zien. Kus me, jongen, kus me nog een keer, beste Ben. kust hem

ben Goed, goed, genoeg, vader. Ik zou liever deze dames kussen!

heer samson En kussen zul je ze! Juffrouw Angeline, mijn zoon Ben!

ben Inderdaad, kijk eens aan. groet haar Nee, juffrouw, ik ben niet van plan hier voor anker te gaan. Wend de steven, zeg ik!

Hij kust mevrouw Broos.

Ach, u ook hier, mijn kleine sloepje – daar.

Hij kust mejuffrouw Pien.

kwebbel Meneer, welkom aan land.

ben Dankuwel, dankuwel, goede vriend.

heer samson Je hebt heel wat mijl gereisd, Ben, sinds ik je voor het laatst heb gezien.

ben Zeker, zeker. Ik ben ver genoeg geweest, dat is alles wat ik erover wil zeggen. En, vader, hoe gaat het hier thuis? Hoe is het met mijn broer Dick, en mijn broer Valentijn?

heer samson Dick – ach, bij mijn botten – Dick is alweer twee jaar dood. Ik heb je erover geschreven toen je voor Livorno lag.

ben Hè ja, dat is waar. Tjonge! Ik was het vergeten. Dick is dood, u zegt het. Goed, en hoe kwam het? Ik heb u zo veel te vragen! En u bent niet hertrouwd, vader?

heer samson Nee. Ik wil juist dat jij trouwt, Ben. Ik wil niet trouwen, voor jou.

ben Ach, wat zou dat? Als u zou hertrouwen, nou, dan zou ik weer naar zee gaan, het is het een of het ander, meer valt er niet over te zeggen. Laat me u alstublieft niet in de weg lopen. Trouw, in godsnaam, als de wind zo staat. Wat mij betreft, ik ben helemaal niet van plan te trouwen.

mevrouw broos Dat zou zonde zijn – zo'n knappe jongeman!

ben Knap! Hahaha, nee, werkelijk, u maakt een grapje. En ik zal niet achterblijven, want ik houd van een grapje, al gaat het schip ten onder, zoals we op zee zeggen. Maar ik zal u vertellen waarom ik niet zo'n zin heb in het huwelijk. Ik houd ervan van haven naar haven te zwerven, en van land naar land. Ik zou er niet tegen kunnen om landrot te zijn, zoals wij dat noemen. Want kijk, een man die getrouwd is, heeft als het ware zijn voeten in de ijzers, en kan ze daar misschien wel nooit meer uit krijgen, wat hij ook probeert.

heer samson Ben is een grappenmaker.

ben Ik zie het zo: een getrouwd man heeft net zo weinig met een man gemeen als wij, vrije zeelui, gemeen hebben met galeislaven. Hij is zijn leven lang aan zijn riem gekluisterd, en misschien moet hij daarbij nog wel een leuke schuit vooruit roeien.

heer samson Een grappenmaker, die Ben is een echte grappenmaker! Een beetje ruw, een beetje ongepolijst, dat wel.

mevrouw broos Helemaal niet. Ik vind zijn humor om te smullen. Helder en eerlijk. Ik zou dat soort humor zeer waarderen in een echtgenoot.

ben Meent u dat nou? Nou, ik zou zo'n knappe dame dolgraag bij me in bed willen hebben. Wat denkt u ervan, mevrouw, zou u met me mee naar zee willen? Heus, u bent een strak scheepje, goed in de zeilen. Zat u maar net zo goed in uw bemanning!

mevrouw broos Dat zou wel lukken, als u mijn kapitein zou zijn.

ben Maar laat me u een ding vertellen: als u, of die dame daar, zich met hoge wind op zee zou wagen, dan zou u toch wat minder zeil op uw hoofd moeten voeren, wat minder topzeil.

mevrouw broos O, hoezo dat?

ben Nou, daarmee loopt u gevaar dat u overboord geslagen wordt, en dan ligt u met de kiel boven water, hahaha!

angeline Ik zweer het, meneer Benjamin is de grootste grappenmaker ter wereld. Een echte zeekomiek.

heer samson Ach, zoals ik al eerder zei, Ben heeft wat trekjes die verfijning behoeven. U moet het hem niet euvel duiden, juffrouw.

ben Ik hoop dat mejuffrouw niet boos is. Ik bedoel het allemaal goed, want ik maak wel eens een grapje, maar ik kan ook een grapje hebben. U kunt net zo ruw met mij zijn als ik met u ben.

angeline Dank u wel, meneer, ik ben niet in het minst beledigd. Maar ik denk, Heer Samson, dat u hem alleen moet laten met zijn aanstaande. Meneer Kwebbel, we moeten de tortelduifjes niet voor de voeten lopen.

kwebbel terzijde tegen mejuffrouw Pien Goed, Pien, ik heb je belofte.

heer samson Bij mijn botten, juffrouw, daar zegt u wat. Kijk eens, Ben, dit is je aanstaande. Kom, juffrouw, daar hoeft u niet om te blozen. We laten jullie alleen.

mejuffrouw pien Ik vind het vervelend alleen gelaten te worden. Mag mijn nicht niet bij me blijven?

heer samson Nee, nee. Kom, we gaan weg.

ben Maar vader, misschien vindt de jongedame mij helemaal geen aangenaam gezelschap.

heer samson Ik garandeer het je, jongen. Kom, we zijn weg. Dat durf ik wel te zeggen.

iedereen behalve Ben en mejuffrouw Pien af

ben Kom, aanstaande, wil je niet komen zitten? Als je met je achtersteven naar me toe blijft staan, komen we nooit tot zaken. Kom, ik pak een stoel. Zo, als je wilt komen zitten, dan kom ik naast je zitten.

mejuffrouw pien U hoeft niet zo dichtbij te komen. Als u iets te zeggen hebt, dan kan ik het van enige afstand ook wel horen. Ik ben niet doof.

ben Warempel, daar zegt je iets waars, en ik ben niet stom. Ik ben net zo goed te verstaan als ieder ander. Ik houd wel wat afstand, als dat je beter bevalt. gaat verder weg zitten Nu we een paar meter van elkaar zitten, zal ik eens een gesprek met je

beginnen, als de wind niet recht in mijn gezicht staat en me de adem beneemt. Kijk eens, ik ben zozegd op weg naar Huwelijksland. Je moet begrijpen dat het een reis is die ik nooit gezocht heb. Mijn vader heeft het me bevolen, en als je het goed vindt dan zou ik koers kunnen zetten naar je haventje. Wat zeg je, Pien? Het komt erop neer dat als je mij leuk vindt, en ik jou leuk vind, we zomaar samen in dezelfde hangmat terecht zouden kunnen komen.

mejuffrouw pien Ik weet niet wat ik tegen u moet zeggen. Ik weet niet eens of ik wel met u wil praten.

ben Nee? Dat spijt me werkelijk. Maar waarom heb je zo'n hekel aan me?

mejuffrouw pien Zo lang je niet kunt zeggen wat je vindt kun je maar beter je mond houden, vind ik. En ik heb echt geen zin om hierover te liegen.

ben Nou, je hebt gelijk als je zegt dat het onzin is om te liegen. Want als je het ene zegt en het tegenovergestelde denkt, dan is dat, als het ware alsof je de ene kant uitkijkt, en de andere kant uitroeit. Goed, wat mij betreft, ik ben ervoor om open te zijn, ik houd niets achter de schalmatten. Dus als jij hier minder zin in hebt dan ik, zeg dat dan in vredesnaam. Daar doe je niets kwaads mee. Misschien ben je een beetje verlegen. Sommige meisjes vinden een man wel leuk, maar willen hem dat niet in zijn gezicht zeggen. In dat geval, nou, laat zwijgen dan toestemmen zijn!

mejuffrouw pien Maar ik weet zeker dat dat niet zo is, want ik ben liever eerlijk dan u dat te laten geloven. En ik spreek de waarheid, hoewel ik weet dat je tegen een man altijd in leugens moet spreken. En het kan me niet schelen, laat mijn vader maar doen wat hij wil. Ik ben te groot om slaag te krijgen, dus vertel ik u duidelijk dat ik u niet mag, dat ik helemaal niet van u houd en dat ook nooit zal doen. Daar hebt u dus uw antwoord. En val me nu niet meer lastig, lelijkerd!

ben Kijk eens even, jongedame, je zou wel wat vriendelijker mogen zijn. Ik heb vriendelijk en beleefd tegen je gesproken. Wat je liefde of je gunsten betreft, daar geef ik geen eindje touw voor. Toevallig mag ik jou net zo min als jij mij. Wat ik heb gezegd zei ik uit gehoorzaamheid aan mijn vader. Mijn God, ik ben net zo min bang voor slaag als jij. Maar ik zal je één ding vertellen, als je dergelijke taal op zee zou bezigen, dan zou je de gesel over je schouders krijgen. Wie denk je wel dat je bent? Je hebt toch gehoord dat die andere knappe jongedame uit eigen beweging beleefd tegen mij sprak? Wat je ook over jezelf denkt, ik vind dat je in vergelijking met haar niet meer bent dan een slap biertje bij een kroes punch.

mejuffrouw pien Nou, er was hier een knappe heer, een nobele heer, een vriendelijke heer, die van mij houdt en van wie ik houd. En als hij u nog een keer tegen mij ziet spreken, dan scheurt hij uw jas kapot, grote zeekoe dat u er bent.

ben Wat, bedoel je die mooi-weer-loods die hier net was? Gaat hij mijn jas scheuren? Laat hem zijn gang gaan, laat hem zijn gang gaan! Maar als hij bij me in de buurt komt, dat geef ik hem zoute paling te eten. Wat wil mijn vader bereiken, dat hij me zodra ik thuis kom alleen laat met zo'n vies vod? Zeekoe? Ik ben niet koe genoeg om jouw gekalkte gezicht af te likken, kaaskorst! Jou trouwen? Heremetijd, ik trouw nog liever met een Laplandse heks, om van aanlandse wind en vergane schepen te leven.

mevrouw Pien Ik laat me niet uitschelden, en ik wil zo niet behandeld worden. Als ik een man was huilt dan zou u niet zo durven praten. Nee, dat zou u niet, stinkend teervat!

Mevrouw Gnostus en mevrouw Broos komen op.

mevrouw gnostus Ze hebben ruzie, precies zoals we al hoopten.

ben Teervat? Laat je liefje mij zo maar eens noemen, als die fat jouw kant kiest, dan zal ik hem eens wat vertellen! Ik zal zijn muskusjasje voor hem strikken, ik zal hem laten stinken.

Als ik eenmaal met hem klaar ben, zal hij eerder naar een wezel dan naar een civetkat ruiken.

mevrouw gnostus Ach, ach, ach, wat is hier aan de hand, Pien? Zeg, waarom huilt ze? Meneer Benjamin, wat hebt u met haar gedaan?

ben Laat haar huilen! Hoe meer ze huilt, hoe minder ze – Ze heeft slecht weer gemaakt met haar mond, en nu regent het uit haar ogen.

mevrouw gnostus Kom, meisje, kom maar met mij mee. Vertel het maar aan mij, arm kind.

mevrouw broos Ach, wat moeten we nu! Daar komen mijn broer Gnostus en Heer Samson aan. Zusje, neem jij Pien mee naar de zitkamer, dan breng ik meneer Benjamin naar mijn kamer. Ze mogen niet weten dat ze bonje hebben gemaakt. Kom, meneer, wilt u zich aan mij toevertrouwen? kijkt hem vriendelijk aan

ben Toevertrouwen? Dat wil ik wel, al was het bij storm op zee.

allen af

Heer Samson en Gnostus komen op.

heer samson Ik heb hen hier samen achtergelaten. Zijn ze weg? Ben is een rappe jongen. Hij heeft haar klem! Een zoon van zijn vader, hij paait haar en hij aait haar. Die rekel staat op scherp, hij komt recht van zee. Stel dat hij niet op de zegen wacht, ouwe Gnostus, maar meteen aanvalt zonder de assistentie van de dominee? Raar hè, als hij dat zou doen dan zou ik niet boos op hem kunnen worden. Ik zou hetzelfde hebben gedaan, de appel valt niet ver van de boom. Ha, je kijkt wat droevig, ouwe wichelaar. Zo droevig dat ik zou denken dat je met zout hebt gemorst, of je nagels hebt geknipt op zondag. Kom, lach eens, kijk eens om je heen! Kijk omhoog, ouwe sterrenstaarder. Nu kijkt hij naar de grond naar een kromme naald, of een oude hoefnagel, met de kop naar hem toe.

gnostus Heer Samson, we houden de bruiloft morgenochtend.

heer samson Van ganser harte!

gnostus Om tien uur, om tien uur precies.

heer samson Op de minuut, op de seconde.
Zet jij je horloge maar gelijk, dan zal de bruidegom de wijzers nauwlettend in de gaten houden. Ze trouwen op de minuut, en gaan naar bed op de minuut, en als de wekker gaat, dan blijven ze bij de tijd zoals de poppetjes op St. Dunstans klok, en het 'Consummatum est' zal door de gemeente klinken!

Smaadvlijt komt op.

smaadvlijt Heer Samson, droevig nieuws!

gnostus O nee toch!

heer samson Hoezo, wat is er aan de hand?

smaadvlijt Kunt u dat niet raden? Het is een grotere klap voor u en hem, en ieder van ons, dan wat dan ook.

heer samson Bij mijn botten, ik ken niets wat tot algemeen verdriet leidt, behalve nieuwe belastingen, of het verlies van de Canarische vloot. Tenzij het katholicisme in het westen is geland, of de Franse vloot voor anker is gegaan bij Blackwall.

smaadvlijt Nee. Ongetwijfeld heeft meneer Gnostus het allemaal voorzien en had hij het kunnen voorkomen.

gnostus Het is geen aardbeving!

smaadvlijt Nee, nog niet. En ook geen tornado. We weten niet wat komen zal. Maar het heeft al gevolgen die ons allemaal raken.

heer samson Hoezo, bij mijn botten? Voor de dag ermee!

smaadvlijt Er is iets aan de hand met uw zoon Valentijn. Hij is ermee naar bed gegaan, en is heel ziek. Hij spreekt weinig, maar hij zegt dat hij een schat te vertellen heeft. Hij vraagt om zijn vader en de wijze Gnostus. Hij heeft het over Raymond Lully, en de geest van Lilly. Ik krijg de indruk dat hij met u tweeën geheimen wil delen. Ik krijg niets anders uit hem dan zuchten. Hij hoopt u morgenvroeg te kunnen spreken, maar wil vanavond liever niet meer gestoord worden, want hij heeft wat zaken te regelen in een droom.

heer samson Wat een praatjes! Wat heb ik met zijn dromen en waarzeggerij te maken? Bij mijn botten, dit is vast een list om het tekenen van de overdracht uit te stellen. Ik denk dat de duivel hem in een droom zal vertellen dat hij zijn erfenis niet op moet geven. Ik zal de dominee meenemen om hem te vertellen dat de duivel een leugenaar is. En als dat niet helpt, neem ik een advocaat mee die de duivel met leugens overtroeft. We zullen wel eens zien wie het wint, zijn oplichter of de mijne!

Heer Samson af

smaadvlijt Helaas, meneer Gnostus, ik ben bang dat dit de foute kant op gaat. U bent een wijs man, een gewetensvol man, een speurder in duisternis en toekomstigheid, en

als u een vergissing begaat dan doet u dat met veel overleg, discretie en voorzichtigheid.

gnostus Ach, mijn beste Smaadvlijt –

smaadvlijt Nee, dat kan iedereen zien. Dat zeg ik niet om te vleien. Maar Heer Samson heeft haast, veel haast. Hij luistert onvoldoende naar zijn geweten, meneer Gnostus. Hij heeft eerder kwaad in de zin gehad, en de hemel geve ons dat hij in zijn zaken met u goede bedoelingen heeft. Maar naar mijn gevoelens zijn deze zaken niet helemaal zonder betekenis. U bent wijs, en u laat niet graag met zich sollen, ik denk niet dat u –

gnostus Helaas, meneer Smaadvlijt: vergissen is menselijk.

smaadvlijt Daar zegt u iets waars, vergissen is menselijk – maar u bent iets meer. Er zijn ook wijze mensen geweest, maar dat waren mensen zoals u, die de sterren raadpleegden, die voortekenen onderzochten. Salomo was wijs, maar hoe? Door zijn kennis van de astrologie. Dat zegt Pineda in zijn derde boek, het achtste hoofdstuk –

gnostus U bent geleerd, meneer Smaadvlijt!

smaadvlijt Ik ben slechts een beuzelaar – maar wel een liefhebber van de wetenschap. En de Wijzen uit het Oosten lieten zich de weg wijzen door een ster, zoals terecht wordt opgemerkt door Gregorius de Grote, ten voordele van de astrologie. En Albertus Magnus noemt het de waardevolste wetenschap, omdat ze, zo zegt hij, ons de oorzakelijkheid van de oorzaken leert, wat betreft de oorzaken der dingen.

gnostus Maar ik heb veel respect voor u, meneer Smaadvlijt. Ik had niet verwacht dat u in deze zaken zo belezen zou zijn. Slechts weinig jongeren zijn geneigd –

smaadvlijt Ik dank de sterren die me deze neiging hebben gegeven. Maar ik vrees dat dit huwelijk en de overdracht van het vermogen, de miskennis van een rechtmatige erfenis, een oordeel over ons afroept. Dat profeteer ik, en het zal mij niet vergaan zoals Cassandra, wier profetie niet werd geloofd. Valentijn is in de war. Wat kan daarvan de oorzaak zijn? En Heer Samson dramt door met ongewone vastberadenheid. Ik vrees dat hij niet geheel op eigen initiatief handelt. Ik vind dat hij er anders uitziet dan anders.

gnostus Hij heeft altijd een heerszuchtig karakter gehad. Maar wat dit huwelijk betreft, ik heb de sterren geraadpleegd, en die beloven grote welvaart –

smaadvlijt Kom nu toch, meneer Gnostus, laat uw oordeel niet beïnvloeden door het vooruitzicht van werelds gewin. U gaat toch niet tegen uw geweten in? U weet niet zeker of u rechtvaardig handelt.

gnostus Hoezo?

smaadvlijt U weet het niet zeker, zeg ik. Ik ontmoedig u niet graag, maar het is duidelijk dat u het niet zeker weet.

gnostus Waaruit blijkt dat, meneer Smaadvlijt? Volgens mij weet ik het heel zeker.

smaadvlijt Ofwel, u laat u door uzelf bedriegen, ofwel u kent uzelf niet.

gnostus Verklaar u nader, alstublieft.

smaadvlijt Slaapt u 's nachts goed?

gnostus Heel goed.

smaadvlijt Weet u dat zeker? Zo ziet u er anders niet uit!

gnostus Ik ben gezond, geloof ik.

smaadvlijt Dat was Valentijn vanochtend ook en hij zag er ook zo uit.

gnostus Hoezo? Is er soms iets aan mij veranderd? Daar merk ik niets van.

smaadvlijt Dat kan wel zo zijn, maar uw baard is langer dan hij twee uur geleden was.

gnostus Werkelijk! Dat is sterk!

Mevrouw Gnostus komt op.

mevrouw gnostus Man, ga je eens naar bed? Het is tien uur. – Meneer Smaadvlijt, tot uw dienst.

smaadvlijt Wel allemachtig, ze gooit mijn plannetje door de war – maar ik moet haar erbij betrekken. – U gaat vroeg naar bed, mevrouw.

mevrouw gnostus Meneer Gnostus is stipt. Wij kunnen nog wel even blijven zitten.

gnostus Liefste, geef me je spiegel even, je spiegeltje.

smaadvlijt Geef het hem, mevrouw. Ik leg het u wel uit. geeft hem de spiegel

Zij en Smaadvlijt fluisteren.

Mijn liefde voor u is zo hevig geworden dat ik mezelf niet meer kan beheersen. Vanochtend werd ik onderbroken, toen u zo vriendelijk was mij uw aandacht te gunnen, en ik had hoop dat ik nog een gelegenheid zou vinden om u uit te leggen wat ik voel, maar deze hele dag is een teleurstelling gebleken. En het ongemak dat me sindsdien vergezelt, voert mij nu op dit onfatsoenlijk late uur hierheen.

mevrouw gnostus Heb je ooit zoiets brutaals gehoord, mij het hof maken waar mijn man bij staat? Ik vertel het hem, hoor!

smaadvlijt Doet u dat maar. Ik sterf liever als martelaar dan dat ik mijn liefde verloothen. Maar kom toch wat dichterbij me, dan vertel ik u mijn plan om hem uit de weg te krijgen en zo u het hof te kunnen maken.

Ze fluisteren. Gnostus kijkt in de spiegel.

gnostus Ik zie geen enkele verandering. Ik vind dat ik er rustig en vriendelijk uitzie – bleek, wat bleekjes. Maar de rozen van mijn wangen hebben vele jaren verzameld. Ah, die plotse blos bevalt me niet. Is alweer weg. Hmm, hmm, heel zwakjes. Mijn hart is nog goed. Het klopt nog. En mijn pols, nou? Ik heb geen polsslag. Grote genade. Hmm. Ja, daar is hij toch. Kadom, kadom, kadom, kadom. Hè, waar spoeden de slagen me heen? Nu is hij weer weg. En nu voel ik me weer zwak, en zie ik weer bleek, en ahum! en mijn ahum! adem, ahum, wordt korter. Ahum! Ahum! Hum, hum! Ahum

smaadvlijt Het begint te werken. Ga zo door, omwille van de liefde en de lol.

mevrouw gnostus Hoe is het met je, manlief?

gnostus Hmm, niet zo goed als ik dacht. Geef me je hand eens.

smaadvlijt Kijk nou eens hoe u eraantoe bent! Uw vrouw zegt dat u de laatste tijd onrustig slaapt.

gnostus Heel waarschijnlijk.

mevrouw gnostus O, ja, heel onrustig, maar ik wilde het hem niet zeggen. Hij praat ook in zijn slaap en schrikt dan wakker.

smaadvlijt Had hij daar al eerder last van?

mevrouw gnostus Nooit, nooit, tot drie nachten geleden. Ik kan niet zeggen dat hij sinds ons huwelijk ooit mijn nachtrust heeft verstoord.

gnostus Ik ga naar bed.

smaadvlijt Doet u dat, meneer Gnostus, en doe uw avondgebed. Hij ziet er al beter uit dan eerst.

mevrouw gnostus roept Juffrouw, juffrouw!

gnostus Vindt u, meneer Smaadvlijt?

smaadvlijt Ja, ja. Ik hoop dat het morgenochtend voorbij is. Doet u het rustig aan.

gnostus Ik hoop het.

Huishoudster komt op.

mevrouw gnostus Juffrouw, meneer is niet lekker. Breng hem naar bed.

smaadvlijt Ik hoop dat u Valentijn morgenochtend kunt spreken. U kunt het beste wat papaversiroop en sleutelbloemwater nemen, en op uw rug gaan liggen. Misschien droomt u dan.

gnostus Dank u, meneer Smaadvlijt, dat zal ik doen. Juffrouw, geef me een kaars, en leg 'Kruimels van Troost' op mijn nachtkastje.

huishoudster Ja, meneer.

gnostus En – Ahum, ahum! Ik voel me heel zwak.

smaadvlijt Nee, nee, u ziet er al veel beter uit.

gnostus Echt waar? En, hoort u eens, juffrouw, breng me, eens kijken – om kwart voor twaalf, ahum, ahum – als het tij keert, brengt u me dan de nachtspiegel. En ik hoop dat de heer van mijn ascendant en de maan niet te dicht bij de zon komen, dan heb ik kans om beter te worden.

smaadvlijt Ik hoop het. Laat dat maar aan mij over. Ik stel uw horoscoop wel op en ik hoop dat ik zowel de zon als Venus in het zesde huis aantref.

gnostus Dank u, meneer Smaadvlijt, dat zou inderdaad geweldig voor mij zijn. Ahum, ahum! Goedenacht.

Gnostus en huishoudster af

smaadvlijt Welterusten, goede heer Gnostus. En ik hoop dat Mars en Venus in conjunctie staan als uw vrouw en ik samenzijn.

mevrouw gnostus Nou, en wat denkt u met dit plan te winnen? U gelooft toch niet dat u bij mij ooit een kans maakt?

smaadvlijt Ja, dat geloof ik echt. Mijn achting voor zowel mijzelf als voor u geven mijn reden om niet te wanhopen.

mevrouw gnostus Heb je ooit zo'n idioot gehoord? Luister eens, duivel: denkt u dat een vrouw eerlijk kan zijn?

smaadvlijt Jazeker, ik ken er verschillende, bijzonder eerlijk. Soms spelen ze een beetje vals met kaarten, maar dat telt niet.

mevrouw gnostus Zo! Maar ik bedoel deugdzaam.

smaadvlijt Jazeker. Ik geloof ook dat sommige vrouwen ook deugdzaam zijn. Maar ze zijn dat op dezelfde manier als ik geloof dat sommige mannen dapper zijn, uit angst. Want waarom zou een man gevaar trotseren of een vrouw genot mijden?

mevrouw gnostus O, gruwelijk! En wat is dan de rol van geweten en eer?

smaadvlijt Ach, eer is een publieke vijand, en het geweten, een inbreker. En wie zijn genot veilig wil stellen, moet de één schatting betalen en de ander de helft geven. Wat eer betreft, u hebt uw eer veilig gesteld, want u hebt uzelf de voortdurende gelegenheid tot genot gekocht.

mevrouw gnostus De gelegenheid tot genot?

smaadvlijt Ja, uw man, een man is een gelegenheid tot genot. U hebt voor uw eer gezorgd, dus het minste wat ik kan doen is zorgen voor het geweten.

mevrouw gnostus En u denkt dus dat wij vrij zijn voor elkaar?

smaadvlijt Ja, eerlijk, dat denk ik wel. Ik zeg graag wat ik denk.

mevrouw gnostus Dan zal ik ook eens zeggen wat ik denk, wat dit zaakje tussen u en mij betreft. U maakt mij het hof. Goed, ik moet zeggen dat me dat niet slecht bevalt. Lichamelijk is er niets mis met u, en u bent ook niet dom.

smaadvlijt Ik heb geen hoge dunk van mezelf, maar ik ben niet misvormd en ik ben geen zot.

mevrouw gnostus Maar u hebt een vreselijk karakter. U bent een vrijdenker in woord en daad.

smaadvlijt Goed, ik wist dat u dat zou zeggen. U vindt het erger als iemand u met mij ziet spreken dan om bepaalde mannen de uiterste gunst te verlenen. U hebt het mis. De vrijheid die ik neem bij het spreken, is bedoeld als een dienst aan uw sekse. Wie het eerst 'Houd de dief' roept, is ook degene die de buit gestolen heeft. Ik ben een jongleur, en ik werk via complotten. Als dat u aanstaat, dan kunnen we een geintje met de wereld uithalen.

mevrouw gnostus Ja, maar u bent zo'n algemene jongleur, ik ben bang dat u met iedereen een complot heeft.

smaadvlijt Vertrouw me maar, ik heb niets onder de leden.

mevrouw gnostus O, foei! U bent echt vrijpostig.

smaadvlijt En u bent echt knap.

mevrouw gnostus Ach, dat zou u ook zeggen als u dat niet zou vinden.

smaadvlijt En toch vindt u het ook, zelfs als ik het u niet zou zeggen. Zo, ik denk dat we elkaar nu vrij goed kennen.

mevrouw gnostus O hemel, wie is daar?

Ben en mevrouw Broos komen op.

ben Goed, ik zeg graag wat ik denk. Mijn vader heeft niets met mij te maken. Nee, dat kan ik ook niet zeggen. Hij heeft wel iets met mij te maken. Maar wat betekent dat? Als ik geen zin heb om door hem bestuurd te worden, dan kan hij net zo goed tegen de wind en het getij vechten.

mevrouw broos Ja, maar, liefje, we moeten het geheim houden tot de erfenis is geregeld. Want je weet, trouwen zonder bezit is als sloopvaart in een schip zonder ballast.

ben Hahaha, maar daar zeg je wat! Zo zit het inderdaad in elkaar, strak als een paalknoop.

mevrouw broos En hoewel ik een aardig vermogen heb, weet je dat je niet alles in één boot moet laden.

ben Daar heb je alweer gelijk. Want misschien raakt de bodem lek. Daar doe je het weer, je slaat de spijker op z'n kop.

mevrouw broos Goed, maar als je me alleen zou laten, dan zou je mijn hart breken.

ben Jouw hart breken? Ik heb nog liever dat de touwen van de Goudsbloem breken in een storm, hoeveel ik ook van haar houd! Liefje, je denkt toch niet dat ik je zou bedriegen, als een landrot? Een zeeman moet wel eerlijk zijn, anders heeft hij geen stuiver meer op zak. Ik mag dan wel niet zo'n gaaf bekje hebben als een burger of een hoveling, maar het bloed in mijn aderen is even goed, en mijn hart is zo eerlijk als scheepsbeschuit.

mevrouw broos Zul je altijd van me houden?

ben Echt, als ik van iemand houd, dan blijf ik plakken als pek, dat kan ik je wel vertellen. Kom, ik zal een zeemanslied voor je zingen.

mevrouw broos Wacht even, daar is mijn zus. Ik zal haar roepen, dan kan ze het ook horen.

mevrouw gnostus tegen Smaadvlijt Vannacht slaap ik niet bij mijn man in bed. Ik ga naar mijn eigen kamer om te overdenken wat u hebt gezegd.

smaadvlijt Goed. Mag ik u tot de deur begeleiden, om u daar mijn laatste aanwijzingen te geven?

mevrouw gnostus Wacht even, mijn zuster komt hierheen.

mevrouw broos Als ik jullie niet stoort, dan wil ik jullie graag een lied laten horen.

ben Dit is een lied op de vrouw van een van onze matrozen. Onze bootsman heeft het gemaakt. Misschien kent u haar, meneer. Voor haar huwelijks stond ze bekend als de Pronte Trijn van Deptford.

smaadvlijt Ik heb wel van haar gehoord.

ben zingt ballade (op muziek van Mr. John Eccles)

i.

Een schutter en een zeeman,

een kleermaker en timmerman

die vochten samen uit

wie een meisje kreeg tot bruid.

Haar naam was Pronte Trijn.

© 2015, vertaling Han van der Vegt

Die had er goed tabak van,
ze wilde wel wat meer dan
haar lippen maar affikken
en in een koud bed liggen,
en elke nacht alleen zijn.

ii.

De schutter vloekte het uit,
hij minde haar meer dan buit,
en toonde haar zijn wonden
die hij in verre landen
geleden had, voor haar.

De kleermaker zou haar zuchten
met zijn meetlat verlichten.

De timmerman, die gauw
haar lekje stoppen zou,
hield zijn rondhout al klaar.

iii.

Terwijl die drie zo pochten
zat de matroos te wachten.
Hij dacht, als ik het goed zie
dan komt er dadelijk ruzie,
en dan speel ik mijn part.

Daar gingen die drie juist
toen hij dat dacht op de vuist.

Eén schot richtte hij straf
recht op haar kimgang af,
en won de vrouw haar hart.

© 2015, vertaling Han van der Vegt

Als de kerels van onze bemanning die me zijn komen opzoeken nog niet weg zijn, dan zul je eens zien dat zeelui net zo goed kunnen dansen als andere mensen. fluit Ik wil wedden dat ze daar wel op af komen, als ze me kunnen horen.

Zeelui komen op.

Ah, daar zul je ze hebben – en ze hebben hun fiedels bij zich. Kom erbij, jongens, maak een kring, dan dans ik een potje.

dans

Wij zijn vrolijke lui, wij zeelui! We hebben niet veel zorgen. Zo leven we op zee. We eten scheepsbeschuit en drinken een oorlam, en eens in het kwartaal trekken we een schoon hemd aan. We komen thuis en slapen een keer met onze hospita, spelen wat geld kwijt, en gaan er dan weer vandoor met de volgende gunstige wind. Wat vind je daarvan?

mevrouw broos Ach, jullie zijn de gelukkigste, vrolijkste mannen die er zijn!

mevrouw gnostus We danken meneer Benjamin voor het vermaak. Ik geloof dat het al laat is.

ben Nou, als u dat echt vindt, dan kunt u maar beter naar bed gaan. Wat mij betreft, ik trek nog een fles open, en ik denk aan mijn liefje, vóór ik onder de wol ga. Misschien droom ik wel van haar.

mevrouw gnostus Meneer Smaadvlijt, u moet ook naar bed om wat te dromen.

smaadvlijt Ik heb gelukkig een levendige verbeelding, en ik kan net zo ter zake dromen als ieder ander, als ik me daartoe zet. Maar dromen is een zielig vluchtoord voor de luie, hopeloze en onvolkomen minnaar. Het is de laatste blik op de liefde van verlopen zondaars, en de vage schemer van het geluk voor smachtende meisjes en opgroeiende jongens.

Want niets dan gulle liefde in het licht van de dag

is wat de rijpe meid en flinke vent bevredigen mag.

allen af

vierde bedrijf

Valentijns kamers

Smaadvlijt en Jasper komen op.

smaadvlijt Nou, is je meester klaar? Ziet hij er krankzinnig uit en praat hij krankzinnig?

jasper Ja, meneer. Daar hoeft u niet aan te twijfelen. Gisterochtend stond hij al op het punt om dichters te worden, dus ver hoeft hij niet te gaan om vandaag de krankzinnige te spelen.

smaadvlijt Heeft hij Angeline verteld over de achtergrond van zijn plan?

jasper Nee, meneer, nog niet. Misschien wil hij proberen of hij haar, door zelf de gek te spelen, kan verleiden de zot uit te hangen en verliefd op hem te worden. Of tenminste te bekennen dat ze al die tijd al verliefd op hem is geweest en het verborgen heeft gehouden.

smaadvlijt Ik zag haar net met de koets vertrekken, met haar meid, en ik geloof dat ik haar de koetsier hoorde vragen hierheen te rijden.

jasper Dat zou me niets verbazen, meneer, want ik heb haar meid vanochtend verteld dat mijn meester volkomen krankzinnig is geworden uit liefde voor haar meesteres. Ik hoor haar koets stilhouden. Als zij het tenminste is, meneer. Ik denk niet dat hij haar wil zien voor hij weet hoe ze het opvat.

smaadvlijt Nou, ik zal eens kijken. Ze is het. Daar komt ze.

Angeline en Josje komen op.

angeline Meneer Smaadvlijt, ik neem aan dat u het geen nieuwlichterij vindt dat een vrouw 's ochtends een man op zijn eigen kamers komt bezoeken.

smaadvlijt Niet als dat uit vriendelijkheid is, mevrouw. Maar als een dame tiranniek haar aan lager wal geraakte minnaar komt beledigen en de wrede overwinning van haar schoonheid komt vieren, dan zou de barbaarsheid daarvan me verbazen.

angeline Ik word niet graag met plechtstatig gelaat terechtgewezen. Vertel me alstublieft wat er aan de hand is.

jasper Niet vreemds, mevrouw. Mijn meester is krankzinnig, dat is alles. Ik neem aan dat u al een tijd lang die mening was toegedaan.

angeline Hoe bedoel je, krankzinnig?

jasper Eerlijk waar, mevrouw, hij is krankzinnig omdat hij niet goed wijs is, net zoals hij al arm was omdat hij geen geld had. Zijn hoofd is nu even licht als zijn beurs. Wie slechte zaken wil doen die moet hem vooral om zijn erfenis vragen.

angeline Als u de waarheid spreekt, dan is uw poging een grapje te maken buitengewoon misplaatst.

smaadvlijt terzijde Ze is bezorgd, dus ze houdt van hem.

angeline Meneer Smaadvlijt, u kunt mij niet verdenken van zo'n onmenselijkheid dat ik me geen zorgen zou maken om een man tegenover wie ik me verplicht voel. Vertelt u me alsjeblieft de waarheid.

smaadvlijt Eerlijk, juffrouw, ik wou dat een leugen deze toestand beter kon maken. Maar dit is een niet ongewoon gevolg van onbeantwoorde liefde.

angeline terzijde Ik weet niet wat ik ervan denken moet. Maar ik zou het heel vervelend vinden als ze me hier een loer draaiden. – Kan ik hem niet zien?

smaadvlijt Ik ben bang dat de dokter uw bezoek niet goed zou vinden. Jasper, ga eens vragen.

Jasper af

angeline terzijde Ha! Ik zag hem knipogen en glimlachen. Ik denk toch dat het list is. Ik probeer het. – Voor heel de wereld zou ik mijn gebrek verbergen, maar tegenover u moet ik het bekennen: ik vrees dat mijn geluk afhangt van Valentijns herstel. Ik smeed u dus, omdat u zijn vriend bent en u meeleeft met wie het lijden vreest: zeg me waarop ik hopen mag. Ik kan niet spreken, maar u kunt het me toch vertellen. U weet wat ik wil vragen.

smaadvlijt Goed, dat is vrij duidelijk. Maakt u zich geen zorgen, juffrouw Angeline. Ik hoop dat zijn toestand niet wanhopig is. Een blijk van uw liefde zou hem misschien kunnen genezen. De angst voor uw afkeer van hem heeft tenslotte zijn ziekte veroorzaakt.

angeline terzijde Dat zegt u! Nee, dan ben ik overtuigd. Als ik de ene list niet met de andere beantwoord, dan zal ik nooit het genot van wraak proeven. – Blijk van liefde! Ik merk dat u mijn medelijden verkeerd hebt opgevat, en mij schuldig acht aan een zwakte die mij vreemd is. Maar ik ben te eerlijk om u te bedriegen en mijn goedheid is te groot om te dulden dat hij door vergeefse hoop verleid wordt. Mijn goede aard en menselijkheid zijn de oorzaak van mijn zorgen om hem. Maar liefde kan en wil ik hem niet geven, en als hij niet kan genezen behalve doordat ik het gif uit zijn wonden zuig, dan vrees ik toch dat hij zijn verstand niet terugkrijgt voor ik het mijne heb verloren.

smaadvlijt Heel dapper van u, juffrouw Angeline, petje af. Wilt u hem dan niet zien, als hij dat wil?

angeline Wat betekenen de wensen van een waanzinnige? Bovendien zou ik me er ongemakkelijk bij voelen. Als ik hem niet zie, dan vervagen mijn zorgen om hem

misschien. Als ik hem vergeet, doe ik niet anders dan hij, want hij is zichzelf vergeten. En nu ik over de schok heen ben, denk ik dat ik niet half zoveel spijt heb als eerst.

smaadvlijt Uw goede aard slooft zich niet uit. Zonet nog bekende u dat u zich verplicht voelde aan zijn liefde.

angeline Maar ik heb bedacht dat de hartstochten onredelijk en onvrijwillig zijn. Als hij van me houdt, dan kan hij dat niet helpen, en als ik niet van hem houd, dan kan ik dat niet helpen. Niet meer dan hij het niet kan helpen dat hij man is, en ik het niet kan helpen dat ik vrouw ben. Of niet meer dan ik het kan helpen dat ik hier nu weg wil. Kom mee, Josje.

Angeline en Josje af

smaadvlijt Hum! Een bewonderenswaardig kunstwerk, dit vrouwmens.

Jasper komt op.

jasper Wat, is ze weg, meneer?

smaadvlijt Weg? Hoezo, ze is nooit hier geweest, en nergens anders ook. En ik weet niet of ik haar zou herkennen als ik haar zie, en jij herkent haar evenmin.

jasper Grote goden, wat is er nu weer aan de hand? Worden we hier soms allemaal gek? Maar meneer, mijn meester wil haar zo graag zien, en hij is werkelijk haast waanzinnig van het blijde nieuws dat ze hier was.

smaadvlijt We hadden het allemaal bij het foute eind. Stel geen vragen meer, want ik kan je niet helpen. Maar ik zal je meester inlichten. Intussen, als ons plan bij zijn vader niet meer succes heeft dan bij zijn geliefde, dan kan hij misschien van zijn verheven waanzinnigheid afdalen naar de weg van het gezond verstand, en zich er tevreden mee stellen alleen voor gek te staan bij andere redelijke mensen. Ik hoor Heer Samson. Je weet wat je te doen staat. Ik ga naar je meester.

Smaadvlijt af

Heer Samson Roemrucht en een advocaat komen op.

heer samson Ziet u het, meneer Batist, hier heb ik het papier dat hij zelf heeft ondertekend.

batist Goed, meneer. En de overdracht is al opgesteld, in deze map, als hij tenminste klaar is om die voor akkoord te ondertekenen.

heer samson Klaar, bij mijn botten? Hij heeft maar klaar te zijn! Die nepziekte van hem is geen excuus. O, daar heb je zijn schelm. Jasper, waar is je meester?

jasper Ach, meneer, hij is helemaal weg.

heer samson Weg! Wat, hij is toch niet dood?

jasper Nee, meneer, niet dood.

heer samson Wat, is hij soms de stad uit, is hij gevlucht, zeg eens? Heeft hij me belazerd? Spreek, rotzak!

jasper Nee, meneer, hij zou veilig zijn, als hij maar gezond was, de arme kerel. Hij is zeker hier, meneer, en niet hier, meneer.

heer samson Zeg schoft, maak jij een grapje? Jasper, maak jij een grapje? Zeg op, vent, waar zit hij? Want ik zal hem vinden!

jasper Kon u dat maar, meneer, want hij is zichzelf kwijt. Werkelijk, meneer, mijn hart breekt haast voor hem. Ik kan mijn tranen haast niet inhouden als ik aan hem denk, meneer. Ik ben zo droevig om hem als een doods-klok, meneer, of als een paard in de vijver.

heer samson Krijg de pest met je metaforen, man! Praat eens duidelijk, en vertel me helder wat er met hem aan de hand is, anders splijt ik je stomme schedel.

jasper De spijker op z'n kop, meneer! Dat is er met hem aan de hand. Zijn schedel is gespleten, de arme kerel. Hij is volkomen krankzinnig, meneer.

heer samson Krankzinnig!

batist Wat, is hij ontoerekeningsvatbaar?

jasper Buitengewoon ontoerekeningsvatbaar, meneer.

batist Maar dan is het allemaal niet geldig, Heer Samson, als hij niet toerekeningsvatbaar is, dan heeft zijn handtekening geen gevolg, dan is ze niet geldig voor de wet.

heer samson Verdomme, ik geloof het niet. Laat me hem zien, meneer! Krankzinnig! Ik zorg wel dat hij weer bij zinnen komt.

jasper Meneer Smaadvlijt is bij hem, meneer.
Ik klop wel op de deur.

Hij loopt naar het achterdoek, dat zich opent.

Valentijn ligt op een bank, slordig gekleed, Smaadvlijt zit bij hem.

heer samson Wat nu, wat is hier aan de hand?

valentijn Ha! Wie is dat? schrikt

smaadvlijt Doet u in hemelsnaam zachtjes, meneer, en rustig. Maak hem niet in de war.

valentijn Geef antwoord. Wie is dat, en dat?

heer samson Allemachtig, weet hij niet wie ik ben? Maakt hij een grapje? Ik zal rustig spreken. Valentijn, Valentijn, herken je mij niet, jongen? Herken je je eigen vader niet, Valentijn? Ik ben je eigen vader, en dit is de eerbare Batist, de advocaat.

valentijn Het zou best kunnen. Ik ken u niet. De wereld is vol. Er zijn mensen die we kennen, en mensen die we niet kennen, maar de zon schijnt gelijkmatig op iedereen. Er zijn vaders die veel kinderen hebben, en er zijn kinderen die veel vaders hebben. Het is vreemd. Maar ik ben de Waarheid, en ik ben gekomen om de wereld de leugen te geven.

heer samson Bij mijn botten, ik weet niet wat ik tegen hem moet zeggen.

valentijn Waarom kleedt een advocaat zich zwart? Draagt hij zijn geweten binnenstebuiten? Advocaat, wie bent u? Kent u mij?

batist O, hemel, wat moet ik zeggen? – Jawel meneer.

valentijn U liegt, want ik ben de Waarheid.
Het is zwaar dat ik onder uw soort mijn brood niet kan verdienen. Ik word elk semester voor het gerecht ontedigd – laat eens kijken – ik weet niet voor hoe lang. Maar ik zal u een ding vertellen: een wiskundige zou zich het hoofd kunnen breken over de vraag of de bijbel meer mensen redt in de kerk of veroordeelt voor het gerecht. Wat mij betreft, ik ben de Waarheid, en kan het niet zeggen. Ik heb slechts weinig kennis.

heer samson Bij mijn botten, hij praat zinnig in zijn waanzin. Heeft hij geen heldere momenten?

jasper Heel kort, meneer.

batist Meneer, ik kan u niet van dienst zijn zolang hij in deze toestand is. Hier hebt u uw document, meneer. Hij zou me kwaad kunnen doen als ik blijf. De overdracht ligt gereed, meneer, voor het geval hij zijn verstand terugkrijgt.

Batist af

heer samson Wacht, wacht, ga nog niet weg!

smaadvlijt U kunt hem beter laten gaan, meneer, en hem bij een andere gelegenheid weer ontbieden. Want ik geloof dat zijn aanwezigheid Valentijn nog gekker maakt.

valentijn Is de advocaat weg? Dat is goed, dan kunnen we drinken zonder elkaar in de haren te vliegen. Hollé! Hoe laat is het? Is mijn vader hier! Uw zegen, meneer.

heer samson Hij komt bij zinnen. Je hebt mijn zegen, Valentijn. Hoe gaat het met je, jongen?

valentijn Dank u, vader, redelijk goed. Ik ben wat van slag geweest. Wilt u niet gaan zitten?

heer samson Ja, jongen. Kom, kom jij eens bij mij zitten.

valentijn Nee, vader, ik houd me tot uw dienst.

heer samson Nee, nee. Kom, kom bij me zitten, mijn beste Valentijn. Hoe is het met je? Laat me je pols eens voelen. O, dat is veel beter, Val. Bij mijn botten, wat vond ik het erg je zo ziek te zien! Maar ik ben blij dat het nu beter gaat, mijn beste Valentijn.

valentijn Dank u wel, vader.

smaadvlijt terzijde Een wonder! Het monster is in staat tot liefde.

heer samson Laat me je hand nog eens voelen, Valentijn. Je trilt niet. Ik geloof dat je kunt schrijven, Valentijn. Zeg, jongen, je kunt je naam schrijven?

Hij fluistert tegen Jasper.

Jasper, loop meneer Batist achterna en vraag hem of hij met spoed terug wil komen met de overdracht. Snel, snel!

Jasper af

smaadvlijt terzijde Hoe heb ik die heiden ooit van wroeging kunnen verdenken!

heer samson Herken je dit document, Valentijn? Ik weet dat je eerlijk bent, en dat je je eraan zult houden. laat hem het papier zien, maar houdt het buiten zijn bereik

valentijn Laat het me toch zien, vader. U houdt het zo ver weg, ik kan niet zeggen of ik het herken of niet.

heer samson Zie je het, jongen? Ja, ja, natuurlijk, je ziet het. Dit is jouw handschrift, Valentijn. Nou, eens kijken, ik kan het makkelijk lezen. Kijk eens hier. leest 'de voorwaarde voor deze verplichting' – Kijk eens, zo duidelijk als wat, zo opent het, en dan, onderaan – 'getuige mijn handtekening, Valentijn Roemrucht', in grote letters. Nou, het is zo duidelijk als de neus op je gezicht. Wat, zijn mijn ogen beter dan de jouwe? Ik geloof dat ik het zelfs van nog verder weg kan lezen. Eens kijken. strekt zijn arm zo ver mogelijk

valentijn Mag ik het alstublieft even vasthouden, vader?

heer samson Het vasthouden, vraag je? Natuurlijk, van ganser harte. Wat doet het ertoe wie het vasthoudt? Waarom zou iemand het moeten vasthouden? Ik stop het in mijn zak, Valentijn, dan hoeft niemand het vast te houden. stopt het papier in zijn zak Zo, Valentijn, dat is veilig, jongen. Maar jij krijgt het zodra je je handtekening onder een ander document hebt gezet, Valentijntje.

Jasper en Batist komen op.

valentijn Wat, is daar mijn kwade geest weer? O nee, het is de advocaat met zijn jeukende handje en hij wil dat we hem krabben. Mijn nagels zijn niet lang genoeg. Geef me snel een gloeiend hete haardtang, snel. U zult zien hoe ik Sint Duncan nadoe die de duivel meevoerde bij de neus.

batist O, hemel, laat me gaan. Ik vertrouw het niet bij die gek.

Batist af

valentijn Hahaha! Zo snel hoef je niet te rennen! De eerlijkheid zal je heus niet inhalen. Hahaha, die schelm had al snel door dat ik er slecht aan toe ben.

heer samson Allemachtig! Wat is dit irritant! Ik weet niet wat ik doen moet, wat ik zeggen moet, of waar ik heen moet.

valentijn Wie is daar van slag? Ik ben de Waarheid en kan hem bijstaan. Luister eens, vriend, de rechte weg is de slechtste weg om te gaan. Hij die altijd zijn neus achterna loopt, komt al gauw in de stank terecht. Dat is bewezen. Maar wat heeft uw voorkeur? Godsdienst of politiek? Daar hebt u een mooi stel onderwerpen die niet meer gemeen hebben dan olie en azijn. En toch, als de staatskok ze eenmaal bijeen heeft geklopt dan bieden ze saus voor heel het land.

heer samson Waarom, voor de duivel, heb ik ooit zonen verwekt? Waarom ben ik ooit getrouwd?

valentijn Omdat u een monster bent, ouwe vent! De twee grootste monsters op aarde zijn een man en een vrouw. Wat denkt u er zelf van?

heer samson Nou, ik denk dat als je die twee monsters samenvoegt je nog een groter monster krijgt, een man en zijn vrouw.

valentijn Aha! Zo, meneer, Wijsneus, denkt u dat? U slaat de spijker op z'n kop. Maar is het geen wonder, Jasper?

jasper Wat bedoelt u, meneer?

valentijn Dat grijze haren zo'n groen hoofd moeten dekken – en ik maak mijn vader belachelijk. Wat is dat!? Een almanak, of een bebaarde sibille? Als de profetie eraan komt, dan moet de Waarheid plaats ruimen.

Valentijn en Jasper af

Gnostus, mevrouw Gnostus en mevrouw Broos komen op.

gnostus Wat zegt hij? Wat, heeft hij geprofeteerd? Ach, Heer Samson, sta ons bij. Hoe is de situatie?

heer samson De situatie? Je kunt de pot op met je voorspellingen. De situatie is dat we stomkoppen zijn, zoals we altijd zijn geweest. Allemachtig, dat jij niet kon voorzien dat de maan zou heersen, en dat mijn zoon gek zou worden! Waar blijf je nou met je opposities, je driehoeken en je vierkanten? Wat hebben Cardan en Ptolemeus je verteld? Je Messahalal en je Longomontanus, je overeenstemming tussen handlijnkunde en astrologie? Ach, ellende, dat ik, die de wereld, mensen en gewoonten kent, die geen iota gelooft van de hemel en de sterren, van de zon en de almanakken en dat soort rotzooi, me moet laten leiden door een dromer, een voorteknjager, dat ik mijn zaken moet uitstellen in afwachting van een fortuinlijk

uur, terwijl er, bij mijn botten, na de eerste de beste gelegenheid nooit meer een
fortuinlijk uur komt!

Heer Samson af

gnostus Ach, Heer Samson, de hemel sta uw hoofd bij. Dit is bepaald niet uw
fortuinlijke uur! Niemand kan voortdurend wijs zijn. Wat, is hij vertrokken, vol
minachting voor de wetenschap? Laten kwade sterren en onherstelbare onwetendheid
hem begeleiden.

smaadvlijt U moet hem zijn opwinding maar vergeven, meneer Gnostus, want hij is
vreselijk geïrriteerd. Zijn zoon is ontoerekeningsvatbaar en daarmee niet in staat om
wettelijk de overdracht te doen. Zodoende is heel zijn plan op niets uitgelopen.

gnostus Ach! Is dat zo?

mevrouw broos terzijde tegen mevrouw Gnostus Wat, heeft mijn zeeminnaar het
anker van zijn hoop daarmee verloren?

mevrouw gnostus O, zusje, wat moet je met hem aan?

mevrouw broos Met hem aan? Ik stuur hem bij de eerste storm de zee weer op. Hij is
gewend aan wisselvallige weersomstandigheden en zal niet verbaasd zijn dat het tij is
gekeerd.

gnostus denkt na Wat heb ik fout gedaan, dat ik dit niet heb voorzien?

smaadvlijt terzijde tegen mevrouw Gnostus Jij en ik kunnen hem nog iets anders
vertellen dat hij niet had voorzien. Iets wat meer met hem persoonlijk te maken heeft.

mevrouw gnostus Wat bedoelt u? Ik begrijp u niet.

smaadvlijt Stt, zachtjes. Het genot van gisteravond, mijn liefste, dat toch te groot is
om zo snel al te vergeten.

mevrouw gnostus Vannacht! En wat wilt u met uw brutaliteit afleiden uit vannacht?
Vannacht was als de nacht ervoor, lijkt mij.

smaadvlijt Verdomme, maak je geen verschil tussen mij en je echtgenoot?

mevrouw gnostus Niet veel. Hij is bijgelovig en u bent gek, wat mij betreft.

smaadvlijt Jij maakt me gek. Je meent het niet! Denk alsjeblieft goed na!

mevrouw gnostus O, ja, nu weet ik het weer! U was onbeschoft en brutaal, en u wilde
met mij naar bed.

smaadvlijt Ben ik niet met je naar bed geweest?

mevrouw gnostus Niet! Hoe kunt u die vraag stellen, met zo'n gezicht?

smaadvlijt Ik heb hier wel eens van gehoord, maar ik heb het nooit geloofd. Ik heb me laten vertellen dat ze dat bewonderenswaardige vermogen heeft 's ochtends het gezicht vergeten te zijn van een man met wie ze de hele nacht is samen geweest, en ze kan met grotere onbeschaamdheid gunsten verloochoenen dan waarmee ze ze verleent. Mevrouw, ik ben uw nederige dienaar, en ik heb respect voor u. – U ziet er heel goed uit, meneer Gnostus. Hoe hebt u vannacht geslapen?

gnostus Eerlijk gezegd, meneer Smaadvlijt, was ik zo in beslag genomen door onderbroken dromen en verstrooide visioenen dat ik me er weinig van herinner.

smaadvlijt Het was een vergeetachtige nacht. Maar wilt u niet eens met Valentijn spreken? Misschien kunt u hem volgen. Ik krijg het idee dat er een geheim in zijn redeneringen verborgen zit en vind hem soms eerder geïnspireerd dan krankzinnig.

gnostus U spreekt buitengewoon oordeelkundig, meneer Smaadvlijt, ik meen het. Ik ben geneigd uw esoterische mening in deze over te nemen, en eer te bewijzen aan een man die door het gemene volk voor krankzinnig wordt versleten. Laten we naar hem toe gaan.

mevrouw broos Zuster, ga jij met hen mee.

Ik ga mijn vrijer opzoeken en hem de bons geven. Daarna kom ik naar jou. Ach, mijn geweten! Daar komt hij net aan.

Gnostus, Smaadvlijt en mevrouw Gnostus af

Ben komt op.

ben Allemaal krankzinnig, denk ik. Liefje, ik geloof dat alle tropenkolder van op zee aan land is gekomen.

mevrouw broos Meneer Benjamin is boos!

ben Nee, ik ben behoorlijk opgewekt nu ik jou eenmaal gevonden heb. Ik heb zo'n orkaan over me heen gehad, allemaal omwille van jou

mevrouw broos Omwille van mij... Zeg eens, wat is er aan de hand?

ben Goed, mijn vader kwam binnen en zag dat ik ruzie had met dat pruilbekje met wie hij wil dat ik trouw. Hij vroeg me wat er aan de hand was. Dat vroeg hij nogal chagrijnig – het schijnt dat mijn broer Valentijn gek is geworden, en daarvan is hij nogal uit zijn doen. Maar hoe moest ik dat weten? Wat heb ik daarmee te maken? Dus hij vroeg het me nogal chagrijnig, en ik antwoordde al even chagrijnig. Al is hij dan honderd keer mijn vader, ik ben zijn knechtje niet! Dus ik vertelde hem onomwonden dat als ik al trouw, ik zal trouwen voor mijn eigen plezier, en niet voor het zijne. En dat ik het meisje dat hij voor me geregeld had geschikter vond om te leren borduren en taarten te bakken dan om voor een man te zorgen. En wat mij betreft, ik ben ook niet geschikt voor haar. Ik moet een andere reis maken, hij mag zelf uitzoeken wat hij ervan vindt.

mevrouw broos Dus u bent van plan weer naar zee te gaan.

ben Nee, nee, ik heb mijn zinnen op jou gezet, maar dat ga ik hem niet vertellen. Dus hij zei dat hij het me wel zou laten voelen. En als hij een vrouw zou vinden die hem bevalt, dan zou hij zelf wel met haar trouwen. Goh, zei ik, als u voor gek wilt spelen en op uw leeftijd nog wilt trouwen, dan is het gevaar dat u last van uw hoofd hebt groter dan dat ik last van mijn hart heb. Hij was behoorlijk nijdig toen ik hem die veeg uit de pan gaf. Hij wist niets te zeggen, en dus liet ik hem en dat groene meisje samen achter. Misschien bijt het bijtje wel en trouwt hij zelf met haar. Mijn zegen heeft hij!

mevrouw broos Bent u zo'n oneerbiedige en genadeloze hork geweest tegen uw vader?

ben Begon hij niet zelf met genadeloos zijn? Als ik ongehoorzaam en bot ben, waarom heeft hij me dan verwekt? Ik heb mezelf niet gemaakt!

mevrouw broos O, wat een schande! Hoe heb ik me zo kunnen vergissen! Heb ik mijn hart verpand aan zo'n onmenselijk, genadeloos wezen? O, ik ben blij dat ik de valkuilen en het drijfzand heb ontdekt die zich onder die trouweloze grijns verbergen.

ben Hé zeg! Wat is hier aan de hand? Zeg, je bent toch niet boos, hè?

mevrouw broos O, blijf uit mijn buurt. Want u bent geboren tussen de rotsen, gezoogd door walvissen, u werd gewiegd door een orkaan en de winden hebben slaapliedjes voor u gefloten. En u bent eruit gekomen met vinnen en schubben, en drie rijen tanden, een uitzinnige roofvis!

ben O, hemel, o hemeltje, ze is gek, de arme meid. De liefde heeft haar waanzinnig gemaakt, haar hersenen zijn doorgebrand. Nou moe, wat moet ik doen om haar weer goed te krijgen?

mevrouw broos Nee, ik ben niet gek, monster. Ik ben slim genoeg om u door te hebben. Waar haalt u het lef vandaan te denken dat u voor het huwelijk geschikt bent, met dat koppige, ongehoorzame karakter? Als u niet eens weet hoe u zich aan uw vader moet onderwerpen, denkt u dan dat u voldoende plichtsbesef hebt om een vrouw te verduren? Dan zou ik aardig belazerd wezen, heel aardig belazerd wezen.

ben Luister eens, alsjeblijft! Als je werkelijk goed bij je hoofd bent, dan weet je dat ik degene ben die hier belazerd is. Zelfs al was ik boos op je, dan ben jij al veel eerder overstag gegaan. Wat wil je nou? Eerst geef je me mooie praatjes en streel je mijn wang en kus je me, en nu ga je er ineens vandoor? Is dat de opzet, laat je mij hier stranden?

mevrouw broos Nee, ik laat u varen, welke kant u maar uit wilt.

ben Wat, je bent dus oneerlijk?

mevrouw broos De wind is alleen omgeslagen.

ben Dat is nog een grotere schande. De wind is omgeslagen? Dat is dan een slechte wind die voor iedereen slecht nieuws brengt. Misschien is het maar goed dat ik van je af ben, als dit je trucjes zijn. Ben je de hele tijd van plan geweest me voor gek te zetten?

mevrouw broos Liever voor gek dan voor echtgenoot.

ben Echtgenoot. Bah, ik zou je echtgenoot nog niet willen zijn als je me zou willen hebben, nu ik weet hoe je denkt. Al bezat je je gewicht in goud en juwelen en al had ik je nog zo lief!

mevrouw broos Wat, kun je liefhebben, bruinvis?

ben Wat ik kan heeft er niets mee te maken. En scheld me niet uit! Ik houd niet genoeg van je om dat van je te verdragen, wat ik ook gedaan heb. Ik ben blij dat je jezelf zo laat kennen. Laat mannen die je niet kennen maar met je trouwen. Bah, ik ken je te goed, door schade en schande. De man met wie jij trouwt gaat denk ik scheep in het fregat de 'Hennenscepter'. Dat denk ik, jongedame. En misschien gaat hij voor anker bij Horens haven. Daar heb je een grap, vat hem op zoals je wilt. Misschien roep je me nog eens achterna, maar ik kom niet meer terug.

Ben af

mevrouw broos Hahaha, denk dat maar niet.

zingt

Mijn liefje is naar zee gegaan.

Mevrouw Gnostus komt op.

mevrouw broos O, zusje, als je een minuut eerder was gekomen, dan had je een besluitvaardige vrijer kunnen meemaken. De goudeerlijke pikbroek en ik zijn uit elkaar. En met dezelfde onverschilligheid als waarmee we elkaar ontmoetten. Eerlijk waar, ik voel me half geïrriteerd door zijn ongevoeligheid. Wat heb ik de pest aan die botterik!

mevrouw gnostus Hoezo, ging hij er heldhaftig mee om?

mevrouw broos Eerder heerszuchtig, want kijk eens, hij was me te snel af, en ik, de arme verlaten maagd, blijf op de kade achter met mijn klacht. Maar ik zal je een hint geven die ik van hem heb. Heer Samson is woest, en is zelfs zo wanhopig dat hij erover denkt zelf te trouwen. Als hij van zins is om zichzelf te grabbel te gooien, dan kan hij dat niet beter doen dan op mij. Dus als we dat voor elkaar zouden kunnen krijgen...

mevrouw gnostus Ach, hij kan de pot op, die oude vos, hij is te geslepen. Bovendien, hij heeft aan ons allebei een hekel. Maar ik heb een plannetje in mijn hoofd voor jou, en ik ben er al een eind mee op streek. Ik heb bijna een zaakje met Jasper, Valentijns bediende, geregeld: hij gaat zijn meester aan ons verkopen.

mevrouw broos Verkopen? Hoe dan?

mevrouw gnostus Valentijn is gek op Angeline en hij zag mij voor haar aan. Jasper zegt dat hij iedereen voor haar aan zou zien als hij hem op het idee brengt. Goed, ik heb hem bergen beloofd, als hij jou tijdens een van Valentijns aanvallen van waanzin

naar hem toe brengt in plaats van haar. Jullie trouwen en gaan samen naar bed, en als het huwelijk eenmaal is geconsumeerd, kan hij niet meer terug, meisje! En mocht hij weer bij zijn verstand komen, dan zal hij in elk geval graag een goede regeling met je treffen. Daar komen ze. Laten we uit de weg gaan, dan kun je me vertellen wat je van dit plan denkt.

Valentijn, Smaadvlijt, Gnostus en Jasper komen op.

smaadvlijt tegen Jasper En heb je je meester een idee gegeven van wat ze met hem van plan zijn?

jasper Ja, meneer. Hij zegt dat hij mee zal werken en doen alsof hij haar voor Angeline aanziet.

smaadvlijt Dat kan leuk worden.

gnostus De hemel zij met ons!

valentijn Sst Val me niet in de rede. Ik fluister u de voorspelling in het oor, en u zult profeteren. Ik ben de Waarheid, en ik kan uw tong een nieuw kunstje leren. Ik heb u verteld wat er is gebeurd. Nu zal ik vertellen wat er gaat gebeuren. Weet u wat er morgen gaat gebeuren? Geef geen antwoord, want ik zal het u vertellen. Morgen zal list de rotzakken vooruit helpen, en geluk de stomkoppen, en eerlijkheid zal rondgaan zoals ze al deed, bevroren in een zomerjurk. Stel me vragen over morgen.

smaadvlijt Vraag maar, meneer Gnostus.

gnostus Zegt u eens, wat doen ze morgen aan het hof?

valentijn Dat kan Smaadvlijt u vertellen.

Ik ben de Waarheid. Ik kom daar nooit.

gnostus En in de stad?

valentijn O, op de gebruikelijke uren wordt er gebeden in lege kerken. Maar achter de toonbank zie je zulke fanatieke koppen alsof ze in elke winkel de godsdienst verkopen. Ja, het gaat er systematisch aan toe in de stad. De klokken slaan op het middaguur twaalf maal, en de gehoornde zwerm gonst op de beurs om twee uur. Vrouwen en mannen bedrijven verschillende soorten handel, en zorg en plezier houden ieder voor zich het gezin bezig. De koffiehuisen zijn vol rook en plannetjes. En de gekortwiekte bediende die 's ochtends zijn meesters winkel aanveegt, bezoedelt tien tegen één zijn lakens voor de avond valt. In elk geval zult u twee zeer vreemde dingen zien; en dat zijn losbandige vrouwen die hun benen de vrije loop geven, en tamme bedrogen echtgenoten met een ketting om hun nek. Maar wacht eens, ik moet u onderzoeken voordat ik verder ga. U ziet er verdacht uit. Bent u een echtgenoot?

gnostus Ik ben getrouwd.

valentijn Arme kerel! En komt uw vrouw uit Covent Garden?

gnostus Nee, uit St. Martin-in-the-Fields.

valentijn Helaas, arme man. Zijn ogen liggen diep, en zijn handen zijn verschrompeld. Zijn benen zijn gekrompen en zijn rug is krom. Bid, bid toch om een gedaanteverandering! Verander uw omhulsel en schud de ouderdom af. Neem de ketel van Medea en kook u weer jong. Kom weer tevoorschijn met werkzame, eeltige handen, een ruggengraat van staal en de schouders van Atlas. Laat Taliacotius de kuiten van twintig draagstoel dragers snijden, en u daar een sokkel van maken om rechtop te gaan staan en het huwelijk in het gelaat te zien. Hahaha! Hoe zou een man nog trek kunnen hebben in een huwelijksmaal, als de kransen al aan zijn voeten liggen, hahaha!

gnostus Zijn gekte is nu op zijn hoogtepunt, meneer Smaadvlijt.

smaadvlijt Ik geloof dat het springtij is.

gnostus Dat lijkt me zeer waarschijnlijk. U hebt verstand van dit soort zaken. Meneer Smaadvlijt, ik zou graag de zaken die hij heeft gezegd met u willen bespreken. Zijn uitingen zijn erg geheimzinnig en onontcijferbaar.

valentijn O, waarom is Angeline zo lang uit mijn ogen?

jasper Ze is hier, meneer.

mevrouw gnostus Nu, zusje.

mevrouw broos O, hemeltje, wat moet ik zeggen.

smaadvlijt Praat hem naar de mond, mevrouw, u kunt het!

valentijn Waar is ze? O, ik zie haar. Daar komt ze, als was ze rijkdom, gezondheid en vrijheid in één, voor een wanhopige, hongerige en verlaten stumper. O, welkom, welkom!

mevrouw broos Hoe is het met u, meneer? Kan ik u van dienst zijn?

valentijn Luister eens. Ik heb je een geheim te vertellen. Endymion en de maan wachten op ons bij de berg Latmos, en we trouwen daar om middernacht. Maar zeg geen woord! De huwelijksgod heeft zijn fakkel weggestopt in een duistere lantaren, om te zorgen dat het geheim blijft. En Juno geeft haar pauw opiumwater, zodat die zijn ogenstaart opvouwt. En Argus' honderd ogen zijn gesloten. Niemand komt erachter behalve Jasper.

mevrouw broos Nee, nee, we houden het geheim. We doen het nu gelijk!

valentijn Hoe sneller hoe beter. Jasper, kom eens hier. Dichterbij, niemand mag ons horen. Jasper, ik kan je het nieuws wel vertellen. Angeline is non geworden, en ik word monnik, maar we trouwen toch met elkaar, wat de paus ook vindt. Haal een monnikskap en een rozenkrans, dat ik mijn rol kan spelen. Ze zal me over twee uur ontmoeten, gekleed in zwart en wit, met een lange sluier om te verbergen wat we van

plan zijn. We kijken elkaar niet in het gezicht voordat we iets gedaan hebben waar we ons voor kunnen schamen. En dan blozen we voor eens en voor altijd.

Kwebbel en Angeline komen op.

jasper Ik zorg ervoor, en –

valentijn Fluister!

angeline Nou, meneer Kwebbel, als u mij het hof begint te maken, gooit u mijn plan door de war, want ik wil u nu juist in vertrouwen nemen.

kwebbel Maar juffrouw, dat u uw lichaam – en wat voor lichaam! – en uw vermogen aan een gek wilt vergooien!

angeline Ik heb nooit van hem gehouden tot hij gek werd. Maar vertel dat aan niemand.

smaadvlijt Wat is dat nu! Maakt Kwebbel Angeline het hof?

kwebbel Vertellen, juffrouw? Helaas, u kent mij niet. Ik wil u heel graag vertellen hoe lang ik al verliefd op u ben. Maar omdat Valentijn zijn verzoeken niet meer tot u kan richten, ben ik zo ver gegaan de diepste gevoelens van mijn hart te bekennen. O, juffrouw, vergelijk ons tweeën nu toch eens. Daar ziet u de resten van een ellendig, verlopen schepsel – en hier een volkomen mens, vol leven, met jeugd en gezondheid, en al zijn vijf zintuigen in volmaakte orde, juffrouw. Bovendien ben ik de hartstochtelijkste minnaar –

angeline Foei, schaamt u zich niet! Houd uw mond. Een hartstochtelijk minnaar met vijf zintuigen op orde! Als u zo gek bent als Valentijn dan zal ik geloven dat u van me houdt, en dan mag de gekste me hebben.

valentijn Het is genoeg. Ah, wie is daar?

mevrouw broos tegen Jasper O, hemel, haar komst zal alles nog verpesten.

jasper Nee, nee, mevrouw, hij herkent haar niet. En als hij haar wel herkent, dan praat ik hem wel om.

valentijn fluistert Smaadvlijt, wie zijn dit? Buitenlanders? Als ze dat zijn, dan zal ik je vertellen wat ik denk – zorg dat iedereen weggaat behalve Angeline. Dan kan ik mijn plan aan haar onthullen.

smaadvlijt fluistert Dat doe ik. Ik heb een staaltje van Kwebbel ontdekt dat gelijk staat aan wat mevrouw Broos uithaalt. Hij maakt Angeline het hof! Als we die twee zouden kunnen koppelen... Hoor maar!

mevrouw gnostus Hij herkent je toch niet, nicht. Hij herkent niemand.

gnostus Maar hij weet meer dan iemand anders. O, nicht, hij kent verleden en toekomst, en de diepste geheimen van de tijd.

kwebbel Kijk eens, meneer Gnostus, ik heb niet de gewoonte breedsprakig te zijn, en ik zal het dus kort houden – maar kortom, ziet u, ik wil met u honderd pond verwedden dat ik meer geheimen ken dan hij.

gnostus Hoe dan! Ik kan die kennis niet op uw gezicht lezen, meneer Kwebbel. Zegt u eens, wat weet u?

kwebbel Hoezo, denkt u dat ik u dat ga vertellen, meneer? Het op mijn gezicht lezen? Nee, meneer, het staat geschreven in mijn hart, en daar is het veiliger, meneer, dan letters die met citroensap zijn geschreven, want geen vuur kan het tevoorschijn halen. Ik ben geen kletsmaajoer, meneer.

valentijn tegen Smaadvlijt Vertel het maar aan Jasper, die regelt het zo. Ze zijn welkom, en dat zal ik hun zelf vertellen. – Wat kijkt u me vreemd aan? Ik zal duidelijk moeten zijn.

Hij loopt op hen toe.

Ik ben de Waarheid, en ik haat een oude kennis met een nieuw gezicht.

Smaadvlijt neemt Jasper apart.

kwebbel Herken je mij, Valentijn?

valentijn U? Wie bent u? Nee, ik hoop van niet.

kwebbel Ik ben Joep Kwebbel, je vriend.

valentijn Mijn vriend, en wat komt u doen? Ik ben geen getrouwd man, dus u kunt niet met mijn vrouw naar bed. Ik ben heel arm, dus u kunt geen geld van me lenen. Wat valt er hier dan voor een vriend te halen?

kwebbel Kijk eens! Een goed en openhartig spreker die je geen geheimen moet toevertrouwen.

angeline Herken je mij, Valentijn?

valentijn O, heel goed.

angeline Wie ben ik?

valentijn U bent een vrouw. U bent zo iemand aan wie de hemel schoonheid heeft gegeven zoals hij ook rozen heeft geënt op een doornstruik. U bent de weerspiegeling van de hemel in een vijver, en wie naar u toe duikt die verdrinkt. U bent bij geboorte volkomen wit, een prachtig, smetteloos vel papier. Maar sindsdien bent u bekrast en beklad door elke ganzenveer. Ik ken u. Want ik heb van een vrouw gehouden, en ik heb zo lang van haar gehouden tot ik iets vreemds ontdekte. Ik ontdekte waar een vrouw toe dient.

kwebbel Ah, en wat mag dat dan wel wezen?

valentijn Om een geheim te bewaren.

kwebbel O hemel!

valentijn Ja, ze is bijzonder goed in het bewaren van geheimen. Want zelfs als ze het vertelt, dan kun je haar niet geloven.

kwebbel Ha! Alweer goed, werkelijk.

valentijn Ik zou graag wat muziek horen.

Zing een lied voor me dat ik mooi vind.

lied (op muziek van Mr. Finger)

i

Ach, Charmion, kon ik het leven en de min
weer leren kennen van een nieuw begin,
dan diende ik nog bij jou mijn eerste gave in.
Mijn ogen, weet ik, leidden mij naar jou,
maar wat ik ook beloven en zweren zou,
ik geef het toe, ik was je nimmer trouw.

ii

Want deze moede waarheid heb ik ontdekt
dat liefde zich niet op een punt terugtrekt
maar liefst zich over de hele breedte strekt.
Laat ons dus nooit meer ketenen wat vrij
moet zijn, tot opluchting van allebei.
Vrouwen minnen verandering, net als wij!

valentijn loopt peinzend rond Niet meer, want ik ben droevig gestemd.

jasper tegen Smaadvlijt Ik zal het doen, meneer.

smaadvlijt Meneer Gnostus, we kunnen hem maar het beste alleen laten. Zo meteen wordt hij hysterisch en brengt hij schade toe.

gnostus Ik zal uw raad volgen.

jasper tegen mevrouw Broos Komt u mee, mevrouw? Ik zorg ervoor dat alles klaar is.

mevrouw broos Je mag doen wat je wilt. Kort gezegd, ik zal je niet tegenspreken.

kwebbel tegen Angeline Juffrouw, mag ik u begeleiden?

angeline Nee, ik blijf bij hem. Meneer Smaadvlijt zal me beschermen. – Tante, meneer Kwebbel vraagt uw toestemming u te mogen begeleiden.

kwebbel Verdomme, ik kom er niet meer onderuit, nu ze dat gezegd heeft. – Mevrouw, wilt u mij de eer gunnen?

mevrouw gnostus Meneer Kwebbel zou iets minder plechtstatig kunnen doen.

Gnostus, mevrouw Gnostus, Kwebbel en mevrouw Broos af

smaadvlijt Jasper, volg jij Kwebbel.

Jasper af

angeline Meneer Smaadvlijt, ik blijf alleen tot mijn meid er is, omdat ik graag van Kwebbel af wil.

smaadvlijt Juffrouw Angeline, ik ben blij dat ik net toevallig een betere reden opving, toen ik u met Kwebbel hoorde spreken. Want zijn vrijpostigheid dwong u uw milde gevoelens voor Valentijn te erkennen, die u steeds hebt ontkend, ondanks zijn lijden en mijn pleiten. Dus laat ik het aan hem over om gebruik te maken van die ontdekking, en aan u om vrijelijk uw voorkeuren te bekennen.

angeline O, hemel! U laat me toch niet alleen met een gek?

smaadvlijt Nee, juffrouw Angeline. Ik laat de gek achter met zijn geneesmiddel.

Smaadvlijt af

valentijn Je hoeft niet zo bang te zijn. Ik heb het idee dat ik weer tot mezelf kom.

angeline terzijde Ja, maar ik mag hangen als ik je niet mores leer.

valentijn Je ziet wel wat voor vermommingen de liefde ons dwingt aan te trekken. Om diezelfde reden hebben de goden zich soms in andere valse gedaanten gehuld. En dat wat goddelijk aan mij is, mijn geest, heeft dit masker van gekte, dit narrenpak, alleen maar aangetrokken als slaaf van de liefde, als knecht van jouw schoonheid.

angeline Ach Here God, wat zegt hij toch allemaal? Arme Valentijn!

valentijn Eerlijk, laten we elkaar nu goed begrijpen en ophouden met huichelen. De komedie loopt op zijn einde. Laten we ophouden met acteren en onszelf zijn. Omdat je van me gehouden hebt, moet je nu toegeven dat ik tenslotte je bekentenis heb verdiend.

angeline zucht Ik zou willen dat ik van je gehouden had. Want God mag weten dat ik medelijden met je heb. Als ik de kwade gevolgen had kunnen voorzien, dan had ik zeker een poging gewaagd. Maar nu is het te laat.

valentijn Wat voor kwade gevolgen? Wat is er te laat? Ik heb met mijn nepgekte mijn vader een rad voor ogen gedraaid, zodat ik nu tijd heb om te bedenken hoe ik me met hem kan verzoenen en mijn recht op de erfenis kan behouden. Anders had ik die vanochtend moeten overdragen, in overeenstemming met een document. Dat had ik je graag vandaag verteld, maar je was weg voordat ik wist dat je hier was geweest.

angeline Wat! Ik dacht dat je liefde voor mij de reden was van je geestesverwarring. Maar je hebt het dus alleen maar gespeeld uit winstbejag en geldelijk belang.

valentijn Nee, nu doe je me te kort. Want als ik één belang heb laten wegen, dan was het het jouwe. Ik dacht dat ik meer dan liefde alleen nodig had om je waard te zijn.

angeline Dan dacht je dat ik op geld uit was. Maar wat heb ik me laten bedriegen door een kort moment van helderheid, dat ik hier met een gek zit te praten?

valentijn O, wat barbaars! Je blijft me fout begrijpen.

Jasper komt op.

angeline Ah, daar is een redelijk wezen. Hij zal de brutaliteit toch niet hebben om door te zetten. – Kom hier, Jasper, geef het bedrog toe en beken dat de gekte van je meester gespeeld was.

jasper Gespeeld, mevrouw! Ik houd vol dat hij absoluut, werkelijk gek is, even gek als elke andere inwoner van het gesticht. Nee, hij is even gek als elke oplichter, dweper, alchemist, minnaar of dichter in Europa.

valentijn Jasper, geef het maar toe. Ik ben niet gek.

angeline Haha! Zie je wel, hij ontkent het.

jasper Ach gunst, mevrouw, hebt u ooit een gek gezien die gek genoeg was om zijn gekte te erkennen?

valentijn Stomkop, snap je het dan niet!

angeline Maar net praatte hij heel zinnig.

jasper Ja, mevrouw, hij heeft heldere momenten. Maar u ziet dat hij alweer woest uit zijn ogen begint te kijken.

valentijn Zeg, ontzettende stomkop, ik zeg toch dat de grap voorbij is en ik niet langer gek ben. slaat hem

angeline Hahaha! Is hij gek of niet, Jasper?

jasper Gedeeltelijk, denk ik. Want hij weet soms twee uur lang niet wie hij is. Toen ik hem net achterliet was hij zeker in de stemming om gek te worden, en op dit moment vind ik hem niet bepaald rustig.

Er wordt geklopt.

Wie is daar?

valentijn Ga kijken, idioot. Ik ben blij dat ik je vrolijkheid kan opwekken, al lukt het me niet met je medelijden.

Jasper af

angeline Ik dacht niet dat je voldoende begreep om beledigd te zijn. Maar gekken doen te hard hun best om verstandig te lijken, zoals dronkenlappen te hard hun best doen om nuchter te lijken. Ik had je bijna geloofd, tot ik per ongeluk je zwakke plek raakte. Maar wat je nu zegt, herstelt mijn mening en mijn medelijden.

Jasper komt op.

jasper Meneer, uw vader laat vragen of u alweer wat beter bent. Wat wilt u, meneer, gek zijn, en hoe erg dan?

valentijn O, wat kun je toch dom zijn! Je weet toch welke prijs ik moet betalen, dat ik alles wat ik waard ben op moet geven, als ik beken dat ik bij mijn verstand ben? Ik ben gek, en ik ben gek voor iedereen behalve voor deze dame.

jasper Zo, dat is dus precies het omgekeerde van de waarheid. Maar ik voer haast geen gesprek meer zonder dat ik erbij moet liegen. Mevrouw, hier is uw dienstmeid. loopt naar de deur

Josje komt op.

angeline Nou, ben je er geweest? Kom eens hier.

josje terzijde tegen Angeline Ja, mevrouw. Heer Samson wacht op u.

valentijn Je laat me toch niet in onzekerheid achter?

angeline Wie anders dan een gek zou klagen over onzekerheid? Onzekerheid en verwachting zijn de vreugden van het leven. Zekerheid is slap gedoe, en krijgen of bezitten wat je wenst toont je hoe onnozel de jacht was. Laten we zorgen dat we elkaar nooit beter leren kennen, want het genot van de maskerade is voorbij zodra we ons ware gezicht tonen. Maar ik zal je twee dingen vertellen voordat ik je verlaat. Ik ben niet zo dom als je denkt; en jij bent gek zonder dat je het door hebt.

Angeline en Josje af

valentijn Van een raadsel kun je niets dan een raadsel verwachten. Dat heb ik geleerd, dat is de moraal van mijn lessen.

jasper Wat, is de dame alweer weg, meneer? Ik hoop dat u tot overeenkomst bent gekomen voordat ze wegging.

valentijn Overeenkomst? Zij is moeilijker te begrijpen dan een Egyptische antiquiteit of een Iers manuscript. Je kunt ernaar staren tot je ogen verpest zijn, zonder je kennis te vergroten.

jasper Ik heb wel horen zeggen, meneer, dat je moeilijke Hebreeuwse boeken achterstevoren moet lezen. Misschien bent u ook aan de verkeerde kant begonnen te lezen.

valentijn Dat zeggen ze ook over een heksengebed. Dromen en Hollandse almanaks schijnen begrepen te moeten worden als hun tegendeel. Maar daarin zit regelmaat en methode. Angeline is een medaille zonder achterkant of inscriptie, want onverschilligheid heeft twee identieke kanten. Maar zo lang ze me niet haat, blijf ik haar achtervolgen. Als het mogelijk is dan begrijp ik haar ooit nog eens, in weerwil van de mening van mijn satirische vriend, Smaadvlijt, die zegt –

De vrouw is als een kunstje van de goochelaar:

slechts wie haar niet begrijpt, bewondert haar.

allen af

vijfde bedrijf

een kamer in het huis van Gnostus

Angeline en Josje komen op.

angeline Waar is Heer Samson? Zei je niet dat hij hier eerder zou zijn dan ik?

josje Hij staat bij de grote spiegel in de eetkamer, mevrouw, hij schikt zijn das en zijn pruik.

angeline Ah, daar ben ik blij om. Als hij het zo belangrijk vindt om bij mij in de smaak te vallen, dan is dat een teken dat ik bij hem in de smaak val. En dat is meer dan de helft van mijn plan.

josje Ik hoor hem, mevrouw.

angeline Laat me alleen. En hoor eens, als Valentijn komt of een boodschap stuurt, dan ben ik er niet voor hem.

Josje af

Heer Samson komt op.

heer samson Ik ben allang niet meer vereerd geweest met de bevelen van een mooie dame – vreemd, juffrouw, u heeft me doen herleven – niet meer sinds ik vijfendertig was.

angeline Nou, dan hebt u toch geen reden tot klagen, Heer Samson? Zo lang geleden is dat toch niet?

heer samson Allemachtig! Maar dat is het wel, juffrouw, heel lang geleden! Zeker voor een man als ik die zo graag een mooie vrouw ziet.

angeline U bent buitengewoon hoffelijk, Heer Samson.

heer samson Helemaal niet, juffrouw. Nee, nee, u doet me tekort. Zo oud ben ik niet dat ik louter uit hoffelijkheid spreek, dat ik een man ben van alleen maar woorden. Werkelijk, er stroomt nog warm bloed door mijn aderen en ik kan een dame op eender welke manier van dienst zijn. Ik zal u eens wat vertellen: vrouwen denken te snel dat een man te oud is. Kijk toch niet neer op vijftig jaar. Echt, in goede conditie is vijftig niet zo'n minderwaardige leeftijd.

angeline Vijftig, een minderwaardige leeftijd! Helemaal niet, het is juist een heel modieuze leeftijd, zou ik zeggen. Ik verzeker u, ik ken heel aantrekkelijke mannen die de vijftig van een fraai gezicht voorzien. Vijftig. Ik heb mannen van vijftig in een zijloge zien zitten, bij kaarslicht, die er beter uitzagen dan mannen van vijfentwintig.

heer samson Uiterlijk, uiterlijk, wat zou ik geven om uiterlijk? De pot op met die zijlogeknappen, dat zeg ik ervan! Nee, daar hoor ik niet bij, ik ben niet zo'n boom die geforceerd doet of hij bloesemt in de herfst, die ontbot terwijl hij vruchten voort moet brengen. Ik stam van een lang levend ras en ik heb kracht geërfd. Al mijn voorouders trouwden pas op hun vijftigste, maar ze kregen zonen en dochters tot ze tachtig waren. Ik ben een oudvader, ik stam van families van vóór de zondvloed, kerels die de vloed niet weg kon spoelen. Goed, juffrouw, wat zijn uw bevelen? Heeft een jonge schelm u soms beledigd, en moet ik hem zijn keel doorsnijden? Of –

angeline Nee, Heer Samson, ik heb nergens conflicten. Ik heb meer behoefte aan uw goed gedrag dan aan uw moed. Om eerlijk te zijn, ik ben het zat om alleen door het leven te gaan en ik zoek een echtgenoot.

heer samson Allemachtig, en wat erg dat u op zoek bent. terzijde Tjonge, als ik bij haar in de smaak zou vallen, dan zou ik die jonge kerels eens een lesje leren. Tjonge, als dat eens waar was! Want wis en waarachtig, ze is een verduveld knappe meid. tegen Angeline Juffrouw, u verdient een goede man en het zou zonde zijn als u zich te grabbel zou gooien aan de jonge nietsnutten van de stad. Die jonge kerels, ze zijn nog niet goed genoeg om op te hangen – zolang ze nog jong zijn. Ze kunnen de pest krijgen, ze denken nooit eerst eens goed na, en als ze trouwen, dan doen ze dat net zoals ze een moord plegen, voor de lol. De volgende ochtend hangen ze zichzelf op of laten ze zich door het gerecht ophangen. Ach ach, wees toch voorzichtig, juffrouw.

angeline Daarom vraag ik uw advies, Heer Samson. Ik heb genoeg vermogen om elke man die me bevalt goed te voorzien. Als er tenminste zoiets bestaat als een jonge, vriendelijke man die redelijk is voorzien van een goed karakter en verstand – want ik wil geen intellectueel en geen stomkop.

heer samson Nou, u bent niet snel tevreden, juffrouw. Een jongeman vinden die niet een intellectueel in eigen ogen en niet een stomkop in de ogen van de wereld is, dat valt nog niet mee! Maar, wis en waarachtig, u hebt volkomen gelijk, want ik heb een hekel aan zowel intellectuelen als stomkoppen.

angeline Wie met een stomkop trouwt, Heer Samson, die raakt haar reputatie van eerlijkheid of verstand kwijt, en wie een erg slimme man trouwt, die wordt de slaaf van de strengheid en onbeschoftheid van haar man. Ik zou een slim man als minnaar willen, want ik zou zo iemand wel in mijn macht willen hebben, maar ik zou noch zijn vrouw, noch zijn vijand willen zijn. Als hij van je houdt, dan is hij jaloers, en erger nog, als hij een afkeer van je heeft, dan wordt hij kwaadaardig.

heer samson Geen van de sibillen van de ouwe Gnostus heeft ooit zoveel waarheid gesproken! Allemachtig, u hebt mijn hart gewonnen. Ik heb een hekel aan intellectuelen. Ik had een zoon die door zijn omgang met hen is verpest, een uitstekende, veelbelovende jongen tot hij leerde intellectueel te zijn. Hij had het ver kunnen brengen. Maar verdomme, zijn verstand heeft hem van zijn geld afgeholpen, en nu berooft zijn armoede hem van zijn verstand.

angeline Heer Samson, mag ik u, als uw vriendin, vertellen dat u nogal bent bedrogen? Hij is niet gekker dan ik.

heer samson Wat zegt u nu, juffrouw? Ik wou dat ik dat kon bewijzen.

angeline Ik kan u wel vertellen hoe u dat moet aanpakken. Maar dat zou de indruk geven alsof ik te zeer in uw belangen verstrengeld ben.

heer samson terzijde Werkelijk, ik geloof dat ze me mag. tegen Angeline Ach, juffrouw, al mijn belangen zijn het nauwelijks waard om aan uw voeten te leggen. En ik zou willen dat ze er wat beter voor stonden, dat ik een passender aanbod zou kunnen doen aan een dame van uw onvergelykbare schoonheid en waarde. Als ik Peru in de ene hand had, en Mexico in de andere, en het Oostelijk Keizerrijk aan mijn voeten, dan zou ik een roemvoller slachtoffer zijn om te offeren op het altaar van uw schoonheid.

angeline Mijn hemel, Heer Samson, wat is er aan de hand?

heer samson Ach, juffrouw, ik bemin u. En als u mijn advies zou volgen in de keuze van een man –

angeline Rustig aan, rustig aan, Heer Samson. Ik vroeg u om advies voor een echtgenoot, en nu vertelt u me dat u toestemt! Ik zat er inderdaad over te denken iets dergelijks voor te stellen, voor de grap, om te zorgen dat u uw zin krijgt met Valentijn. Want als u en ik zouden doen alsof wij gingen trouwen, dan zou hij het wel uit zijn hoofd laten om de gek uit te hangen, uit angst om mij te verliezen. Want u weet dat hij al lang doet alsof hij verliefd op mij is.

heer samson Werkelijk, een buitengewoon slimme list – als we die zouden uitvoeren. Maar waarom zouden we alleen voor de schijn trouwen? Kom op, laten we er een echt contract van maken!

angeline Heer Samson toch, wat zouden de mensen dan wel niet zeggen?

heer samson Zeggen? De mensen zouden zeggen dat u een wijze vrouw bent, en dat ik een gelukkig man ben. Ik zweer het, juffrouw, ik zal zo lang als ik leef van u houden en u een mooie erfenis nalaten als ik sterf.

angeline Ja, maar dat ligt niet in uw macht, Heer Samson. Want als Valentijn toegeeft dat hij bij zijn volle verstand is, dan moet hij zijn erfenis overdragen aan zijn jongste broer.

heer samson Allemachtig, u bent geslepen, u let goed op! Wis en waarachtig, u bevalt me steeds beter. Maar ik zal u vertellen, in de overdracht heb ik een voorwaarde laten opnemen ten voordele van mij. Bij mijn botten, dankzij dat trucje komt de erfenis toe aan de mannelijke vrucht van onze twee lichamen. Dus, als wij samen kinderen regelen, dan regel ik een erfenis.

angeline Doet u dat? Goed, regelt u die erfenis dan maar en laat de rest aan mij over.

heer samson O, schelmpje! Maar ik vertrouw u. Stemt u toe? Zijn we een paar?

angeline Laat me eerst mijn advocaat raadplegen over deze voorwaarde, en als ik denk dat wat u voorstelt uitvoerbaar is, dan geef ik u mijn antwoord.

heer samson Van ganser harte! Kom met me mee, dan leen ik u het document. U overlegt met uw advocaat, dan overleg ik met de dominee. Wel allemachtig, ik ben een jonge kerel – allemachtig, ik ben een jonge kerel, en dat zal ik laten zien ook – heremijntijd, u ben verduiveld knap. Wis en waarachtig, u bent heel knap en ik ben heel jong en heel levenslustig.

Bij mijn botten, delletje, jij weet wat je kiezen moet, en anders ik wel. Verdomme, ik denk dat we heel goed bij elkaar passen. Geef me je hand, hier, en laat me die kussen. Hij is zo warm en zacht als – als wat? Nou ja, als de andere hand – geef me de andere hand, dan voel ik ze en kus ik ze tot ze smelten in mijn mond.

angeline Rustig, Heer Samson. U verschiet uw kruut nog voor uw tijd. Zo verpatst u uw vermogen voordat u het in handen hebt.

heer samson Nee, nee, ik geef je alleen het pachtboek van mijn bezittingen. Ach, bagage, mijn onderpand voor de kleine Samson. Werkelijk, Samson is een heel goede naam voor een flinke vent. De Samsons zijn sterke beesten geweest, van het begin af aan.

angeline Wees voorzichtig en ga niet te zeer op in uw rol. Zoals u weet heeft de sterkste Samson van allemaal een tempel op zijn eigen hoofd in laten storten.

heer samson Daar zeg je wat, wijffie. Kom, laten we gaan. Verdomme, wat zou ik niet graag ook wat laten instorten! O, daar heb je iemand.

beiden af

Kwebbel en Jasper komen op.

kwebbel Liep ze niet net naar buiten?

jasper Zeker, meneer. Ze is op weg naar de plaats van de afspraak. Ach, meneer, als u in deze zaak niet heel trouw en nauwlettend bent, dan kan dat de dood betekenen van degene die met grote hartstocht tot uw dienst staat.

kwebbel En, wie mag dat zijn?

jasper Mijn onwaardige zelf, meneer. Meneer, ik voel al lang de behoefte me met uw bevelen te voeden. En nu mijn vorige meester zoveel problemen ondervindt met het opsporen van de bron van zijn verstand, lijkt dit mij een heel aannemelijke gelegenheid om mijn dorst te lessen aan de beek van uw goedheid. Ik dacht zo dat ik mezelf geen betere referentie kan verschaffen dan door grote schoonheid en vermogen, waarnaar ik u heb horen smachten, in uw armen af te leveren.

kwebbel Ik zal je groots belonen, je hoeft niets meer te zeggen. Jij bent een knappe kerel en je weet een boodschap aan een dame over te brengen, met mooie, zoete zinnen en een overtuigende manier van spreken.

jasper Meneer, de kiemen van de retoriek en de spreekkunst zitten in mijn hoofd. Ik ben naar Cambridge geweest.

kwebbel Werkelijk? Heel goed dat een bediende naar de universiteit is geweest. Maar voor een heer is onderwijs wat te pedant. Ik hoop dat je discreet van aard bent. Privé, gesloten, ja?

jasper O, meneer, dat is juist mijn grootste talent. Ik ben zo discreet als het hoofd van de Nijl.

kwebbel O? En wie is die meneer De Nijl dan wel? Een lid van de Geheime Raad?

jasper terzijde O, wat een onwetendheid! – Een slinkse Egyptenaar, meneer, die zijn armen over zijn hele land uitstreckte. Maar desondanks heeft nog niemand zijn hoofdkwartier kunnen vinden.

kwebbel Dat noem ik discreet. Hij lijkt me een geschikte hoerenloper. De tijd nadert, Jasper. Angeline is gesluierd als een non, en ik moet in monnikskap komen, zo is het toch, Jasper?

jasper Jawel meneer. U bent gekapt als een valk, om bij de eerste gelegenheid de prooi te verschalken. In zijn gekte heeft mijn meester de gril opgevat om zich zo te kleden, en ze is zo verliefd op hem dat ze zich voegt naar alles wat hij wil. Arme dame, ze zal me straks zeker in haar gebeden gedenken als ze erachter komt dat ze een gek heeft omgeruild voor een zo volkomen heer.

kwebbel Jazeker, ze zal blij zijn, Jasper! Je bent een goede vriend voor haar, dat arme schepsel. Ik zal je vertellen, ik doe het ook nauwelijks voor mijn eigen plezier, maar veel meer uit medelijden met haar.

jasper Het is pure liefdadigheid, meneer, dat u een vrouw met dertigduizend pond ervoor behoedt dat ze zichzelf te grabbel gooit.

kwebbel Zo is het precies. Ik had in mijn leven verschillende andere vrouwen kunnen redden, maar eerlijk, ik heb nooit eerder de neiging gevoeld om te trouwen.

jasper Nou, meneer, ik zal haar vertellen dat mijn meester eraan komt, zodat ze u in uw vermomming over een paar minuten kan begroeten op uw eigen kamers. U moet praten alsof u gek bent. Ze zal uw stem niet herkennen.

kwebbel Nee, nee. Laat het imiteren maar aan mij over! Ik wacht op je.

Mejuffrouw Pien komt op.

mejuffrouw pien O, meneer Kwebbel, u hier? Ik ben blij dat ik u gevonden heb. Ik heb als ik weet niet wat overal naar u lopen zoeken, tot ik zo moe was als ik weet niet wat.

kwebbel terzijde O, verdomme, hoe kom ik van die domme meid af?

mejuffrouw pien O, ik heb geweldig nieuws, ik zeg het u, geweldig nieuws. Ik hoef niet meer met de zeeman te trouwen. Dat zegt mijn vader. Waarom wilt u mijn man niet worden? U zegt dat u van me houdt, en toch wilt u niet mijn man worden. En ik weet dat u nu mijn man kunt worden, als u dat wilt.

kwebbel O, alsjeblieft, Pien! Wie heeft je dat verteld, kind?

mejuffrouw pien Nou, mijn vader. Ik heb hem verteld dat u van me houdt.

kwebbel O, alsjeblieft, Pien. Waarom hebt je dat gedaan? En wie heeft je dat verteld, kind?

mejuffrouw pien Wie? Maar, dat was u! Hebt u dat niet gezegd?

kwebbel Ach verdomme, dat was gisteren, Pien, dat is een hele tijd geleden, kind. Sindsdien heb ik geslapen; ik heb een hele nacht geslapen, en ik heb niet eens over de hele toestand gedroomd.

mejuffrouw pien Nou zeg! O, maar ik heb gedroomd dat het wel zo was.

kwebbel Ja, maar je vader zal je vertellen dat van een droom altijd juist het tegendeel uitkomt, kind. Ach, kom toch! Echt, we moeten nu niet van elkaar houden. Dat zou werkelijk heel stom zijn. Kijk eens even, je bent nu een vrouw: je moet elke ochtend aan een nieuwe man denken en hem elke avond weer vergeten. Nee, nee, trouwen is weer kind worden en altijd met dezelfde rammelaar spelen. O nee, trouwen is niks gedaan.

mejuffrouw pien Maar, houdt u dan niet meer zoveel van me als gisteravond?

kwebbel Nee, nee, kind, je wilde me niet.

mejuffrouw pien Nee? O, maar ik wilde u wel.

kwebbel Ach, maar ik zeg je toch dat je niet wilde! Je vergeet dat je een vrouw bent en niet eens weet wat je wilt.

mejuffrouw pien Maar hier is mijn vader.
Hij weet wat ik wil.

Gnostus komt op.

gnostus O, meneer Kwebbel, om u te dienen!
U mag dan wel een discreet man zijn, maar ik vind dat uw liefde voor mijn dochter een geheim is dat mij wel kan worden toevertrouwd. Of wilde u graag uitproberen of ik er door middel van mijn kunsten achter kon komen? Hum Ha! Ik zie iets in uw gelaatstrekken dat op haar lijkt. En het meisje lijkt op mij.

kwebbel En daaruit wilt u afleiden dat u en ik op elkaar lijken? terzijde Wat bedoelt die oude gek? Ik klets wel wat met hem, dan lach ik hem uit en smeer 'm. – Ik denk dat u een fout idee van gezichten heb.

gnostus Hoezo? Wat? Een fout idee? Hoe dan?

kwebbel Zoals in de kunst. Ik heb een paar pakkende trekken, geen doorsnee of ordinaire ogen, en dat zijn aanwijzingen voor plotseling geluk in de vrouwenloterij, en de belofte van grote schoonheid en een groot vermogen, die mij toekomen dankzij een

speciale intrige van het lot, geheim gehouden voor het priemend oog van de scherpzinnigheid, voor alle astrologen en voor de sterren zelf.

gnostus Hoe dan? Ik zal uitleggen dat wat u zegt onmogelijk is.

kwebbel Meneer, mijn excuses, ik heb haast –

gnostus Wat moet u dan doen?

kwebbel Trouwen, meneer, trouwen.

gnostus Ja, maar neem mij toch met u mee, meneer –

kwebbel Nee, meneer. Dit moet in afzondering gebeuren. Ik neem niemand in vertrouwen.

gnostus Ja, maar mijn toestemming, bedoel ik. U wilt toch niet met mijn dochter trouwen zonder mijn toestemming?

kwebbel Wie? Ik, meneer? Ik ben een volkomen vreemde voor u en uw dochter, meneer.

gnostus Wat nu! In welke fase is de maan?

kwebbel Daar zegt u iets waars, meneer! Houd dat vol! Ik houd net zo min van uw dochter als ik op u lijk. In mijn hart draag ik een geheim dat u graag zou kennen maar niet mag kennen. En toch zult u het kennen en daar zult u achteraf spijt van hebben. Ik wil u vertellen, meneer, dat ik evenveel weet als de sterren en even geheimzinnig ben als de nacht. Ik ga dadelijk trouwen, maar een half uur geleden wist ik nog van niets. En de dame wacht op mij maar weet het nog niet. Daar hebt u een mysterie. Ik weet dat u graag puzzels oplost. Of, als u deze niet kunt oplossen, blijf hier dan een kwartier wachten, dan kom ik hem u uitleggen.

Kwebbel af

mejuffrouw pien O, vader, waarom laat u hem gaan? Kunt u niet zorgen dat hij mijn echtgenoot wordt?

gnostus Grote genade, wat willen al die gekten ons vertellen? Helaas, hij is gek, mijn kind, knettergek.

mejuffrouw pien Wat, en krijg ik dan nooit een echtgenoot? Wat, moet ik dan weer naar bed, naar de huishoudster, en blijf ik kind tot ik een oude vrouw ben? Dat laat ik niet gebeuren! Want ik heb mijn zinnen op een man gezet, ik moet hoe dan ook een man hebben. O, ik denk soms dat ik ziek word als ik aan een man denk. Als ik geen man kan krijgen, dan wil ik mijn hele leven verslapen. Want als ik wakker ben dan wens ik en verlang ik, ik weet niet eens naar wat. Ik zou liever slapen dan ziek worden van het gepieker.

gnostus O, nu word ik toch echt bang! Ik geloof dat het meisje ook onder de invloed is. Slet, je krijgt met de stok.

mejjuffrouw pien Houd toch op met uw stokje, ik moet een man hebben. En als u daar niet voor zorgt, dan zie ik zelf wel dat ik er een krijg. Ik trouw wel met Rob, onze butler. Hij zegt dat hij van me houdt en hij is een knappe vent, en hij wordt mijn man. Ik zweer u dat hij mijn man wordt en me nog dankbaar is ook, want dat heeft hij me gezegd.

Smaadvlijt, mevrouw Gnostus en huishoudster komen op.

gnostus Heeft hij dat gezegd? Dan stuur ik hem gelijk de laan uit. De schoft! O juffrouw, kom eens hier.

huishoudster Wat wenst u?

gnostus Hier, neem de juffrouw mee en sluit haar op, tot ik nadere bevelen geef. – Geen woord meer, slet! Doe wat ik je beveel, geen tegenspraak, weg! En vraag of Rob zich wil voorbereiden om de staat van het serviesgoed en het tafellinnen te verantwoorden, hoor je. Ga weg als ik dat vraag!

mevrouw gnostus Wat is er aan de hand, man?

gnostus Het komt niet goed uit om je dat nu te vertellen. Meneer Smaadvlijt, de hemel beware ons verstand! Ik ben bang dat er een besmettelijke paniek rondwaart. Hoe is het met Valentijn?

smaadvlijt O, ik hoop dat het beter met hem gaat. Ik heb een boodschap van hem voor uw nicht Angeline.

gnostus Ik geloof niet dat ze al terug is, ze is met Heer Samson vertrokken. Juffrouw, waarom bent u nog niet weg?

huishoudster en mejuffrouw Pien af

Ben komt op.

mevrouw gnostus Daar is meneer Benjamin. Hij kan ons vertellen of zijn vader thuisgekomen is.

ben Wie? Vader? Ja, nou en of die thuisgekomen is!

mevrouw gnostus Wat is er dan aan de hand?

ben Aan de hand? Hij is gek!

gnostus Grote genade, daar was ik al bang voor.

ben En die knappe jonge vrouw, om wie broer Valentijn gek is geworden, zoals ze zeggen, zij is bij hem, en volgens mij is ze ook gek.

gnostus O, mijn arme nicht, mijn arme nicht, zij ook al! Nou, zo meteen word ik ook nog gek.

mevrouw gnostus Ja, maar hoezo gek? Wat bedoel je?

ben Nee, van mij mag u ernaar raden. Ik ben van plan sloop te gaan naar Antigua – nee, wacht, dat kan ik beter niet vertellen. Maar ik vaar zo ver als Livorno en weer terug voordat u het hebt geraden, en verder doe ik niets. Lieve mensen, u mag alle punten op het kompas proberen, dan hebt u het nog mis.

mevrouw gnostus Uw experiment zou wat al te veel tijd vergen.

ben Goed, dan zal ik het u vertellen. Er staat een nieuw huwelijk op stapel. En die twee gaan daadwerkelijk trouwen.

smaadvlijt Wie?

ben Nou, vader en – die jongedame. Ik kan even niet op haar naam komen.

smaadvlijt Angeline?

ben Precies, die.

mevrouw gnostus Heer Samson en Angeline? Onmogelijk!

ben Dat kan wel wezen – maar ik weet zeker dat het is zoals ik zeg.

smaadvlijt Wel verdomme, dat is een grap. Ik kan het niet geloven!

ben Kijk eens, vriend. Het maakt mij niet uit of je het gelooft. Wat ik zeg is waar, zie je, ze zijn getrouwd, of ze gaan trouwen, dat weet ik niet.

gnostus Maar zijn ze niet gek, ik bedoel, krankzinnig?

ben Ik weet niet wat u gekte noemt. Maar zij is als een gek op zoek naar een man, en hij is gek van geiligheid, denk ik, anders zouden ze nooit samen zijn gekomen. Daar zul je ze net hebben.

Heer Samson, Angeline en Batist komen op.

heer samson Waar is die ouwe waarzegger, die oom van mijn uitverkorene? Aha, oude Gnostus, oom Gnostus, wens me geluk, oom Gnostus, als oom én als astroloog. Hier is een conjunctie die niet voorspeld staat in je tabellen. ‘De helderste ster die de hemel verblijdt, wordt van boven gegooid in de liefdesgelei.’ En ik ben de heer van de ascendant. Verdomme, je bent een oude kerel, Gnostus, oom, bedoel ik, een heel oude kerel, oom Gnostus. En toch leef je lang genoeg om op mijn bruiloft te dansen! Wis en waarachtig, dat zul je. We zullen de muziek der sferen voor je spelen, oude Lilly, dat zullen we, en je zult een dans leiden over de Melkweg.

gnostus Ik sta aan de grond genageld. Je bent toch niet met mijn nicht getrouwd?

heer samson Niet helemaal getrouwd, oom. Maar heel dichtbij, op een kusje na, zoals je ziet.

Hij kust Angeline.

angeline Het is helemaal waar, oom. Ik hoop dat u mijn vader wilt zijn en me wilt weggeven.

heer samson Dat doet hij, anders verbrand ik zijn hemelbollen. Bij mijn botten, hij wordt je vader, ik maak hem je vader, en jij maakt mij tot vader, en ik maak jou moeder, en we krijgen zoveel zonen en dochters dat de wekelijkse rekeningen erbij verbleken.

smaadvlijt Worm en donder! Waar is Valentijn?

Smaadvlijt af

mevrouw gnostus Dit is een grote verrassing.

heer samson Hoezo? Wat zegt mijn tante ervan? Een verrassing, tante? Het is voor een jong paar helemaal niet vreemd om in de winter samen te komen, helemaal niet. Het is een manier om het koude weer te bestrijden en de warme kruik, die beddendief, overbodig te maken.

mevrouw gnostus Ik ben blij dat u zoveel vuur in u hebt, Heer Samson.

ben Mevrouw, ik vrees dat zijn vuur niet veel meer is dan vonken. Misschien is het alleen in staat om bij iemand anders een lucifer aan te steken. De jongedame is een knappe jonge vrouw, dat zal ik niet ontkennen. Maar, vader, als ik in dezen uw loods mag zijn, trouw dan toch niet met haar! Het is net zo onverstandig als zonder voorzorgen door de Straat van Gibraltar varen.

heer samson Wie heeft jou toestemming gegeven te spreken, jongen? Ga naar je eigen element en zwijg, vis! Ga naar zee, let op je eigen roer, jongen, en beveel mij niet.

ben Nou, nou, let op uw eigen roer, anders houdt u uw nieuwe vaartuig niet recht.

heer samson Nee maar, brutale pikbroek dat je er bent! Jongen, ga jij je voorondergrappen botvieren op je vader? Maar ik zal het je betaald zetten, ik geef je nog geen cent! Meneer Batist, is de overdracht zo geformuleerd dat niets bij deze schooier terecht kan komen? Ik wil dat hij geen enkele kans maakt op mijn vermogen, al zou hij het enkel kunnen bereiken via de Noordoostelijke Doorvaart.

batist Meneer, ik heb het document opgesteld volgens uw aanwijzingen. Er is geen maasje in de wet dat ik niet heb dichtgestopt.

ben Advocaat, ik geloof dat er heel wat maasjes en gaten in uw geweten zitten. Als u uw boezem zou moeten leegpompen dan zouden we denk ik een afvalruimte ontdekken. Ze zeggen dat een heks in een zeef kan varen. Maar ik geloof niet dat zelfs de duivel sloop zou gaan in uw geweten. Daar kunt u het mee doen!

heer samson Houd je mond, jongen. – Wat nu, wie hebben we daar?

Kwebbel en mevrouw Broos komen op.

mevrouw broos O, zusje, wat een ongeluk!

mevrouw gnostus Wat is er aan de hand?

kwebbel O, we zijn de twee ongelukkigste wezens op aarde.

gnostus Grote genade! Hoezo dan?

mevrouw broos Ach, meneer Kwebbel en ik, die arme meneer Kwebbel en ik – ik krijg het niet over mijn lippen.

kwebbel Ik ook niet. Maar die arme mevrouw Broos en ik zijn –

mevrouw broos Getrouwd.

mevrouw gnostus Getrouwd! Hoe dan?

kwebbel Ineens – nog voor we doorhadden waar we waren, had die rotzak van een Jasper ons met een paar vermommingen aan elkaar gekoppeld.

gnostus Maar u hebt me net verteld dat u haastig weg moest om te trouwen.

angeline Ik geloof dat meneer Kwebbel de gunst voor mij had bedoeld. Ik voel me zeer geveleid.

kwebbel Zo was het, op mijn hoop van verlossing, juffrouw. Mijn bedoelingen waren goed. Maar dit is werkelijk heel wreed, dat je trouwt zonder dat je weet hoe, of waarom, of waarvoor. De duivel mag me halen als ik ooit iets in mijn leven zo vreselijk heb gevonden.

angeline Het is hoogst ongelukkig, als u niet om elkaar geeft.

kwebbel Het minst op aarde – wat mij betreft dan. Ik spreek voor mezelf. Mijn God, ik heb nooit gedacht aan serieuze genegenheid. Ik heb nog nooit iemand minder gemogen, in mijn hele leven niet. Arme vrouw! O, het spijt me ook voor haar, want ik heb ook geen reden om haar te haten. Maar ik denk dat haar leven met mij vervloekt zal zijn.

mevrouw gnostus tegen mevrouw Broos Hij is beter dan helemaal geen man – al is hij dan een fat.

mevrouw broos tegen mevrouw Gnostus Ja, ja, het is mooi dat het niet erger is. Ikzelf heb meneer Kwebbel altijd als het allerlaagste veracht. Alleen dat hij nu mijn man is, zou mijn hekel aan hem nog erger kunnen maken.

kwebbel Kijk eens hier, ik dacht hetzelfde. Verdomme, ik wou dat we het geheim konden houden. Sterker, ik denk niet dat iemand in dit gezelschap er ooit over zal spreken.

mevrouw broos Maar lieverd, dat is onmogelijk. De dominee en die schoft van een Jasper zullen het wel rondbazuinen.

kwebbel Ja, lieverd, dat zullen ze doen, net wat je zegt.

angeline O, jullie komen over een tijdje wel overeen. De gewoonte zal het jullie makkelijk maken.

kwebbel Makkelijk? Verdomme, ik denk niet dat ik vannacht kan slapen!

ben Goed, dat is dus weer een ander paar, alsof een stelletje kapers op jacht naar buit elkaar te lijf gaat. Het spijt me van ganser harte voor de jongeman. Kijk eens, vriend, als ze u verlaat – want daar moet u mee rekenen, ik ken haar wat langer – als ze u verlaat, laat haar dan gaan. Want geen huwelijk is sterk genoeg om haar vast te houden. En als ze haar anker niet met zich mee kan slepen, dan breekt ze de ketting, dat kan ik u wel vertellen. – Wie hebben we daar? De gek?

Valentijn, gekleed, Smaadvlijt en Jasper komen op.

valentijn Nee, hier is de zot. Als dat kan, zou ik nu graag tekenen.

heer samson Wat nu?

valentijn Vader, ik ben gekomen om mijn fouten te erkennen en uw vergiffenis te vragen.

heer samson Wat, ben je eindelijk bij zinnen gekomen? Dat is net op tijd, Valentijn!

valentijn Ik heb u bedrogen, vader. Ik ben nooit krankzinnig geweest.

gnostus Wat nu! Niet gek! Meneer Smaadvlijt –

smaadvlijt Nee, werkelijk, meneer. Ik ben zijn getuige. Het was allemaal gespeeld.

valentijn Ik dacht dat ik mijn redenen had. Maar het was een slechte list, dat blijkt wel uit de gevolgen.

heer samson Een list! Wat, om mij te bedriegen? Om je eigen vader te bedriegen? Jongen, hoe kon je hopen dat dat je zou helpen?

valentijn Nou, het leek mij een natuurlijke reactie op een vader die probeert zijn zoon kapot te maken.

heer samson Heel goed, jongen. Meneer Batist, bent u klaar? Kom, jongen, wil je voor akkoord tekenen?

valentijn Zo u wilt, vader. Maar eerst wil ik deze dame een vraag stellen.

heer samson Valentijn, je moet mij eerst toestemming vragen. Die dame? Nee, Valentijn, jij stelt die dame geen vragen voordat zij je haar zegen heeft gegeven. Die dame wordt mijn vrouw.

valentijn Dat heb ik opgevangen, vader. Maar ik wil dat eerst uit haar eigen mond horen.

heer samson Daarmee zeg je zoveel als dat ik lieg, jongen, en dat je niet gelooft wat ik zeg.

valentijn Het spijt me, vader. Maar ik moet eraan denken dat ik onlangs nog deed of ik gek was. Ik ben er niet zeker van dat de gekte niet besmettelijk is.

heer samson Kom, schat, geef hem wat hij wil, geef hem antwoord. Kom kom, meneer Batist, pen en inkt.

batist Hier zijn ze, meneer, met de akte. Alles is gereed.

Valentijn loopt naar Angeline.

angeline Het is waar, je hebt lange tijd net gedaan of je van me hield. Of stel zelfs dat je het meende? Dan nog moet je het me vergeven dat ik mijn eigen wil meer recht geef over mezelf te beslissen dan de jouwe.

heer samson Is dat een antwoord op je vraag, Valentijn?

valentijn Ja, vader.

heer samson Wat is je plan nu, Valentijn, wat blijft er nu over van je list? Wil je maar tekenen, jongen? Kom, teken voor akkoord!

valentijn Van ganser harte, vader.

smaadvlijt Verdomme, je bent toch niet gek genoeg om jezelf te ruïneren.

valentijn Ik ben teleurgesteld in mijn enige hoop, en wie de hoop verliest die neemt van alles afscheid. Ik heb geld nooit belangrijk gevonden, alleen in dienst van mijn plezier, en het is mijn enige plezier om deze dame te plezieren. Ik heb daartoe veel vergeefse pogingen gedaan en merk nu dat ik haar alleen kan plezieren met mijn ondergang. Om die reden zal ik tekenen. – Geef me de akte.

angeline terzijde Grootmoedige Valentijn!

batist Hier is de akte, meneer.

valentijn Maar waar is het document dat mij verplicht dit te tekenen?

batist Dat hebt u, Heer Samson.

angeline Nee, ik heb het, en ik zal ermee doen wat ik doe met alles wat tegen Valentijn gericht is.

Ze verscheurt het papier.

heer samson Wat nu?

valentijn Ha!

angeline tegen Valentijn Als ik je de wereld kon geven, dan nog zou ik je grootmoedige en trouwe liefde niet waard zijn. Hier heb je mijn hand. Mijn hart heeft je altijd toebehoord, en heeft heel hard moeten vechten om deze uiterste beproeving van je deugd te volbrengen.

valentijn Ik ben verloren tussen vreugde en verbijstering. Maar ik ontvang je zegen op mijn knieën.

heer samson Wel verdomme, wat heeft dit te betekenen.

ben De wind is weer gedraaid. Vader, u en ik gaan nu samen een reis maken.

angeline Goed, Heer Samson, omdat ik u een loer heb gedraaid, zal ik u raad geven over hoe u zoiets in het vervolg kunt vermijden. Leer een goede vader te zijn, anders krijgt u nooit een tweede vrouw. Ik heb altijd van uw zoon gehouden, en ik haatte uw hardvochtige karakter. Ik was vastbesloten om hem tot het uiterste te beproeven. Ik heb u ook beproefd, en ik ken u allebei. U hebt meer fouten dan hij deugden heeft, en het geeft me nauwelijks meer plezier dat ik hem en mijzelf gelukkig kan maken dan dat ik u kan straffen.

valentijn Als mijn geluk nog enige toevoeging kon verdragen, dan zou deze aardige verrassing het verdubbelen.

heer samson Verdomme, u bent een krokodil.

gnostus Ach, Heer Samson, wat een omwenteling!

heer samson Je bent een ongeletterde ouwe zot, en ik ben er nog een, en de sterren zijn leugenaars. En als ik adem genoeg had, zou ik ze, jou, mij, en iedereen vervloeken. Verdomme, ik ben belazerd, bedonderd, door een vrouw voor de gek gehouden – ik kan het niet meer aan!

af

kwebbel Als meneer om een vrouw verlegen zit, dan wil ik hem de mijne wel geven. tegen Jasper Ach, ben je daar ook, kerel. Ik ben je mijn geluk verschuldigd!

jasper Meneer, ik vraag u duizendmaal vergiffenis. Het was een domme fout. Want ziet u, meneer, mijn meester is nooit gek geweest, of zoiets. Dus hoe had het anders kunnen zijn?

valentijn Kwebbel, ik dank je. Je zou je tussen mij en de hemel hebben opgesteld, maar de Voorzienigheid heeft het vagevuur op je weg geplaatst. Je lot is rechtvaardig.

smaadvlijt Ik hoor de violen die Heer Samson voor zijn eigen bruiloft had geregeld. Het lijkt me zonde om ze niet in te zetten voor een veel betere verbintenis. Valentijn, het mag dan pas ochtend zijn, maar we kunnen wel dansen.

valentijn Wat je maar wilt, mijn vriend, alles wat de vreugde en uitgelatenheid verhoogt.

smaadvlijt Roep ze maar, Jasper.

angeline Ik heb nu genoeg toneel gespeeld, Valentijn. Als de kilte die ik altijd heb voorgewend tegen jou nu verandert in extreme beminnelijkheid, dan moet je dat niet verdacht vinden.

valentijn Die achterdocht houd ik wel tegen. Want ik ben van plan om zo onmatig minzaam tegen je te doen dat je beminnelijkheid zich nooit zo zal onderscheiden dat het opvalt. Als je ooit te veel van me lijkt te houden, dan komt dat vast omdat ik niet genoeg van jou kan houden.

angeline Wees voorzichtig met beloftes. Je weet dat je daardoor snel meer schulden oploopt dan je kunt betalen.

valentijn Daarom geef ik je mijn lichaam in gijzeling, doe ermee wat je wilt.

smaadvlijt Hier is de muziek voor jullie.

dans

smaadvlijt Nou, juffrouw Angelica, u bent voorbeeldig rechtvaardig geweest door de onmenselijke vader te bestraffen en de trouwe minnaar te belonen. Maar er is nog een derde goede daad waarvoor ik in het bijzonder u moet danken. Ik was een ongelovige in uw sekse, en u hebt me bekeerd. Want ik ben er nu van overtuigd dat niet alle vrouwen als het lot zijn, dat blindelings gunsten uitdeelt, ofwel aan hen die ze niet waard zijn, of aan hen die ze niet willen.

angeline Uw verwijt onze sekse iets onredelijks. U beschuldigt ons van onrechtvaardigheid om uw eigen gebrek aan verdienste te verhullen. U wilt allemaal de beloning van de liefde, maar weinigen hebben het doorzettingsvermogen om te volharden tot u die verdiend hebt. In de regel zijn mannen huichelachtig en trouweloos. Ze doen net of ze vereren, maar ze hebben geen hartstocht en geen geloof. Hoe weinigen zetten zoals Valentijn door tot het martelaarschap, en offeren hun belang aan hun vasthoudendheid. Door mij te bewonderen miskent u wat hier echt nieuw is.

Het wonder is vandaag een minnaars trouw,

en niet zozeer de goedheid van een vrouw.

allen af

epiloog

Door Mrs. Bracegirdle uitgesproken bij de opening van het nieuwe theater.

Trouwe voorzienigheid schiep deze plaats

om voor acteurs te dienen als soelaas.

Hier gaan zij heen als er een noodweer dreigt

opdat elk schuilplek en beschutting krijgt.

Onze verhuizing deed mij denken aan

een verhaal dat ons door dichters is gedaan

die ons soms laten zien hoe slim ze zijn

als zij hier komen bietsen achter het gordijn.

Ze willen voor hun liefdesleven centen

en komen hun geleerdheid dus uitventen.

Zo was er, meen ik, een geschiedenis

omtrent een denker, Py... Pytagoris,

Ik dacht, ze gaven hem zo'n Latijnse naam

ik weet niet beter, ik neem het maar aan.

Goed, zijn soort mensen had ooit een soort ziel

die niet aan hemel of aan hel toeviel

maar na de dood voortleefde in een beest

om daarna weer te dienen als mensengeest.

Wij lijken daar wel op, bedacht ik later,

wij ruilen niet van lijf maar van theater.

Zo vindt de geest uit Aristoteles' lijf

misschien nu in een ezel zijn verblijf,

in u ofwel in mij; het kan zijn dat

hij boete doet in het lichaam van een fat.
En ons publiek, dat er inmiddels aan
gewend was dat wij in schouwpaleizen staan,
treft ons vandaag op deze tennisbaan.
Onlangs nog galmde hier het woest gesteun
van spelers, en de ballenjongenskreun;
gisteren stuiterden de tennisballen hier,
vandaag is het vervuld van grappen en geschmier.
Ik geeft het toe, ik heb het wel gehad,
dat heen- en weergesjouw van dit naar dat.
Als we maar niet belanden op de bakermat!
Wat jullie mening is, wil ik niet vragen;
wat mij betreft, het zou me slecht behagen
om naar onze oorsprong terug te gaan: een wagen.
Maar waarom zou ik vrezen? Want wie voor
ons dit heeft ingericht, gaat er niet zelf vandoor.
U hielp ons, dus wij hopen op uw hulp.
En daarom vraag ik
– u weet, ik klets elke sponsor uit zijn schulp –
blijf ons theater alstublieft bezoeken,
Wat moeten wij met kale vloer en doeken?

De carrousel der liefde is in de nieuwe vertaling gelezen door Barbaren & co op 9 april 2015 en voor het eerst geënceneerd door de Theatertroep

op 13 april 2015 in Perdu te Amsterdam

www.perdu.nl

www.theatertroep.nl

De groene kamer.

De groene kamer is een programmareeks van Perdu waarin dichters/vertalers worden uitgenodigd om toneelwerk te vertalen. Voor de eerste drie afleveringen zijn dit Anneke Brassinga, Erik Bindervoet en Han van der Vegt.

De vertalingen worden aan het publiek gepresenteerd in de vorm van een eerste lezing door de Barbaren & co en een onderzoek naar de theatrale mogelijkheden van de tekst door de Theatertroep.

De groene kamer verwijst naar de toneeltraditie van de Green Room: een ruimte achter of naast het toneel waar tijdens de voorstellingen ontmoetingen plaatsvonden tussen de toneelspelers en een aantal gefortuneerde toeschouwers.

Deze vertaling kwam tot stand dankzij een bijdrage van het Lira Fonds

De briljante carrière van William Congreve (1670-1729) duurde niet langer dan tien jaar. Hij werd in 1670 geboren in Bardsey, in Engeland, maar groeide op in Ierland. Hij kwam naar Londen om rechten te studeren en raakte al snel verzeild in Wills Koffiehuis, waar de ‘wits’, de intellectuelen van hun tijd, bijeenkwamen om spitsvondigheden uit te wisselen. Daar leerde hij John Dryden kennen die zorgde dat Congreves eerste stuk, *The Old Bachelor*, kon worden opgevoerd.

In redelijk tempo schreef Congreve vier komedies en een tragedie. Maar na *The Way of the World* (1700), dat een lauw onthaal kreeg, kwam er kritiek op Congreves vorm van theater, met name in Jeremy Collins’ *A Short View of the Immorality and Profaneness of the English Stage*. De losse, spottende benadering van moraal en seksualiteit die kenmerkend is voor zijn stukken paste niet langer in de tijd. Congreve verdedigde zich, maar had kennelijk geen plezier meer in het schrijven. Hij sleet de rest van zijn leven met eenvoudige overheidsbaantjes en bijeenkomsten van de Kit-Cat-club, een gezelschap van invloedrijke schrijvers en politici. Hij stierf in 1729.

The Way of the World mag dan tegenwoordig Congreves bekendste stuk zijn, tijdens zijn leven was *Love for Love* geliefder. Het werd voor het eerst opgevoerd in 1695, door een groep acteurs die zich net onafhankelijk hadden gemaakt van Londens enige theatergezelschap. Daarvoor werd een tennishal, Lincoln’s Inn Fields, als theater in gebruik genomen.

Het werd dertien avonden gespeeld, voor die tijd een groot succes.

Toneelwerk

The Old Bachelor – 1690

The Double Dealer – 1693

Love for Love – 1695

The Mourning Bride – 1697

The Way of the World – 1700

Han van der Vegt (1961) is dichter, schrijver en vertaler. Zijn bekendste gedicht is *Exorbitans*, een bundellang epos over het gelijknamige ruimteschip, dat ook als ruimteopera op cd is verschenen, met muziek van Jan Frans van Dijkhuizen. In 2015 zal Van der Vegts zesde bundel, *Navigatiesystemen*, verschijnen. Hij heeft daarnaast twee kinderboeken geschreven, *Het rode ei* en *Het zwarte ei*. Als vertaler heeft hij o.a. werk van Virginia Woolf, Joseph Conrad en Seamus Heaney vertaald. Hij heeft zeventiende-eeuwse pornografische romans hertaald naar het modern Nederlands, in *De openhartige juffrouw*.

www.hanvandervegt.nl

Vertalingen (selectie)

Ezeltje West; Alle brieven van Virginia Woolf aan Vita Sackville-West – 1996

Tyfoon – Joseph Conrad – 2000

De openhartige juffrouw; Erotische verhalen uit de Verlichting – 2009

District en Circle – Seamus Heaney – samen met Onno Kusters – 2013

Het gebroken woord – Adam Foulds – samen met Onno Kusters – 2014

# 264 William Congreve	Beton
De carrousel der liefde (vertaling Han van der Vegt)	# 252 Pieter de Buysser
# 263 Sophie Kassies	Eekhoornbrood
Genesis	# 251 Don Duyns
# 262 Erik-Ward Geerlings	Groeten uit Den Ilp
Zie de mens	# 250 Herman Heijermans
# 261 Tjeerd Bischoff	Het Kind, Het Kamerschut, 'In de Jonge Jan'
Het begin van alles	# 249 Hof van Eede
# 260 Gerhart Hauptmann	Het Weiss-effect
Michael Kramer (vertaling Erik Bindervoet)	# 248 Hof van Eede
# 259 Jon Fosse	Dorstig
Droom in de herfst (vertaling Tom Kleijn)	# 247 Hof van Eede
# 258 Jon Fosse	Waar het met de wereld naartoe gaat, daar gaan wij naartoe
De nacht zingt zijn eigen zang (vertaling Tom Kleijn)	# 246 Freek Vielen
# 257 Jon Fosse	Dracula
De naam (vertaling Tom Kleijn)	# 245 Bruno Mistiaen
# 256 Gertrude Stein	Oorlog, seks en hulpverlening
Damesstemmen – e.a. (vertaling Anneke Brassinga)	# 244 Oscar van Woensel
# 255 Willem de Vlam	Wie...
De Vriend N.V.	# 243 Roel Adam
# 254 Joeri Vos	Metro
De onrendabelen	# 242 Roel Adam
# 253 Rob de Graaf	De tantes
	# 241 Rob de Graaf
	De avond (English spoken)

# 240 Herman Heijermans	# 231 N.N.
Beschuit met muisjes	Karel ende Elegast (zonder annotaties)
# 239 Aaf Brandt Corstius	# 230 Rik van den Bos
Fiftyfifty	Een geschenk uit de Hemel
# 238 L. Verbelen, J. de Joode, B. Moen en S. Vanderbruggen	# 229 Tomer Pawlicki
MEN.	Dank zij de oorlog
# 237 Jon Fosse	# 228 Eli Asser
Deze ogen (vertaling Maaïke van Rijn)	Aan de vooravond
# 236 Marcel Osterop	# 227 Arthur Schnitzler
Waterdragers	Schuinsmarcheerdere (vertaling Tim Teunissen, Merel Baldé)
# 235 Magne van den Berg, i.s.m. Nicole Beutler	# 226 Franz Kafka
Liefdesverklaring	Het Slot (vertaling, bewerking Jona Hoek)
# 234 Stijn Devillé	# 225 Karst Woudstra
Leni & Susan	Een zwarte Pool
# 233 Renée van Marissing	# 224 Marijn de Langen
Er was niet de zee	Gesprekken met Makers: Het is / It is
# 232 Jibbe Willems	# 223 Lineke Rijxman, Willem de Wolf
Leo & Lena	
Kijk voor een volledig overzicht op: www.denieuwetoneelbibliotheek.nl	

De Nieuwe Toneelbibliotheek geeft sinds 2009 toneelteksten en vertalingen uit van Vlaamse en Nederlandse hand. De bibliotheek groeit gestaag. De zakboekjes zijn te koop op de website, in boekwinkels, in theaters en uit een boekjesautomaat, maar goedkoper nog via een abonnement.

Een abonnement is te bestellen op:

www.denieuwetoneelbibliotheek.nl